

naše planine

3-4

1978

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE
I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Glavni i odgovorni urednik revije: prof. dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

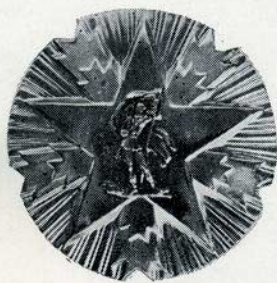
Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 120 dinara (za inozemstvo 10 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 25 dinara (za inozemstvo 2 USA dolara). Uplate čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 30102-678-5535). Na poleđini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplate iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH 10102-678-710. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5449 od 26. XII 1972).

Godina 70 (30) Ožujak — Travanj 1978. Broj 3—4
Volumen 70 (30) Mart — April 1978. No 3—4

Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Ź A J :

Ing. Marijan Čepelak: Novija i buduća speleološka istraživanja u Veternici kod Zagreba	49
Janko Duić: Ranče planina i Pוגarje	55
Velebit proglašen svjetskim rezervatom biosfere	61
Triglavska stena — izaziv drzrim	62
Vladimir Dumbović: Libanon i Antilibanon	64
Dr Kuno Vidrić: Planinarstvo na planini Tari	67
Vinko Tomić: Osobitosti planine Vranice	71
Uzeir Beširović: Slike gorolomne planine	73
Dr Ivo Onofri: Uspon Korčulana na Zmijsko brdo	75
D. Brethor: Pobjednik	77
Čitaoci, sudite uredniku!	79
Mustafa Demirović: Nova transferzala sa znakom »E« Planinarski odbor Dalmacije u 1977. godini	85
Međudruštveni savjet ZPP-a u 1977. godini	85
Prvenstveni usponi	86
Publicistika	87
Vijesti	87

Planinarski savez Hrvatske
odlikovan je 1974. godine
Ordenom zasluga za narod
sa zlatnom zvijezdom

PRILOG OVOM BROJU:

Cvjetko Šoštaric: Dvadeset godina ZPP-a

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

Uspon na Buljmu u Velebitu

Foto: Čedo Gros

Novija i buduća speleološka istraživanja Veternice

MARIJAN ČEPELAK
ZAGREB

»Velebitašima« koji su sudjelovali u otkrivanju tajni ove velike špilje: Željku Avdagiću, Zlatku Banu, Rikardu Braunu, Radovanu Čepelaku, Zlatku Čoraku, Darku Florschützu, Mladenu Garašiću, Igoru Gruzinovu, Dragi Horvatu, Branku Jalžiću,¹ Mladenu Juračiću, Mariju Kirinu, Ani Klasine, Mironu Kovačiću, Ivici Kremi, Mladenu Krsniku, Ivanu Kruhaku, Vladimiru Kukulju, Cedi Kušek, Hrvoju Malinaru, Ani Marić, Viliju Pencingeru, Dubravku Penoviću, Damiru Prelovcu, Zlatku Rataju, Mauriciju Sankoviću, Željku Senseviću, Jurici Sekelyju, Slavimiru Slavičeku, Branku Šeparoviću, Ervinu Šiliću, Borisu Vrbeku, Slavku Vrkljanu, Branimiru Weissu, Darku Zupaniću i Dubravki Žeželj.²

Kada je riječ o špiljama koje posjećuju turisti, obično se smatra da su one definitivno istražene. To nije uvijek tako, kao npr. kod Cerovačkih špilja i Veternice. Kasnija istraživanja, nakon uređivanja puteva, pokazala su da je moguće otkriti još mnogo novih dijelova. Špilja Veternica, do nedavno najduža u Hrvatskoj, još uvijek je jedan od najzanimljivijih speleoloških objekata kod nas. Poznata je javnosti od 1899. kada je prvi puta spominje D. Gorjanović-Kramberger. D. Hirc spominje Veternicu 1905. uz još neke druge speleološke objekte zapadne Medvednice u svom »Prirodnom zemljopisu Hrvatske«. J. Poljak 1933. i 1934. u sklopu proučavanja krša na Medvenici speleološki istražuje Veternicu (objavljuje skice i fotografije).

Špilja Veternica detaljnije je istraživana od 1949. nadalje. Istraživali su je speleolozi-planinari, uglavnom iz PD »Željezničar«. Tih godina snimljen je nacrt glavnog kanala, a kasnije i nekih sporednih (topografski snimali: S. Marjanac, S. Božičević, J. Debeljak, I. Posarić i V. Božić — članovi PDŽ). Ova su istraživanja trajala 10 do 15 godina. Treba još spomenuti paleontološka i antropološka istraživanja u kvartarnim taložinama ulaznog dijela špilje koja je obavio M. Malez, ukazavši na veliko znanstveno značenje nalaza.

U to doba bilo je mnogo nastojanja, prijedloga i pokušaja da se zanimljivosti i ljepote ove špilje približe običnim ljudima, planinarima i turistima. Više puta je organizirano vođenje grupa znatiželjnika, pa i u obliku dežurstva na ulazu špilje subotom i nedjeljom. Nekoliko su godina dežurali članovi Špiljarske sekcije PD »Željezničar« (uz povremenu suradnju članova ŽSSPD »Zagreb-Matica«); od 1961. do 1965. godine sudjelovali

su i članovi Speleološkog odsjeka PDS »Velebit«; danas povremeno dežurstvo obavljaju članovi Speleološkog odsjeka PD »Željezničar«. Radi bolje prohodnosti prokopan je kanal u prvom dijelu špilje u dužini od oko 140 m. Dva puta su postavljena vrata (1951. i 1969). Prva su srušena još 1955, a druga su razvaljena godinu dana nakon izgradnje.

Nažalost, Veternica još uvijek nije zakonom zaštićena špilja, iako je to više puta predloženo. Takva zaštita, makar samo formalna, bila bi korak bliže konačnoj i jedinoj uspješnoj zaštiti, a to je detaljno uređenje objekta za posjet turista. Takvo uređenje uključuje elektrifikaciju, vodičku službu, zatvaranje ulaza vratima, uređenje puteva i sl. Za sada špilju mogu posjećivati turisti uz vlastitu rasvjetu samo do 400 m dužine. Prošle se godine, u okviru regionalnog plana prostornog uređenja Medvednice, pristupilo i početnim radovima za uređenje Veternice, a krajnji je cilj elektrifikacija i uređenje špilje za posjet turista sa svim pratećim objektima i prilaznim putevima. Za sada su radovi započeti skromnim financijskim sredstvima, a sastoje se od poravnavanja prostora pred ulazom u Veternicu i iskopavanja zemlje na ulaznom dijelu (prvih 20 m). Izvođač radova u prvoj fazi je Restauratorski zavod Hrvatske, naručilac radova USIZ za fizičku kulturu, a ulogu savjetodavnog i nadzornog organa ima Speleološki odsjek PDS »Velebit«. Ako se ostvari zamišljeni plan, grad Zagreb bit će obogaćen još jed-

¹ Godine 1965. bio je član PDS »Velebit«, a od 1965. stalno je član PD »Željezničar«.

² Prema podacima iz arhiva SO PDS »Velebit« obuhvaćena su istraživanja od 1961. do 1976. godine.

nim značajnim rekreacijsko-turističkim objektom, a prirodne znamenitosti i ljepote krškog podzemlja dostupne svakome.

Iz godine u godinu speleolozi istražuju nove stotine metara veterničkih kanala i pri tome pronalaze dijelove s vrlo lijepim kalcitnim ukrasima i drugim zanimljivim oblicima. Od 1961. nadalje jača aktivnost SO PDS »Velebit«, a time i istraživanje špilje Veternice kojoj se posvećuje osobita pažnja. Daljnjim istraživanjem ove špilje uglavnom se bavio SO PDS »Velebit«, tako da se tok istraživanja može pratiti kroz izvještaje o radu tog odsjeka. U tom novom periodu istraživanja Veternice upotrebljava se i kvalitetno nova tehnika (otklesavanje, otkopavanje, miniranje, alpinistička tehnika). Istraživanje je nastavljeno na mjestima gdje su raniji istraživači zastali zbog neprohodnosti. Početni uspjesi u nekim kanalima (Velebitaški kanal, Ponor 16 m), tj. otkrivanje novih dijelova uz uspješno savladavanje zapreka, dali su poticaj da se nastavi ili započne na mnogo težim mjestima. Entuzijazam pojedinaца bio je osnovna pokretačka snaga, a sretna okolnost je blizina i pristupačnost špilje gradu, pa činjenica da su se u istraživanje uključili i vrlo mladi speleolozi (10 godina starosti), u toj dobi malog rasta, sposobni za prolaz kroz suženja. Povezanost speleologa s alpinistima u PDS »Velebit« rezultirala je primjenom alpinističke tehnike, a to je omogućilo istraživanje još nepristupačnijih dijelova špilje.

Od istraživanja tog vremena treba spomenuti i rad na hidrogeološkoj studiji južnog pobočja Medvednice (Geološki institut, 1967), kojom je prilikom obojena voda potoka Ježeranca na Ponikvama i utvrđena veza sa Veternicom i nizvodnim izvorom. Smjerovi kretanja ostalih podzemnih vodenih tokova koji se spominju u ovom prikazu, samo su pretpostavljeni.

Topografsko snimanje kanala koji se ovdje spominju izvršili su V. Božić, član SO PD »Željezničar« (Nova Veternica, djelomično),³ H. Malinar (Velebitaški kanal, Ponor 16 m, Kanal iznad Limunove dvorane) i M. Čepelak (ostali kanali). Načrti su objedinjeni i čuvaju se u arhivu SO PDS »Velebit«.⁴ Špilja Veternica ima još jednu značajnu osobitost, a to je vrlo teška prolaznost kanala. Unatoč tome, speleolozi su uporno istraživali, a rezultat je ukupno 2829 m novootkrivenih kanala, što je više od polovine njene ukupne dužine (54%). Rezultati tog rada povremeno su objavljivani u »Našim planinama« kao vijesti. (Ovaj je članak pretiskan, s malim dopunama, iz časopisa »Speleolog« 1976/77, str. 1, izdanje SO PD »Željezničar«, Zagreb.)

³ Prvi dio Nove Veternice istraživao je zajedno s članovima SO PDŽ.

⁴ Nedavno je istražen Željezničarski kanal. Topografski su ga snimili B. Jalžić i S. Marjanac.

Cilj članka je dvojak — prikazati rezultate dosadašnjih istraživanja (od 1961. g.) i upozoriti na mogućnosti koje se pružaju budućim istraživačima. U ovoj analizi koristio sam se podacima iz arhiva SO PDS »Velebit«, usmenim obavijestima i, najviše, osobnim iskustvom.

Veternica je smještena na Zapadnoj Medvednici (Zakičnica), iznad Gornjeg Stenjeva. Koordinate ulaza jesu: x — 5077,305 N, y — 5568,230 E. Nadmorska visina ulaza je 320 m. Pruža se u smjeru jug — sjever u dužini od 1250 m. Svi veći sporedni kanali orijentirani su zapadno od glavnog kanala. Ukupna dužina svih kanala zajedno iznosi 5252 metara, a visinska razlika od najniže do najviše točke 153 metra (Ponor 16 m — Kanal slapova u Novoj Veternici). Grada terena je pogodna za postanak špilje — mlade miocenske naslage litotamnjskog vapnenca leže transgresivno na starijim, za vodu manje propusnim naslagama trijaskog dolomita. Drugi prikladan uvjet je tektonska razlomljenost stijena, osobito dolomita. Glavna linija u smjeru SSW — NNE određuje položaj glavnog kanala, a uz nekoliko sporednih smješteni su neki odvojci. 2869 metara kanala nalazi se u dolomitnim naslagama (54,6%) a ostali su na samom kontaktu ili u litavcu. Za razgranatost špilje ispunjen je još jedan uvjet — prisutnost većeg broja potoka na površini i pod zemljom. U tom dijelu Zakičnice ima 9 većih i manjih vodenih tokova koji su povezani s Veternicom, dok se u špilji pojavljuje ukupno 15 potoka i potočica, uključujući i one najmanje. Kroz 1993 m kanala protiče voda što iznosi 37,9% od ukupne dužine špilje. Osim dva veća potoka, koji poniru na livadama Ponikava (potok koji izvire iz Jambrišakovog vrela i Ježerane) svi ostali ponori su smješteni zapadno od Veternice, pa je i većina sporednih kanala usmjerena prema tom području. Na potezu Jaruga — Staglišće — Družanica ima mnogo ponikva, jama i mjesta gdje struji zrak iz zemlje (veza s Veternicom!). Kontaktna ploha dolomita i litavca ovdje izlazi na površinu na više mjesta; njihova granica obrazuje krivudavu liniju i, često, »otočiće« krovinskog litavca. Može se pretpostaviti da se u tom području nalaze veće podzemne šupljine ili gušća mreža kanala. Detaljnija istraživanja sigurno će potvrditi ove pretpostavke. Radi ograničenosti prostora i preglednosti svi podaci o kanalima Veternice sažeti su u tablici 1. Brojevi i slova u daljem opisu identični su s brojevima i slovima na karti (3. stranica omota ovoga broja).

a) Velebitaški kanal. Ranije je bio poznat pod imenom Kanal iznad Kamenog slapa. Nastao je na rasjedu koji se pruža u smjeru NW — SE. Na nekim mjestima dobro su vidljive uglačane plohe paraklaze 240/50. Kanal je vrlo uzak (»pukotinskog tipa«) i to je činilo glavne poteškoće kod istraživanja. Prolaz je proširivan otklesavanjem i prokopavanjem. Značajno je da je u tom kanalu prvi puta obilnije korištena takva metoda savla-

ime i oznaka kanala	dužina	broj istraživanja	broj ljudi	prosjek po istraživanju	broj članova koji su sudjelovali na istraživanju	utrošeno sati za istraživanje	istraženo metara za 1 sat	udaljenost od ulaza u Veternicu	visinska razlika od ulaza u Veternicu	dubina i visina kanala (računa se od ulaza u kanal)	ukupna visinska razlika u kanalu	dužina kanala s vodenim tokom	oznaka vodenog toka	visina granice dolomit/litavac od ulaza u Veternicu
Velebitaški kanal a	562	10	19	2	10	150	3,7	250	-10	-35 +27	62	265	11, 12	u dolomit
Ponor 16 m b	68,5	8	17	2	11	96	0,72	207	-15	-52,5	52,5	-	-	dolomit
Separe c	17	3	8	3	5	30	0,54	280	-15	-1	1	-	-	dolomit
Pakleni kanal d	563,5	7	17	2,5	8	84	6,7	817	0	-7 +42	49	185	9, 10	dolomit
Kukušni kanal e	18	2	6	3	6	10	1,8	790	-14	-6	6	18	13	dolomit
Kanal iznad Limunove dvorane f	85	3	6	3	5	36	2,6	885	0	+10	10	78	10, 9	dolomit
Stari kanal g	85	2	11	5,5	9	10	8,5	990	+24	+18	18	17	8	45
Nova Veternica h	455	11	37	3,3	16	176	2,6	1200	+101	+61 -10	71	177	1a, 1b	40, 60
Alpinistički kanal i	501	6	29	5	17	84	5,9	1270	+35	+45	45	312	3, 4	61
Aneks j	86	2	5	2,5	5	24	3,6	1270	+52	+9	9	-	-	61
Darijev kanal k	128	5	20	4	13	60	2,1	1280	+61	+53	53	40	6	68
Kanal iznad Razrušene dvorane l	81	2	8	4	6	20	4	1320	+40	+25	25	30	7	70
Kanal iznad Visoke dvorane m	24	1	2	2	2	10	2,4	1340	+60	+10	10	24	5	70
ukupno	2674	62	185	3	43	750	3,9					1146		

Tablica 1. Podaci o kanalima Veternice

davanja zapreka. U istraživanju su otkriveni potoci (11 i 12), tako da se problemu uskog prostora pridružuje novi — voda.

b) Ponor 16 metara. Ranije je bio poznat samo do dubine od 16 m, pa je tako dobio ime. Na neki način je povezan s Velebitaškim kanalom, jer predstavlja nastavak rasjeda koji sječe glavni kanal i na kojem je nastao Velebitaški kanal. Vjerojatno je nekada voda iz Velebitaškog kanala oticala kroz Ponor 16 m. Taj je kanal zanimljiv upravo zato što možda predstavlja put kojim bi se moglo doći na tok glavnog potoka između sifona (o) i izvora u Dubravici (p). Uloženi su veliki naponi da se prodre što dublje. Trebalo je otklesati na suženjima, otkopavati zemlju i na kraju minirati na nekoliko mjesta. Na sadašnjem kraju kanala, koji ima oblik uske ravne pukotine, pojavio se još jedan problem — ugljični dioksid. Nije jasno da li je nastao uslijed miniranja i slabe ventilacije, ili je CO₂ prirodnog porijekla. Činje-

nica da u kanalu nema strujanja zraka još ne isključuje mogućnost veze s potokom. Od zadnjeg miniranja prošlo je više od 9 godina, pa bi trebalo ponovo pokušati, ako je ugljični dioksid nestao.

c) Separe. Dugo vremena nije se polagala osobita pažnja na njegov završetak gdje se strop spuštao 5 cm iznad tla. Nakon uspješnog istraživanja u Ponoru 16 m i Velebitaškom kanalu, pokušalo se i na ovom mjestu. Prokopan je prolaz u dužini od 2,5 m u pjeskovitoj zemlji i otkriveno proširenje nazvano Trbušasta dvorana. Nastavak je sličnog izgleda — suhi sifon ispunjen zemljom. Dva prokopavanja na tom mjestu nisu dala tako dobre rezultate, što još ne znači da su upornim radom ne bi moglo postići više.

d) Pakleni kanal. Otkriven je po snažnom strujanju zraka 1969. godine. Kod istraživanja je trebalo proširiti nekoliko mjesta — na samom ulazu suženje dužine 3 m (otklesavanje) na 40 m suhi sifon ispunjen blatom

(otkopavanje) i dalje na još nekoliko mjesta. Slično kao u Velebitaškom kanalu otkriveni su potoci (9 i 10), ovog puta predviđeni. Kanal je većim dijelom ravan, i tek u zadnjem dijelu, gdje se dijeli na dva kraka, naglo se uspinje. Tu osim uskih mjesta kretanje otežavaju skokovi. Tko dobro ne pozna put izgubio bi mnogo vremena na traženje prolaza.

e) Kukušni kanal. Sudeći po dužini (18 m) prilično je beznačajan, ali je zanimljiv zbog vodenoga toka (13). Voda koja dolazi iz uske neprolazne pukotine protiče kroz taj kanal i odlazi nekamo u nizvodnom smjeru od sifona glavnog potoka (o). To je bio osnovni razlog koji je poticao na istraživanje Kukušnog kanala.

f) Kanal iznad Limunove dvorane. To je uska, prilično ravna pukotina, kroz koju dolazi voda iz Paklenog kanala. Ovaj potocić (9 i 10) teče preko kamenice u Limunovoj dvorani, pada niže preko saljeva nazvanog Bubrezi i dalje do glavnog potoka nedaleko sifona. Na sadašnjem kraju dijeli se na dva kanala — gornji suhi i donji s potokom.

g) Stari kanal. Iz tog kanala curi voda (8) i stvara saljev bubrežastog oblika, što odlično obilježava mjesto ulaza. Stari kanal je vrlo širok i prohodan, ali naglo završava brečama i konglomeratima (vjerovatno blizina kontakta s litavcem). U njemu postoji mali odvojak koji vodi natrag prema glavnom kanalu. Prolaz na tom mjestu potrebno je proširiti otklesavanjem.

h) Nova Veternica. Ulaz u Novu Veternicu otkriven je 1966. g. po strujanju zraka. Nalazi se 30 m iznad potoka, i tu je trebalo proširiti prolaz. Isto tako na početku Velike dvorane, u jednoj od najvećih šupljina u Veternici, prokopan je prolaz kroz gomilu urušenog materijala, kamenih gromada i šljunka. Taj posao je bio prilično opasan, a ni sada prolaz nije siguran. Nešto dalje nalazi se suženje ispunjeno zemljom i blatom, vrlo neugodno zbog vode koja se tu cijedi. Kroz taj prolaz ulazi se u Kanal slapova (potok 1 a i b, 9 slapova). Najviši slap visok je 13 metara, a nalazi se u tzv. Vjetrovitoj dvorani. Savladan je alpinističkom tehnikom penjanja. Sada je uspon lakši jer je na vrhu postavljeno sidrište s tankim dvostrukim užetom s pomoću kojeg se diže uža ili ljestvice za penjanje. U zadnjih 100 m trebalo je riješiti kombinirane probleme — suženja s vodom, zarušene prolaze, slapove i sl.

i) Alpinistički kanal. Ulaz u kanal nalazi se pod stropom Tamne dvorane (najveća dvorana u Veternici). Kroz njeга se dolazi na jedan od tri najveća veternička potoka (3 i 4). Ime je dobio po tome što je kod istraživanja prvi puta upotrebljena alpinistička tehnika penjanja. U prvom dijelu kanal se naglo uspinje do kontakta s litavcem. Taj dio je uzak i neki njegovi dijelovi predstavljaju i danas isti problem za prolaz kao i kod prvog istraživanja. Iza kontakta, koji je ovdje sasvim otvoren i upravo školski primjer transgresije, kanal postaje gotovo hori-

zontalan i znatno širi. Samo na dva mjesta bilo je potrebno prokopavati prolaz kroz zarušene blokove kamenja. Kanal ima nekoliko odvojaka i na više mjesta obilje kalcitnih ukrasa (Dvorana sa zidom, Lijepa dvorana, Kapelica). Na kraju kanala je više puta prokopavan prolaz ispunjen kamenim gromadama i šljunkom. Materijal je bio djelomično cementiran što je osobito otežavalo posao. Nakon tri metra speleolozi su uspjeli ući u širi prostor i tako je kanal produžen za još 36 m. U nekim drugim dijelovima započeto je otkopavanje koje treba nastaviti.

j) Aneks. Spaja Tamnu dvoranu s Alpinističkim kanalom. U ovom sklopu osobito dobro je vidljivo kako se ponašaju vodeni tokovi u kršu. Najstariji kanal kroz koji je nekada tekao potok 3 i 4 je Alpinistički kanal-Povratni kanal-Stari kanal (veza sa starijim kanalom još nije prolazna — to je Predviđeni kanal). Zatim se vodeni tok povukao niže i iz Alpinističkog kanala oticao kroz Aneks u Tamnu dvoranu. Sada teče direktno u Tamnu dvoranu još kraćim i nižim putem. Kod istraživanja kanala Aneks također je primijenjena alpinistička tehnika penjanja, jer se ulaz nalazi na samom stropu Tamne dvorane.

k) Darijev kanal. Počinje iz Bijele dvorane kao uska strma pukotina. Otklesavanje izbočina na više mjesta bilo je jedini način da se omogući prolaz. Na sadašnjem kraju su zarušeni kameni blokovi između kojih curi voda i struji zrak. Kanal obiluje kamepicama s lijepim romboedarskim kristalima kalcita.

l) Kanal iznad Razrušene dvorane. Kanal je istražen uz dosta teško slobodno penjanje. Kratak je, počinje visoko iznad razine potoka, tako da brzo dostiže kontakt s litavcem, koji se u ovim dijelovima špilje nalazi oko 70 m iznad nivoa ulaza. Lagano strujanje zraka između kamenih blokova ukazuje na mogući nastavak.

n) Fosilna dvorana. Poseban slučaj je Fosilna dvorana⁵ gdje bi trebalo otkopavati veliku količinu urušenog materijala da se pronađe eventualni nastavak kanala. Tim kanalom je vjerovatno nekada oticao glavni veternički potok, pa postoje šanse da se njime dođe u nepoznate dijelove nizvodno od sifona. Prije nekoliko godina napravljen je mali pokus — potok br. 13 skrenut je u Fosilnu dvoranu. Nekoliko mjeseci voda je ponirala u zarušenju te dvorane, a zatim je opet vraćena u svoj prirodni tok (Kukušni kanal). Kanal kojim se dolazi do Fosilne dvorane prolazi kroz dolomitne naslage, ali zbog blizine kontakta s litavcem i malog rasjeda došlo je do zarušavanja kojim je zatvoren daljnji nastavak.

r) Željezničarski kanal. Kako je navedeno u drugoj tabeli, glavni kanal u svom uzvodnom dijelu završava plitkim sifonom. Teško

⁵ Fosilna dvorana nalazi se oko 60 m od ulaza u Kukušni kanal, u smjeru prema ulazu, ispod Ramzesovog šetališta.

ime i oznaka kanala		moguća dužina u ravnoj liniji	faktor zakrivljenosti	moguća dužina neistraženog dijela	mogućnosti za prolaz	teškoća prolaza	karakter i način savladavanja zapreke
Alpinistički kanal i	uz potok 3	300	1,23	369	slabe	ekstremno	zatvoreno, strujanje zraka, kamenje, otkopav-
	uz potok 4	330	1,23	406	dobre	vrlo teško	usko, strujanje zraka, otkopavanje
	Predviđeni kanal	130	1,23	160	dobre	vrlo teško	zatvoreno, pijesak i glina, kopanje
Nova Veternica h	uz potok 1	390	1,23	480	slabe	ekstremno	zatvoreno, strujanje zraka, kameni blokovi
	Topla dvorana	?	-	-	dobre	vrlo teško	okomita stijena s blatom, penjanje
Glavni kanal	uz potok 2	420	1,56	655	vrlo slabe	nepredvidi-	plitki sifon
	nizvodno	1170	1,56	1825	vrlo slabe	ve	sifon
Darijev kanal k	na kraju	?	-	-	slabe	ekstremno	strujanje zraka, zatvoreno, kameni blokovi
	jama u kanalu	?	-	-	dobre	teško	usko, otklesavanje
Velebitaški kanal a	uz potok 11	310	1,39	430	vrlo dobre	vrlo teško	usko i voda, otklesavanje
	uz potok 12	240	1,39	350	vrlo slabe	nepredvidi-	sifon
	nizvodno	200	1,39	278	vrlo slabe	ve	sifon
	dimnjak u dvorani	?	-	-	slabe	ekstremno	usko, strujanje zraka, otklesavanje,
Pakleni kanal d	uz potok 10	300	1,39	420	dobre	vrlo teško	usko, strujanje zraka, otklesavanje
	uz potok 9	320	1,39	445	vrlo dobre	teško	okomita stijena, voda, penjanje
	suhí kanal	160	1,39	222	slabe	ekstremno	zatvoreno, zemlja, otkopavanje
	nizvodno	140	1,39	195	slabe	ekstremno	usko, voda, otklesavanje, strujanje zraka
Ponor 16 metara b	-	-	100	vrlo slabe	ekstremno	usko, CO ₂ , miniranje, otklesavanje	
Separe c	?	-	-	vrlo slabe	ekstremno	zemlja, zatvoreno, otkopavanje	
Kukušni kanal e	40	1,39	55	vrlo slabe	ekstremno	usko, voda, otklesavanje	
Fosilna dvorana	?	-	-	dobre	ekstremno	zarušeno, kamenje, zemlja, otkopavanje	
Kanal iznad Razrušene dvorane	?	-	-	vrlo slabe	ekstremno	uglavljani kameni blokovi, strujanje zraka, zatvoreno	
Kanal iznad Visoke dvorane	?	-	-	vrlo slabe	ekstremno	zatvoreno, kameni blokovi, strujanje zraka	
ukupno				6390			

Tablica 2. Procjena neotkrivenih kanala

ća prolaza je nepredvidiva, a mogućnosti vrlo slabe. Ti podaci su zastarjeli, jer su nedavno speleolozi SO PD »Željezničar« uspeli proći kroz plitki vodeni sifon (»PVC« sifon) i istražili 155 m kanala.⁶ Početkom ljeta ove godine speleolozi PDS »Velebit« ustanovili su da sifon na kraju glavnog kanala može biti toliko snižen da više nije sifon. Neovisno od tog otkrića speleolozi iz PD »Željezničar« otkrili su istu stvar i 1. IX 1977. uspeli proći to mjesto. Pri tome je upotrebjeno PVC crijevo, prvi put kod nas za takvu svrhu, i zaštitna plastična odijela. Kanal je u nastavku širi, ali uglavnom ima izgled pukotine. Od PVC sifona uspinje se za 8 metara. Završava suženjem, a poteškoću za prolaz predstavlja i potok koji teče kanalom. Mogućnosti za prolaz su dobre, ali prolaz će biti vrlo težak. U kanalu se osjeća jako strujanje zraka. Željezničarski kanal se pruža u smjeru NNW gotovo ravno u dužini od oko 150 m.

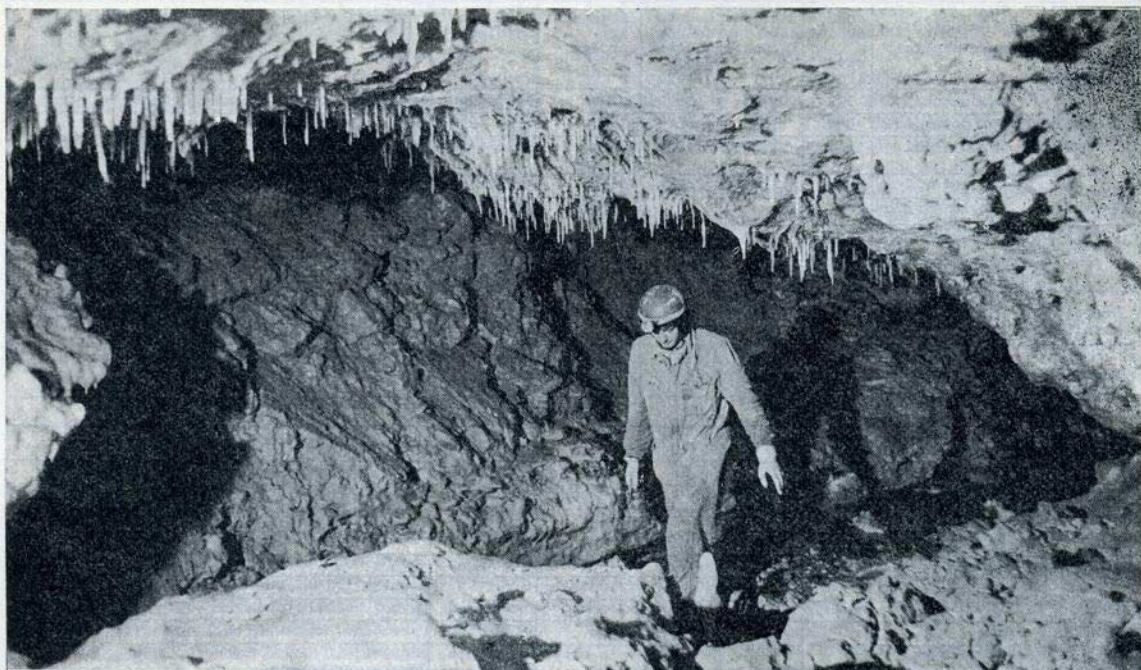
* * *

Koliku važnost ima snimanje nacrtá špilje pokazalo se upravo pri istraživanju Veternice. Proučavanjem nacrtá i položaja kanala u odnosu na reljef i vodene tokove na površini

⁶ Novi podatak o dužini Veternice unijet je u tekst, ali je u tabelama i na nacrtu ostao stari podatak.

i pod zemljom, zaključilo se gdje postoje mogućnosti za istraživanje, tj. koja su mjesta najperspektivnija u tom smislu. Uočeno je koji vodeni tokovi na površini odgovaraju onima u špilji. Mnogi tokovi su suviše malog kapaciteta, da bi se mogli obojiti, tako da se o vezi može zaključiti jedino uspoređivanjem karte i nacrtá, što nije uvijek pouzdan način. Određene su udaljenosti, visinske razlike i sl. Osim točnog nacrtá, nužna je i dobra topografska karta. Za ovaj teren upotrebljena je specijalna karta 1:10000, od 1968. g. dopunjena podacima o položaju jama i nekih vodenih tokova koji ranije nisu bili ucrtani. Objedinjujući sve te podatke i poznavajući geološke odnose moguće je približno odrediti kolike su dužine još neistraženih kanala Veternice. Neki od njih vjerojatno nikada neće biti istraženi jer sadrže nesavladive prepreke. Jedan dio tih predviđenih kanala sigurno će biti otkriven i ispitán, jer treba uzeti u obzir stalno usavršavanje tehnike istraživanja, kao i vremenski faktor, koji je bitan u istraživanju velikih špiljskih sistema.

Za procjenu duljine neistraženih i pretpostavljenih veterničkih kanala bilo je potrebno uzeti u obzir njihovu zakrivljenost. Po tome se kanali znatno razlikuju, prije svega u ovisnosti o sastavu stijene u kojoj su izgrađeni, i o tektonskim uvjetima. Mjere-

Alpinistički kanal u Veternici

Foto: M. Cepelak

njem ravne, linijske udaljenosti i stvarne duljine kanala određeni su tzv. faktori zakrivljenosti za tri tipa kanala i to:

- kanal na kontaktu dolomiti/litavac — 1,23
- kanali »pukotinskog tipa«, uz rasjede, u dolomitu — 1,39
- kanali u dolomitu — 1,56

Tabelarnim prikazom (tablica 2) dane su duljine predviđenih kanala, što ukupno iznosi 6390 metara. Uz duljinu do sada istraženih kanala, ukupna duljina bi mogla biti oko 11500 metara, a možda i veća. U tablici 2 su prikazane mogućnosti za prolaz u pojedinim kanalima u sadašnjoj fazi istraživanja, i uz procjenu teškoća i načina na koji treba riješiti problem.

Najveće šanse su svakako u Velebitaškom kanalu. Tamo je potrebno proći potokom uzvodno kroz usko mjesto u ležećem položaju. Za tu svrhu trebalo bi imati ronilačko odijelo (zbog održavanja topline), a osim acilenskih i električnu svjetiljku (zbog snažnog strujanja zraka).

Situacija u Paklenom kanalu je složenija. Za sada je problem u savladavanju 10 m stijene (ekspanzivni klinovi). Otežavajuća okolnost je voda koja se slijeva po stijeni.

U Alpinističkom kanalu najzanimljivije mjesto je na kraju Dvorane sa zidom. Suhi sifon ispunjen pijeskom sigurno je nastavak prema Starom kanalu. Prokopavanje prolaza nije teško, ali može biti dugotrajno. Ovo su samo najperspektivnija mjesta, ali i na mnogim drugima moguće je možda otkriti nastavak kanala.

Rad na istraživanju novih kanala iziskivao je goleme napore i siguran sam da se do sada kod nas nikada još nije uložilo toliiko truda, volje i upravo fanatičnog entuzijazma pri istraživanju nekog speleološkog objekta. Buduće istraživače Veternice čekaju još teži problemi, ali se nadam da će se naći mladi ljudi koji će nastaviti taj rad i, što je najvažnije, naći zadovoljstvo u tome. Ako sam ovim člankom nekoga potaknuo i zainteresirao za istraživanje Veternice, on nije napisan uzalud.

POPIS IMENA POJEDINIH MJESTA U VETERNICI

Kornjača — stara kalcitna forma na samom ulazu, danas potkopana i srušena.

Koncertna dvorana — prva dvorana na 80. m od ulaza (u daljnjem tekstu bit će izostavljeno »od ulaza«).

Skupštinska dvorana — proširenje na 185. m; tu su 1961. i 1962. održane godišnje skupštine SO PDS »Velebit«.

Kameni slap — stari saljev na 245. m, na ulazu u Velebitaški kanal.

Unrina dvorana — proširenje u Velebitaškom kanalu na 80. m od Kamenog slapa.

Zamka — vrlo usko mjesto u jami u Velebitaškom kanalu, gdje je prokopan prolaz, 195 m od Kamenog slapa.

Kanal 10 dvorana — zadnji dio Velebitaškog kanala.

Akustična dvorana — mali desni odvojak Velebitaškog kanala na 311. m od Kamenog slapa.
 Trbušasta dvorana — proširenje u Separeu.
 Kalvarija — mjesto u glavnom kanalu gdje se on penje za 5 m, na 385. metru.
 Smrdljivo jezero — jezerce u glavnom kanalu na 410. metru.
 Majmunski prolaz — dio glavnog kanala od Kalvarije do Ramzesovog šetališta.
 Stol — sigasta ploča u glavnom kanalu na 670. metru.
 Mamutova stopa — udubina u podu kanala na 680. metru.
 Ramzesovo šetaliste — dio glavnog kanala s niskim svodom dužine 80 m, počinje na 710. metru.
 Prag I, II i III — suženje u Paklenom kanalu na 106, 190, i 450. m od njegova početka.
 Pakao — dvorana na 845. metru.
 Galerije ispod Pakla — etaže ispod Pakla i Ramzesovog šetališta.
 Fosilna dvorana — nalazi se na kraju kanala što počinje u Galerijama ispod Pakla.
 Tobogan — kosi dio glavnog kanala na 875. metru.
 Bubrezi — saljev bubrežaste forme na 855. metru.
 Speleološki prolaz — uski prolaz između Pakla i Bubrega.
 Limunova dvorana — dvorana iznad Bubrega, s kamenicama i saljevom u obliku limuna.
 Mlin — mjesto u glavnom kanalu gdje se dolazi na potok, na 930. metru.
 Sifon — nizvodni sifon glavnog potoka.
 Gluhi kanal — dio glavnog kanala u dužini od 40 m, na 1020. metru.
 Kosi Ramzes — dio glavnog kanala paralelan s Gluhim kanalom.
 Dvorana kipova — na ulazu u Novu Veternicu, na 1200. metru.
 Kristalni kanal — lijevi odvojak u Novoj Veternici na 17. metru od Dvorane kipova.
 Velika dvorana — proširenje u Novoj Veternici, na 40. metru od Dvorane kipova.
 Blato — usko mjesto između Velike dvorane i Kanala slapova, 75 m od Dvorane kipova.
 Kanal slapova — počinje iza Blata, dugačak 177 m, s 9 slapova.
 Vjetrovita dvorana — vrlo visoka dvorana u Kanalu slapova, na 135. metru o Dvorane kipova.

Topla dvorana — nalazi se neposredno iza Vjetrovite dvorane.
 Dvorana perspektive — 35 m iza Vjetrovite dvorane.
 Mlinareva dvorana — u neposrednoj blizini Dvorane kipova.
 Sjajna dvorana — u II horizontu, prvoj etaži iznad potoka, na 1245. metru; tu se nalazi velika razbijena sigasta zavjesa.
 Gornja dvorana — u III horizontu, drugoj etaži iznad potoka, iznad Sjajne dvorane.
 IV horizont — etaža iznad II i III horizonta; spaja Tamnu dvoranu s prilazom Nove Veternice. Iz nje kaplje voda u jezero u Tamnoj dvorani.
 Bijela dvorana — dvorana u desnom odvoju od glavnog kanala, koji počinje na 1240. metru.
 Plaža — mjesto u glavnom kanalu na 1260. metru.
 Tamna dvorana — lijevo od glavnog kanala na 1270. metru.
 Povratni kanal — odvojak u Alpinističkom kanalu, na mjestu gdje se dolazi na kontakt dolomit-litavac, 75 m od početka Alpinističkog kanala.
 Dvorana sa zidom — proširenje u Povratnom kanalu.
 Kapelica — dvorana na malom lijevom odvoju Alpinističkog kanala, preko puta Povratnog kanala.
 Lijepa dvorana — lijevi odvojak u Alpinističkom kanalu na 175. metru od Tamne dvorane.
 Zadnji kanal — desni odvojak u Alpinističkom kanalu na 175. metru od Tamne dvorane.
 Viktorija — slap u glavnom kanalu, na 1290. metru.
 Novi odvojak — kanal iznad glavnog kanala, na 1305. metru.
 Razrušena dvorana — desno od glavnog kanala, na 1320. metru.
 Visoka dvorana (Dvorana s lopočima) — lijevi odvojak na 1340. metru.
 III slap — slap na 1374. metru u glavnom kanalu.
 PVC sifon — nekadašnji sifon u glavnom kanalu.
 U popisu su izostavljena imena kanala koji su opisani u članku. Imena su nastala spontano, ili su ih dali prvi istraživači.
 Ovaj je članak pretiskan iz časopisa »Speleolog« 1976-7.

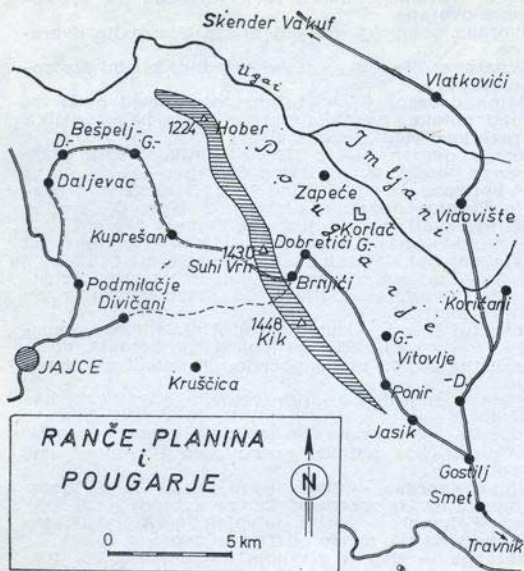
Ranče planina i Pougjarje

JANKO DUIĆ
 TRAVNIK

Južno od Ugra, između Vlačića i Dnolučke planine leži prostrana visoravan Pougjarje. Poviše nje su planine Ranče i Kik. Ranče se na sjeveru strmo spušta u kanjon Ugra, taj naš bosanski Nevidio. Nažalost, ova divlja planinska rijeka, čije korito je mjestimično omeđeno s više od stotinu metara strmim padinama, bit će uskoro ukroćena branom i umjetnim jezerom koje će se podići nizvodno, prema Vrbasu. Za vrsne kajakaše, željne avanture i opasnosti, brzaci Ugra su rijetka prilika da dožive nešto jedinstveno i nepovijljivo. Treba samo požuriti dok nisu ukrotili ovu našu nepoznatu planinsku ljepoticu. Ugar se nekada zvao Brzica i rijetki su koji se danas sjećaju da su njihovj stari tako nazivali ovu zaista brzu rijeku. U ugovoru između ugarsko-hrvatskog kralja Vladislava i sultana Bajazita II, godine 1503, prilikom označavanja granica Jajačkoj banovini i turskom carstvu, gornji tok rijeke Brzice postao je međa između Ugarske i Turske. Rijeka

Brzica tada promijeni ime u Ugar (V. Klaić. Povijest Hrvata, II/3, str. 220, Zagreb 1904).

Ranče se na jug neprimjetno nadovezuje na Kik dok se na zapad blago spušta prema Vrbasu i Jajcu. Na vojnoj karti piše Ranča planina, ali sam nedvojbeno utvrdio da žitelji Ranča i okoline zovu planinu isključivo Ranče (gen. Ranča, akuz. na Ranče, lok. na Ranču). Iako je Ranče pretežno velika livada i pak se primijećuju četiri vrha. To su Suhi vrh (1430 m) na jugoistoku, trigonometrijska točka Hober (1224 m) na sjeveru, te između njih bezimene kote 1246 i 1245. Ispod samoga Suhog vrha su njive zasađene zobi i krompirom dok su livade pune raznovrsnog planinskog cvijeća. Mislim da smo bili u planini u pravo vrijeme — krajem lipnja. Te cvjetne livade su ustvari glavna značajka planine i jedino što može oduševiti planinara, no ipak više volim strme cirkove Troglava, bespuća Prenja ili monumentalnost Maglića od ovih pitomih pašnjaka na Ranču.

još jedan, mnogo niži trigonometar, Kik 930 m. Žitelji Pougarka zovu ovaj dio planine jednostavno Kik i nitko ne zna za naziv Gola planina. Možda je u naseljima na jugu i zapadu poznat i ovaj naziv, ali mi tamo nismo išli. Ne znam zašto bi je i zvali Golom planinom, ako ne iz inata, jer je cijela pokrivena gustom crnogoričnom šumom. Planina je, kažu, puna raznovrsne divljači među kojima je i dosta medvjeda. Nije rijetko da siđu u selo i zakolju po koju ovcu i svinju. Kik je prilično zapuštena planina, s rijetkim stazama, a nema ni prometnica za izvlačenje šume. Prilaz Kiku je iz Dobretića i šumskom stazom na vrh. Iz Dobretića na vrh stiže se za sat i po. Ni na Ranču ni na Kiku nema markacija i obje su dosad bile izvan zanimanja planinara. Od Dobretića prema Jasiku pruža se prostrana livada ulegnuta na sredini. Kroz nju teče Slijepi potok koji izvire u Melićima i ponire u Poniru. Navodno ova voda izvire ponovo negdje kod željezničke stanice Lašva.

Naselja i stanovništvo. Mnogo su zanimljivija od Ranča i Kika naselja i žitelji ovoga kraja. Glavna skupina naselja s istočne strane planine je Pougาร์je. To je prostrana visoravan jugozapadno od Ugra. Na drugoj, sjeveroistočnoj strani Ugra, na istoj je visini druga skupina naselja zvana Imljani. Zanimljivo je da su Pougarki svi katolici, a Imljani pravoslavni. Muslimana nema. Sva naselja pripadaju općini Skender Vakuf iako su Pougarci u svakom pogledu prije upućeni na Travnik. Duboki kanjon Ugra razdvaja ove dvije po svemu slične skupine naselja. Glavno naselje i centar zajednice Pougarka je selo Dobretići. To je staro naselje zanimljive povijesti. Odmah da spomenemo još jedan toponimski kuriozitet, ali različan od prethodnih. Dobretići, kako piše na karti i u starim knjigama i kako ga nazivaju još uvijek i sami Pougarki, službeno su Dobratiči. Netko se, izgleda, veoma neozbiljno našalio u općinskoj administraciji u Skender Vakufu i registrirao naselje pod nazivom Dobratiči i to bez ikakva razloga. Tako danas i u poštanskom registru i na autobusu i na natpisu kancelarije Mjesne zajednice piše Dobratiči umjesto Dobretići. Ponavljam da žitelji ovoga kraja još uvijek kažu Dobretići, ali je samo pitanje vremena kada će nestati ovaj jedino pravi naziv mjesta. Kad sam o tome razgovarao s Franjom Čakarićem, vrijednim i agilnim predsjednikom Mjesne zajednice, on je samo slegnuo ramenima: »Tako nas vode dolje u Skenderu. Ne znam ni sam kako je do toga došlo«. Očito je da Pougarci ne shvaćaju da je to važno i da će uskoro ostati bez svoga staroga i zanimljivog naziva.

A kako su Dobretići dobili ime? O ovome kraju napisana je i knjiga (Povijest Dobrete i Baltića, Prikupio Vladimir Matijašević, župnik u Koričanima, Zagreb 1929. Tiskara Merkantile, Zagreb, Ilica 35). Jedan primjerak ima Zvonko Čakarić u Dobretićima. Knjigu sam samo na brzinu pregledao, jer se vlasnik ne želi odvajati od nje. Marao sam se zado-

Suhu vrh je ustvari pošumljena humka blagih padina s malom livadom na vrhu. Tu je i velika betonska oznaka za trigonometar 1430 s tri manja betonska stupa raspoređena u trokut oko glavnoga stupa. Vidika nema. Ispod vrha, prema zapadu, je vrelo Stubbô (od Stubal, Stubao, gen. Stubla). Odmah ispod vrele je nevelika duboka jama u koju se skuplja voda i tu se ljeti djeca kupaju. Niže Stubla je rudnik boksita gdje se kopa vrlo kvalitetna boksitna ruda od koje se nekada crvenila cijela željeznička stanica u Jajcu. Kad je 1973. ukinuta pruga uskoga kolosjeka Lašva — Jajce rudu su počeli odvoziti kamionima do željezničke stanice Banja Luka Predgrade. Na sjever, odmah ispod Suhoga vrha, na jednoj je livadi usred šume mala kapela podignuta 1974. godine. Bila je tu i prije kapela, ali kad je bila dotrajala, Pougarci su podigli novu. Ovo nije kapela koja je ucrтана na vojnoj karti, a koja se nalazi 2 km dalje na sjever i na kojoj ima zvono. U ljetnim mjesecima, kad se očekuje tuča, zvone ovim zvonom nadajući se da će vibracije nekakva zvana razbiti tučonosne oblake. Vrh Hober, na drugom kraju planine, diže se iznad Ugra i dominira cijelim krajem. Prilaz planini je iz sela Dobretića odakle se stiže na Suhu vrh za 40 minuta. Do Hobera pak treba još oko sat i po. Prilaz je moguć i sa zapadne strane, od Jajca cestom do rudnika, odakle se stiže na Suhu vrh za 30 minuta. Od rudnika ide i loša cesta do sela Brnjića, ali nije za putnička kola. Služi seljacima za izvlačenje građe za njihove nove kuće. Za Ranče će se sigurno još čuti, jer tu Jajčani namjeravaju izgraditi zimsko sportski centar.

Na jugu se Ranče nadovezuje na Kik. Na vojnoj karti piše Gola planina s bezimenim kotama 1391 i 1473, te trigonometar Kik 1438 m. Sjeverozapadno od ovoga Kika nalazi se

voljiti kratkim i netočnim prijepisom iz koje-
ga donosim neke izvratke:

»Medu staru bosansku vlastelu spada i ku-
ća Dobretića, koja se u XIII stoljeću zvala
i Radomirović. Ovo zadnje prezime sačuvalo
se u Donjem primorju u Dobroti. Staro gnjez-
do Dobreta bilo je u Bosni: Mileševu, Crkvi-
ci kod Foče i Glasincu. Jedan ogranak odselio
je u Grčku i promijenio prezime u Calotti.
Najdoličnije mjesto među ograncima spome-
nute porodice ima danas loza grofova Vran-
yczany Dobrinović u Senju, Rijeci i Karlovcu.
Da su Dobrete imali bosansko plemstvo po-
tvrdjuje povelja kralja Dabiše koja glasi: U
ime Oca i Sina i Duha svetoga. Amen! Mi,
Stjepan Dabiša, milošću Božiom kralj Srbije,
Bosne i Primorja, dajemo na znanje da mi,
poštovanom i vjernom podaniku vlastelinu
Juraju Dobrinoviću (Dobretiću) i njegovim ne-
ćacima Stjepanu i Andriji, kao što i njihovom
potomstvu, za sva vremena, posjed dobara
Komaje, Orka i Vranje, koja su od naših
pređasnika ispravama pod pečatom primili,
s ovim potpisom potvrđujemo. Dano u Sutjes-
koj, 18. lipnja 1391. Stjepan Dabiša.

Stjepan Dobretić oženio se s Dobroslavom
Branković iz Jajca. S njome je imao sedam
sinova: Juraja, Pavla, Boju, Vlatka, Radivo-
ja (Radojina), Ostoju i Nikolu, te dvije kćeri
Ljiljanu i Doroteju (Daru, Dosu). Godine 1453.
podjarmiše Turci Rašu. Stjepan Dobreta pre-
seli se u Bosnu, po svoj prilici u današnjoj
Dobrinji blizu Visokog. Muhamed II prodire
20. lipnja 1463. preko Drine u Bosnu. Stjepan
Dobreta, videći crnu budućnost, dade se u
bijeg prema Jajcu, kamo je pobjegao sam
kralj Stjepan Tomašević. Bježao je sa ženom
i djecom. Nije išao uz Lašvu, kuda je turska
vojska udarila, već uz Bilu preko Višnjeva,
Duba i Koričana u kojima i danas ima dob-
rih zakloništa. Osobito je poznat zbjeg u Ko-
vačevoj stijeni nad potokom Plačkovcem. Tu
su se ljudi, žene i djeca dugo skrivali pred
Turčinom. Te godine 1463. Bosna žalosno pro-
pade. Kralj bi uhvaćen i u Jajcu pogubljen.
U Jajcu u vrtu današnjeg franjevačkog sa-
mostana nazvanog »Sječa« pogubljeno je
10.000 odličnika. Padom Bosne zarobljeno je
30.000 mladeži i odvedeno u Carigrad. Među
tim zarobljenicima bila je i kći Stjepana Do-
brete Ljiljana. Nju otpremiše u carev harem
u kome je dobila odlično mjesto. U svom no-
vom položaju Ljiljana nije zaboravila svojih
roditelja. Da im pomogne zamoli sultana za
pomoć. Sultan umekšan molbama i umiljava-
njem svoje robinje naredi defterdaru da u
njegovu ime izdade ferman u kojem se Stje-
panu Dobretiću daje vlastelinstvo koje se pri-
je zvalo zapadne Vrhovine ili Flari. Granice
po genealogiji biskupa Fra Marka Dobretića
bile su: Od istoka Ugar do dvorca Tisca odakle
se nastavljašu potokom Ilomska do Vla-
šića, zatim do Babine vode. Od juga Kne-
žnica, Gostilj (uključivo), Vučja glava, Koz-
jače (Dnoluka). Od zapada tvrđava Komotin
(uključivo)...

Vratimo se Stjepanu Dobretiću i njegovoj po-
rodici. Stjepana Dobretića, koji je oplakivao

Pougarcis na nedjeljnom sijelu u Dobretićima 1947.
godine Foto: Dr Z. Poljak

subbinu Bosne i svoje kćeri Ljiljane, zadesi
neopisiva tuga gubitkom i mlade kćeri Do-
roteje. Ovu je isprosi Pavao Pokrajčić iz
Viteza. Na putu, u Vitovlju, dočeka svatove
neki Jakšić s društvom i mladenci i svato-
vi izgину. Dobreta digne spomenike na nji-
hovim grobovima koji su i danas sačuvani
iako su lakomom rukom isprekopani. Danas
je zemljište, na kome su ti spomenici, svoji-
na jednog seljaka, te će s vremenom propasti,
jer će krčeti polje i spomenike ukloniti. Pre-
daja veli da je Stjepan Dobreta od žalosti o-
slijepio i kao slijepac umro u dubokoj staros-
ti.

Ukopan je u Dobretićima u selu Zapeću
nad stijenom u kojoj je za progonstva nala-
zio utočište. Grob mu je ravan sa zemljom,
bez stećka, ali zbog časne uspomene uvijek
lijepo ograđen. Fra Marko Dobretić, biskup
bosanski, obnovio mu je spomenik i stavio
latinski napis 1773. g. Poslije Dobretine smrti
razdijeliše njegovi sinovi tihmar. Juri dopa-
doše Dobretići, Pavi Pavlovići, Boji Bojto-
čići, Vlatku Vlatkovići, (od godine 1852. pro-
zvani Zubovići), Radojinu Radonjići, Koriča-
ni i ženinstvo Baltići (Batale) te je tako imao
dvije baštine kako se i danas nalazi u po-
velji (završen citat). Navedena sela i danas
nose iste nazive.

Kako danas izgleda Pougarcje? U ovom je
kraju učinjeno više u posljednjih desetak go-
dina nego prije za 200 godina. Ipak i dalje
je to siromašan i prilično zaostao kraj. Tek

Fra Zeljko Džaja (1904-1973) i urednik NP 1947. godine pred nekadašnjom crkvom u Dobretićima

nedavno otvorilo se svijetu. Polovina od 19 sela još nema struje. Mjesnoj zajednici Dobretići pripadaju slijedeća naselja: Dobretići, Brnjići, Pavlovići, Bunar, Zubovići, Veliko Vitovlje, Vukovići, Melina, Kričići, Jejići, Mijatovići, Zapeće, Slipčevići, Zasavica, Donji i Gornji Orašac, Davidovići, Prisika i Milaševići. Pougarcu su bili nekada, a i danas su najbolji kosci. Kosidba je još uvijek ne samo važan i značajan događaj nego, u isto vrijeme, i prava pučka svečanost. To je i razumljivo s obzirom da im je sijeno sve, pošto žive od stoke. Zanimljivo je da svoje ovce ne pasu na Pougarcu nego ih izgone na Vlašić, pa čak i dalje, na Kupres pod Vitorogu. Pougarcu dakle kose svoju travu i čuvaju sijeno za krupnu stoku. Ponekad ovce po nekoliko godina ne dođu na Pougarcu iako im je gazda iz Dobretića ili Pavlovića. S Vlašića idu ujesen u Sloveniju ili u Istru čak do Buzeta i Pule. Pričao mi je Petar Aščić kako je lani tri mjeseca putovao od Vlašića do Metlike. U proljeće se vratio i otišao pod Vitogoru, a najesen će ponovo u Sloveniju.

Zanimljivi su običaji uz kosidbu na Pougarcu. Kosce predvodi kozbaša (kosibaša). Zna se obično tko je najbolji kosac i tko ide prvi. Ako se nađe netko da osporava kozbašinu prvenstvo onda ga puste prvoga i ako bude najbolji ostaje na čelu i postaje novi kozbaša. Desi se ponekad da starišina (vlasnik livade) odredi nekoga svoga prijatelja ili kuma za kozbašu. Ako se netko ne slaže s tim, onda

napušta kosidbu ili starišina popusti i prizna drugome prvenstvo. Obično se starišine ne miješaju u to, nego prepuštaju koscima da sebi odrede vođu. Starišina mora pripremiti dobru hranu i dosta rakije. Zanimljivo je da kosci piju mnogo rakije dok rade. Navodno tada manje piju vodu.

Na Pougarcu živi danas oko 5000 duša. Znatna je migracija što je i razumljivo s obzirom na teške uvjete života i siromaštvo cijeloga kraja. Dok seljaci s Vlašića mahom silaze u Turbe i Travničko polje, Pougarcu sele dalje. U Ivankovu kod Đakova ima oko 50 porodica iz Pougarcu. Svi su odselili poslije rata. Ima ih i kod Vinkovaca i Okučana, te u selu Motici kod Banja Luke. Ova znatna migracija ne utječe bitno na broj stanovnika, jer je i priraštaj znatan. Većina obitelji ima po 5-6 djece, a nisu rijetke ni one s osmero djece. Još ima slučajeva da trojica braće sa svojim obiteljima žive u zajedničkom domaćinstvu, u zadrugi. Nekada je u zadrugi, pod jednim krovom, živjelo i po 60 duša. Samo su za mladenca imali odvojene prostorije zvane kirelj. Mi bismo to danas zvali aneks ili depandans. Bila je to mala koliba uz glavnu stambenu zgradu, s jednom prostorijom i drvenom palačom, s malo slame i dva bilca od kojih se jedan prostirao po slami a drugi je služio kao pokrivač. (Bilac je veliki debeli pokrivač od ovčje vune težak ponekad i desetak kilograma.) Kirelj je služio mladencima samo za noćenje dok su preko dana boravili u kući s ostalima. Kirelj je danas rijetkost, jer nema više ni tako velikih zadruga.

Jedini izlaz Pougarcu u svijet je cesta u Travnik dugačka 37 km, a ide preko Jasika, Gostilja, Smeta i Turbeta. Autobus banjolučkog Autoprevoza vozi dvaput dnevno, ali je sigurna samo linija s polaskom iz Travnika u 15 sati i s polaskom iz Dobretića u 6 sati. Druga linija s polaskom iz Travnika u 12, te polaskom iz Dobretića u 13.30 prepuštena je milosti vozača, koji često odbijaju da idu dvaput dnevno. Cesta od Jasika do Dobretića prilično je loša, pa vozači izbjegavaju da voze.

Dobretići su centralno naselje i sjedište Mjesne zajednice. Imaju prodavaonicu, poštu, ambulantu i veliku novu osnovnu školu. Škola je stara ravno stotinu godina. O tome piše O. Kamilo Zabeo: »Požrtvovni rad katoličkih redovnika nosio je dobre plodove, jer vidimo, da u g. 1875. postoje škole oko Travnika sa stalnim učiteljem i katehetom osim u Docu još kod župnih crkvi: u Pećinama, Bučićima, Vituzu, Zenici, Orašju i Gučoj Gori, a od 1877. i u Dobretićima« (Travnička spomenica, Naklada Akademije Regina Apostolorum, Sarajevo 1932. str. 47). O tome piše i Jelenić u svojoj knjizi »Kultura i bosanski Franjevci«, str. 333-6. S ovakvim jubilejem ne mogu se baš mnogi pohvaliti. Prva školska zgrada podignuta je 1893. Samo godinu dana ranije bila je podignuta i crkva koja je sada srušena. Pougarcu su sagradili novu za samo dvije godine (1971-73). Pred crkvom je i spomenik župniku fra Zeljku Džaji (1904-1973), koji je

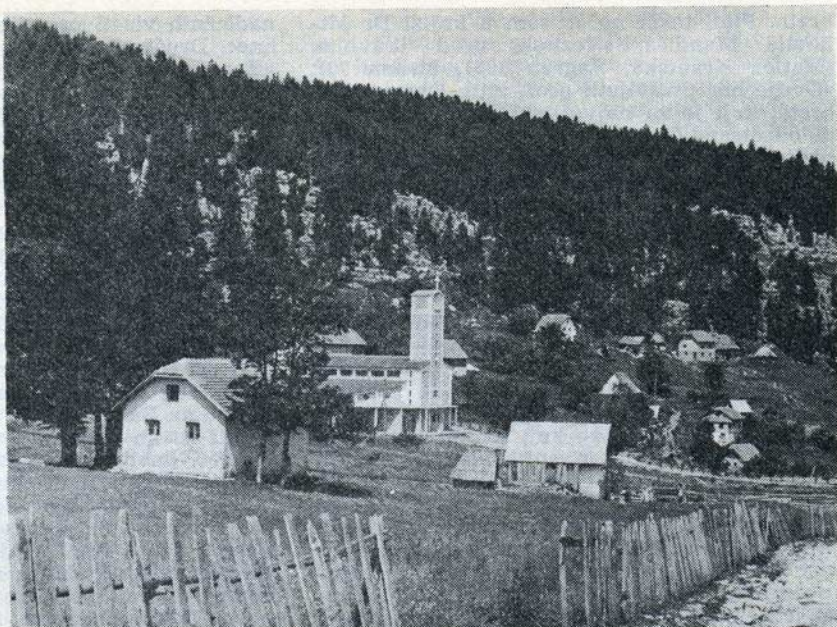

Foto: J. Duić

pomagao partizane i koji je svojom mudrošću spasio narod od pokolja i istrebljenja za vrijeme posljednjeg rata. U novu crkvu uzidane su i tri nadgrobne ploče koje su bile na grobovima što se nalaze na njivi Joze Malića. Narod i dan danas obilazi s pobožnošću ove grobove i moli se nad njima. Ploče su uzidane u lijevom krilu crkve iznutra. Na njima su natpisi na latinskom i za razliku od groba kneza Dobrete mnogo su čitkiji, no samo za onoga tko je tome vičan. Uspio sam pročitati na početku »peste obiti« što će reći da su umrli od kuge, iste godine 1775. Jedan je grob od Tadije, brata Marka Dobrete, a druga dva su od Katarine i Magdalene.

Nisam htio otići iz Dobretića dok ne vidim grob kneza Dobrete. To ipak nije bilo tako jednostavno. Mislio sam da se grob nalazi u Dobretićima, ali sam se prilično iznenadio kad sam čuo da Dobretićani uopće ne znaju za grob svoga nekadašnjeg gospodara. Sic transit gloria mundi. Pričali su mi o groblju u Zapeću koje je veoma staro i gdje ima stotinu starih spomenika. Jedan je samo spomenuo da ima neki ograđeni spomenik kod Zapeća. Nisam se htio vratiti ne vidjevši taj spomenik i umjesto da sa Suhoga vrha krenemo pravo u Dobretiće, pošli smo preko Zavesavice u Zapeće. Ali ni u Zapeću ne znaju za grob Stjepana Dobrete. Zato smo se uputili na groblje i počeli da ga pretražujemo.

Groblje je smješteno na grebenu, sjeverno od Zapeća, a nalazi se na strmom neravnom zemljištu, obraslo u gustu šumu i šikaru. Nasred groblja je drvena kapela na čijem smo izrezbarenom prednjem dijelu našli suhih grančica i cvijeća zabodenih između dasaka.

Ovaj običaj kićenja bogomolje susreo sam tu po prvi put. Pretražili smo spomenike jedan po jedan i zagledali se u one stare, te pokušali pročitati skoro nevidljive natpise. Da je groblje veoma staro svjedoče i spomenjci raznih oblika i kombinacija križa i nišana. U doba Turaka katolici nisu smjeli stavljati križeve na grob nego su pravili spomenike slične nišanu, koji su jednim svojim dijelom podsjećali i na križ ili je križ bio uklesan. Sve su to niski spomenici najviše do pola metra. Najstariji na koji smo naišli bio je izvađen iz zemlje i prislonjen na jedno orahovo stablo. Bio je iz godine 1790. Groblje u Zapeću je najstarije u ovom kraju. Kako su nastajala nova naselja nisu odmah imala groblje, pa su pokapali u Zapeću. Tako ima slučajeva da neki i danas iz Korićana ili čak Kotor Varoši kopaju svoje mrtve u Zapeću, iako sada imaju groblje u svom selu. Korićani su daleko skoro dan hoda i imaju svoje groblje.

Pretraživši tako s dužnim poštovanjem, ali bez uspjeha, skoro svaku humku, uputili smo se prema Zapeću. Naišli smo na trociju dječaka koji su čuvali krave. Ni oni nisu znali za Dobretin grob. Konačno sam se sjetio i upitao ih znaju li za neki ograđeni grob. Čim sam spomenuo ogradu, odmah su nam pokazali ono što dugo tražimo. Istočno od zapečkog groblja, na jednoj travnatoj uzvisini, našli smo grob Stjepana Dobrete. Uredno ograđen, na prekrasnom mjestu, s pogledom na sve strane, stoji 70 cm visok i 48 cm širok spomenik s latinskim natpisom. Plitka slova, ponegdje zarasla u sitnu mahovinu, bila su nečitka mom nevještu oku. Samo na početku može se pročitati HIC IACET i u sredini Do-

breta. Puni tekst našao sam u knjizi Dr Mihovila Mandića, »Vezirski grad Travnik« (Matica Hrvatska, Zagreb 1931. strana 73): »Ovdje leži presvijetli grof, vitez i barun Dobreta, koji je za najvećih progona naših ljudi od strane Turaka, skrivajući se od straha ovdje u pećini... pun tuge, potlačen krutim ropstvom, umro oko god. 1470. u starosti od 98 godina.« Uz samu ogradu, kraj spomenika, izrasla je mlada lipa visoka tri metra, što dokazuje da Zapečani poštuju ovo mjesto iako o njemu ništa ne znaju.

Sjedeći na livadi i uživajući u blagom ljetnom suncu razgledao sam svoju zemljopisnu kartu i područje oko Zapeča kad mi odjednom sinu da bi tu morala biti i neka pećina. Upitao sam to moje mlade pratioce iz Dobretića, ali oni nisu ništa znali. Pozvali smo zatim one dječake koji su nas odmah uputili prema pećini. Kasnije sam saznao da je u toj pećini umro Stjepan Dobreta skrivajući se od Turaka, jer ni sultanov ferman nije uvijek bio dovoljna garancija. Carigrad je ipak daleko. Pećinu smo našli u stijeni poviše sela. To je obična rupa u okomitoj stijeni dugačka oko 80 i široka oko 3 metra. Možda je nekada bila i dublja, pa je poslije zatrpana. Nešto drugo međutim privuklo je našu pažnju. To je bilo kupusište pred pećinom. Nitko još nije objasnio zašto se na malom prostoru (otprilike 15×15 m) pred pećinom otopi snijeg već početkom veljače i tu ga više ne bude. Dok svuda oko ima snijega ponekad i po jedan metar, na ovom komadiću zemlje je kopno. Cijelo je ovo zemljište podijeljeno na vrlo sitne dionice, a vlasnici su iz desetak okolnih sela. Veće su parcele (3×1,5 m), dok su ostale sasvim male. Na Sv. Grgu, 12. veljače, dolaze svi i siju kupus na svojoj parceli. Kasnije, kada u kasno proljeće svuda okopni, vade se sadnice (sâd) i rasaduje kupus koji je ovdje posijan još u veljači. Zemljište je davno podijeljeno i vlasnici su samo potomci starih porodica. Nitko ne bi prodao svoj komadićak ni za kakvo blago. Ostali mogu samo kupiti sâd od onih koji imaju malo veću parcelu.

Nedaleko od Zapeča, između Jejića i Kričića, na koti 917, iznad kuće Ive Zeca ostaci su staroga grada Korlaća (Kurlaća). Nismo imali vremena pogledati to mjesto, ali su nam rekli da osim ruševina, obraslih u gustu šumu, nema ništa drugo. Zato smo se strmom stazom uputili u Dobretiće odakle smo i došli. Spomenuo sam već da Jajčani namjeravaju izgraditi na Ranču zimski sportski centar i za ovu planinu sigurno će se još čuti. Uz njeno ime vezan je i naziv prvog poslijeratnog planinarskog društva u Jajcu, pa ćemo se ovdje osvrnuti i na početke planinarstva u Jajcu.

Planinarstvo u Jajcu. Prije rata postojalo je u Jajcu planinarsko društvo no ovaj period nisam još uspio proučiti. U »Jugoslavenskom listu« (Sarajevo, broj 81. strana 3, od 6. travnja 1938) stoji: Planinarsko društvo »Gorica«. Centralna uprava Jajce izvještava sva bratska planinarska društva u zemlji da je zaključkom glavne skupštine i odobrenjem

nadležnih vlasti promijenilo svoje dosadašnje ime: Društvo za unapređenje planinarstva »Kosmos« — centralna uprava Jajce, u novo ime Planinarsko društvo »Gorica« centralna uprava Jajce. Ovo društvo obaviće svečano otvaranje svoje prve planinarske kuće u Sedincu početkom mj. juna ove godine, a dan otvaranja objaviće se ovim putem pravovremeno.«

Poslije rata, već 1949. skupina planinara, koju predvodi Sead Šahinović-Šain, osniva PD »Ranče« u Jajcu. Šain je i prvi predsjednik. Sa Šainom su još Mihajel Čelhasić, Ivica Šelj, Bruno Konopek, Kasim Ribić, Osman Rupić i drugi. Odlaze veoma često na Ranče gdje zimi i skijaju. Odlazak je bio dug i naporan. Išli su preko Dnoluke i noćivali u kolibama na Ranču. Jednu od njih su i malo dotjerali da im bude udobnije. Šain se sjeća da su 1950. dobili od PS BiH cipele i španerice koje je FISABIH dijelio preko sportskih organizacija. Društvo je dobro radilo, ali nažalost o tome nema nikakve dokumentacije. Činjenica da je društvo dobivalo i opremu od Saveza, svjedoči da su na neki način bili i registrirani, no u Savezu o tome nema ni spomena. Odlaskom Šaina iz Jajca 1953. rasipa se i ta mala skupina entuzijasta i zamire planinarska aktivnost u drevnom gradu. Tako će to biti sve do 1960. Te godine, na inicijativu veoma aktivnog PD »Energoinvesta« u Sarajevu, pokreće se akcija za osnivanje društva pri poduzeću »Energoinvest« u Jajcu. Sastanak Inicijativnog odbora održan je 14. listopada 1960. Na sastanku su predložene tri mogućnosti za osnivanje planinarskog društva: samostalno na nivou grada, sekcija PD »Energoinvest« iz Sarajeva ili društvo pri pogonu »Energoinvesta« u Jajcu. Odlučeno je da se formira sekcija PD »Energoinvest« iz Sarajeva, s tim da se mogu učlaniti svi građani. U dopisu Planinarskom savezu BiH navodi se i diskusija Osmana Rupića: »1949. bila je akcija za formiranje PD u gradu, koje se formiralo i nakon izvjesnog vremena prestalo raditi obzirom da nije imalo nikakvih sredstava, a niti razumijevanja od strane pojedinaca.« (Arhiva PS BiH). Navodim ovo kao jedini pismeni dokaz o postojanju PD »Ranče« čiji je Osman bio član.

Na odluku Inicijativnog odbora da se formira sekcija PD »Energoinvest« iz Sarajeva, Savez je odmah reagirao i upozorio Jajčane da ne dolazi u obzir osnivanje sekcije nekoga društva izvan područja sreza, nego da treba formirati samostalno društvo (PS BiH, dopis broj 624/60 od 22. listopada 1960). Osnivačka skupština održana je 6. studenog 1960. u prostorijama restorana »Pliva«. Prisutni su bili Camil Ljubojević, Osman Rupić, Bruno Konopek, Milka Jelković, Petar Jajčević, Aco Mijić, Ranko Grabež, Pavo Kovačević, Rajko Miličević, Božidar Delić, Midhat Čelhasić, Drago Bojčić, Josip Blažun, Mesud Bubić, Hazim Hamur, Smail Hadžiosmanović i drugi. Za predsjednika je izabran Camil Ljubojević, a za sekretara Osman Rupić. Što se tiče organizacijskog oblika nađeno je solomonsko rješe-

nje: osniva se PD »Energoinvest« u Jajcu čime je zadovoljen i Statut PS BiH i želja za materijalnim osiguranjem koje će im pružiti poduzeće »Energoinvest« i njegov pogon u Jajcu. Tako je Jajce dobilo treće društvo po redu. Rješenjem SUP-a Jajce broj 12-11359/1-60 od 14. prosinca 1960. odobren je rad PD »Energoinvest« u Jajcu. Dopisom broj 135/62 od 13. ožujka 1962. PS BiH obavještava PD »Energoinvest« da je na sjednici Saveza 2. ožujka 1962. donesena odluka da se u PS BiH registrira PD »Energoinvest« sa sjedištem u Sarajevu (?! očito lapsus calami, primj. J. D.) pod rednim brojem 30/60. Prošlo je dakle više od godinu dana od osnivanja društva do njegove registracije u PS BiH. U to doba društvo ima 94 člana, a društvom rukovodi Osman Rupić (vidi NP 9-10, 1976. str. 234), koji je od početka bio glavni animator planinarstva u Jajcu. Društvo napreduje i već u studenom 1963. Jajčani su domaćini velike planinarske smotre. Prigodom proslave 20. obljetnice Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajce dolazi planinarska štafeta koja je krenula s Triglava. Svečanosti prisustvuju delegacije svih republičkih saveza i sam predsjednik PSJ Koča Jončić. Održano je i savezno orijentacijsko natjecanje. Uskoro zatim Jajčani počinju i gradnju planinarskog doma na Čusinama koji je otvoren 28. studenog 1966.

U međuvremenu Jajčani još jednom mijenjaju naziv svoga društva i sada se ono zove PD »Čusine«. To je, koliko znam, peti naziv (Kosmos, Gorica, Ranče, Energoinvest i Čusine). Dom jajačkih planinara nalazi se u predjelu Čusine (485 m), na južnoj strani Velikog plivskog jezera, preko puta novog hotela »Jaj-

ce«. Dom se lijepo vidi s ceste Jajce — Jezero. Prilazi mu se od mlinova na Plivi, preko brane na Gornjem jezeru, pa pored kućice s uređajima za vodu, zatim markiranom stazom preko livada i pored nekih kuća, te širokom stazom kroz žumu do doma. Od hotela »Jajce« do doma stiže se za pola sata. Do doma vodi i loša cesta desnom stranom Plive od Jajca. To je lijep planinarski objekt s divnim pogledom na Gornje plivsko jezero. Pred domom je velik bijel jarbol, koji se lijepo vidi s ceste na drugoj strani jezera. Ako na jarbolu ima zastava dom je otvoren, a ako zastave nema dom je zatvoren. U domu ima struja i voda. U prizemlju je blagovaonica, kuhinja, soba za opskrbu i WC. Na katu su dvije sobe svaka s 10 kreveta i na mansardi još jedna s dva kreveta. Na obje strane je velik balkon. Pored doma je staro sklonište PD »Energoinvesta«. To je mala kamp kućica, vlasništvo »Energoinvesta« u Jajcu, s čajnom kuhinjom i skupnim ležištem za 12 osoba. Od doma se može praviti izlet nemarkiranom stazom na Goricu (1272 m): Dom — Gorica 2 sata. S Gorice preko Janja, desne pritoke Plive, može se stići na Vitorogu.

Od prosinca 1975. PD »Čusine« je član Planinarskog saveza Vlačičke regije sa sjedištem u Travniku i sudjeluje u svim akcijama tog saveza. Ono što nedostaje jajačkim planinarima jest stručni kadar i malo više izlazaka u svijet. Dosadašnji rad ograničavao se uglavnom na održavanje doma i planinarenje u bližoj okolini. Povezivanjem s ostalim okolnim društvima PD »Čusine« će krenuti s mrtve točke. U radu regionalnog saveza posebno se ističe Mustafa Kilim.

Zaštita prirode

VELEBIT PROGLAŠEN 129. SVJETSKIM REZERVATOM BIOSFERE

UNESCO je proglasio područje Velebita, kao visokovrijedni prostor, 129. svjetskim rezervatom biosfere. Odlukom predsjedništva Međunarodnog koordinacijskog savjeta programa »Čovjek i biosfera«, što se realizira u krilu Uneska, područje Velebita je proglašeno dijelom međunarodne mreže rezervata biosfere, kao drugi jugoslavenski prostor te vrste. (Prošle je godine taj kvalifikativ stekao kanjon Tare.)

Ova mreža zaštićenih uzoraka glavnih svjetskih tipova ekosistema, posvećena zaštiti prirode i znanstvenim istraživanjima u službi čovjeka, predstavlja u stvari standard kojim se mogu mjeriti efekti čovjekova utjecaja na okolinu.

Povelju odluke predao je 8. III na sjednici Savjeta za zaštitu prirode Hrvatske u ime

generalnog tajnika Uneska, Amadua-Mathar M'Bowa, predsjednik Jugoslavenskog nacionalnog komiteta za program »Čovjek i biosfera« dr Otto Weber. U poruci uz Povelju, generalni tajnik Uneska zahvaljuje Jugoslaviji na suradnji pri unapređivanju razvoja planirane svjetske mreže rezervata biosfere. U Unesku se nadaju da će uskoro biti postignuta puna operativnost globalne mreže rezervata prirode, čemu i Jugoslavija daje znatan doprinos.

Primajući Povelju, direktor Republičkog zavoda za zaštitu prirode ing. Aleksandar Šobat naglasio je njen značaj kao međunarodnog priznanja, ali i kao obavezu da se, osobito atraktivno područje Velebita, i formalno-pravno osigura.

Triglavska stena — izziv drznim

U ovoj godini slovenski planinari, a s njima i svi planinari Jugoslavije, slave 200-godišnjicu prvog uspona na vrh Triglava, najviši vrh Jugoslavije. Kao prvi naš prilog toj proslavi donosimo skicu Triglavske stijene i ucrtane prvenstvene smjerove i varijante iz članka »Triglavska stena — izziv drznim« (Triglavska stijena izazov hrabrima). Članak je izašao u »Slovenskom almanahu 1978«, a autor mu je Miro Oman. Nazive smjerova i varijanata ispravio je i nadopunio Franci Savenc iz Ljubljane, predsjednik Koordinacijske komisije za alpinizam Planinarskog saveza Jugoslavije.

1 Zlatorogove police

2 Vzhodna smer, 2a Najvzhodnejša varijanta

3 Slovenska smer, 3a Ulaz »Mimo Mecnov«, 3b Skozi kamine, 3c Varianta Desno od Kaminov, 3d Raz Slovenskega stebra, 3e Prevčev izstop, 3f Direkten izstop, 3g Levi izstop, 3h Frelihova prečnica.

4 Nemška smer — Jugova varijanta, 4a Zimmer-Jahnov izstop, 4b Direktna varijanta Zimmer-Jahnovog izstopa, 4c Varianta Nemške smeri Skozi Okno, 4d Lassov izstop, 4e Prvi uspon u zimskim uvjetima po »dolgi nemški smeri«

5 Smer prvopristopnikov

6 Mala Črna stena

7 Severni greben

8 Gorenjska smer

9 Kovinarska smer

10 Bavarska smer, 10a Varianta »Vesna«

11 Črni graben.	21 Črni prt
12 Zorčeva smer	22 Jugova grapa, 22a Varianta u Prusik-Szalayevo smer
13 Peternelova smer	23 Jugov steber
14 Helba, 14a Varianta	24 Smer Šavelj-Zupančič
15 Skalaška smer, 15a Varianta »Prek Sodčkov«, 15b Direktna varianta, 15c Prva varianta, 15d Kavkaška varianta, 15e Varianta Fajdiga — Pintar, 15f Direktnan dostop	25 Topless
16 Čopov steber	26 Zahodna zajeda
17 Prusik-Szalayeva smer, 17a Vzstopna varianta, 17b Varianta na Zlatorogove police, 17c Poševna varianta, 17d Druga varianta, 17e DD varianta, 17f Varianta k Amfiteatru	27 Šlosarska smer
18 Smer Kunaver-Drašler	28 Ljubljanska smer
19 Raz mojstranških veveric	29 Tržaška smer
20 Sfinčin obraz	30 Smer Sandija Wisiaka
	31 Mojstranška smer
	32 Bohinjska smer, 32a Direktna vstopna varianta
	33 Gandijeva smer, 33a Medvoška varianta
	34 Velemat

Libanon i Antilibanon

Putopis s Bliskog Istoka

VLADIMIR, DUMBOVIĆ, dipl. geograf
ZAGREB

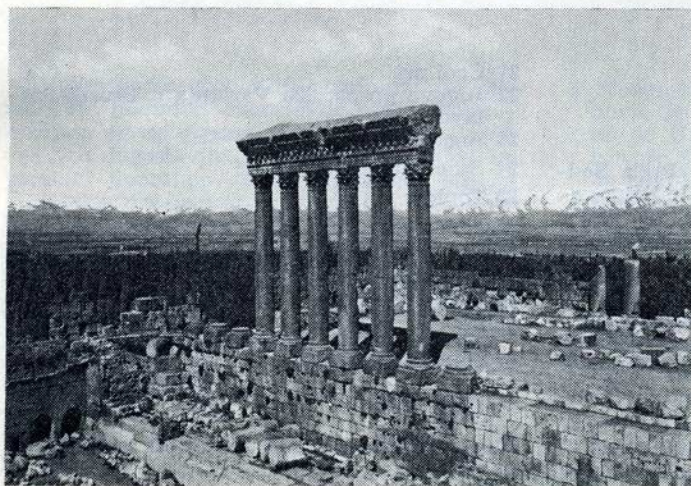
U ovom putopisu govorimo o državi Libanon i o zapadnom dijelu susjedne države Sirije, na liniji Bejrut — Balbek — Damask Homs — Hamat — Alep. Obje zemlje su republike. Put smo prošli 1967. godine autobusom, baš uoči trećeg izraelsko-arapskog rata. Drugi puta sam bio u Libanonu 1972. prigodom turističkog krstarenja po Istočnom Mediteranu. Brodom stigismo u Bejrut, dalje autobusom Bejrut — Balbek i istim putem natrag.

Libanon prije i poslije građanskog rata.

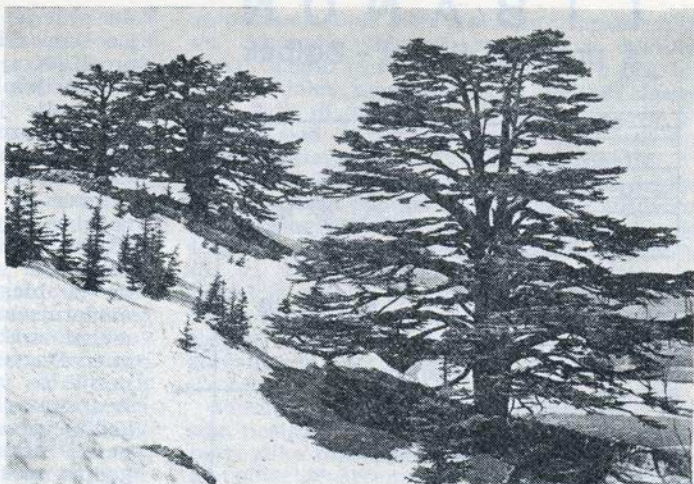
Prije rata (započeo 13. travnja 1975) bio je cvatuća zemlja, zemlja turizma: nazivala se »Švicarskom Bliskog Istoka«, a njegov glavni grad Bejrut »Ljepoticom Bliskog Istoka«. Bejrut je bio grad noćnih programa čak s tehničkim elementima i da to nismo vidjeli svojim očima, ne bismo vjerovali da je to moguće. Za ilustraciju da navedemo jedan noćni program 1972. godine. Kroz dvoranu među gledaocima je bila postavljena vijugava pozornica, na kojoj su jahali konjanici i izvodili razne figure s konjima. Bilo je kao da gledamo predstavu u cirkusu. U kasnijem dijelu programa u istoj dvorani su improvizirali vodotok s prašumom, u kojoj žive domorodci još iz kamenog doba. Po toj vodi je vozila parna lađa s pokretnim kotačima sa strane, predočavajući istraživače koji ispituju prašumu. A da ne govorimo o plesačima i plesačicama koji izvode razne spektakularne plesove i akrobacije.

Sada Libanon daje tužnu sliku ratnih puštošenja, napose grad Bejrut. U nekadašnjem gradu luksuznih hotela, metropoli bučnog noćnog života, gradu zabave, razbibrige i svakovrsne razonode, raskrsnici avionskih puteva, jakom bankarskom centru, gdje su šejci i arapski petrolejski magnati deponirali svoje devize, sada su tragovi teškog rata na svakom koraku. Dok je prije Bejrut podrhtavao od zaglušne svirke noćnih lokala, kroz više od godinu i pol dana tresao se od eksplozija granata, raketa i mina. Građanski rat je ostavio razorene ulice i opustošene gradske četvrti. Potpuno je uništena gotovo trećina Bejruta i to njegov najvredniji dio. Ruševine su i crne, jer su gorjele. Današnji Bejrut nije ni sjenka onog prijašnjeg koji smo vidjeli 1967. i 1972. godine.

Libanon je mala zemlja, površine 10.400 km² s oko 2,790.000 stanovnika (procjena 1970). Radi usporedbe: Slovenija ima 20.251 km² s 1,727.137 st. (1971.) Libanon je najnaseljenija zemlja Bliskog Istoka (prosječno 270 st. na km²). Tako je bilo prije građanskog rata. Danas je slika izmijenjena. U vihoru građanskog rata zemlja je imala ne samo velike gubitke u ljudskim životima (samo mrtvih oko 65.000) nego je i oko 600.000 stanovnika napustilo zemlju. Građanski rat u Libanonu i uopće trajno napeto stanje na Bliskom Istoku, s oružanim sukobima i raznim diverzijama posljedica je suparništva velesila radi bogatih nalazišta nafte na tom području.

Ruševine Baalbeka
U pozadini Antilibanon pod snijegom

Libanon je uglavnom planinska zemlja. Na zapadu se više manje uz obalu proteže visok planinski masiv Libanon (najviši vrh 3068 m), koji je dao istoimeni naziv državi. Na istoku u graničnom području prema Siriji je planina Antilibanon (2630 m). Na jugu prelazi u planinu Hermon (2814 m), koji je na tromeđi Libanona, Sirije i Izraela. Između tih dvaju usporednih planinskih masiva, Libanona i Antilibanona, nalazi se izdužena plodna dolina Beka, kroz koju teku dvije rijeke: Litani na jug i Orontes (Asi) na sjever. Državna granica između Libanona i Sirije ide grebenom planine Antilibanon.

Polazimo autobusom iz Bejruta preko planine Libanon za Balbek. Bejrut (oko 700.000 st.) nalazi se na malom poluotoku podno visokog planinskog masiva. Jednim se dijelom njegova urbanizacija nastavlja i na padine. Ovdje uz društvene nalazimo i prirodne kontraste. Kada dolje na obali pritisne ljetna vrućina, stanovnici stanuju u kućama-ljetnikovcima na padinama iznad Bejruta, gdje je tada ugodna klima. U zimi, kada je dolje ugodna klima sa zelenim raslinjem, planinski je masiv, svega nekoliko kilometara daleko, pod bijelim snježnim pokrivačem. Pogled istodobno zahvaća zelenilo na obali i snijeg na gornjim planinskim dijelovima.

Cedar — simbol Libanona. Libanon je gotovo ogoljela planina. Nekada je imao zelenu boju, jer je bio pokriven cedrovim šumama, međutim one su gotovo nestale. Cedar spada među smolasto crnogorično drveće. Cedrovina se nekada zbog svojih dobrih kvaliteta neograničeno iskorištavala za brodogradnju. Ovdje su nekada boravili Feničani, koji su plovili na daleka mora i već oni su gradili svoje lađe iz cedrovine. Vrlo rijetko se sačuvala koja mala površina pod cedrom. Vidjeli smo nekoliko osamljenih cedrova.

Usput spominjemo da i kod nas ima cedra kao pojedinačnog ukrasnog drveta, koje su pomorci donijeli i zasadili, npr. na Pelješ-

cu u zaseoku Golubinice i na otoku Hvaru u Starom Gradu.

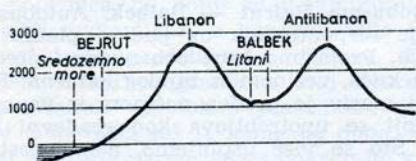
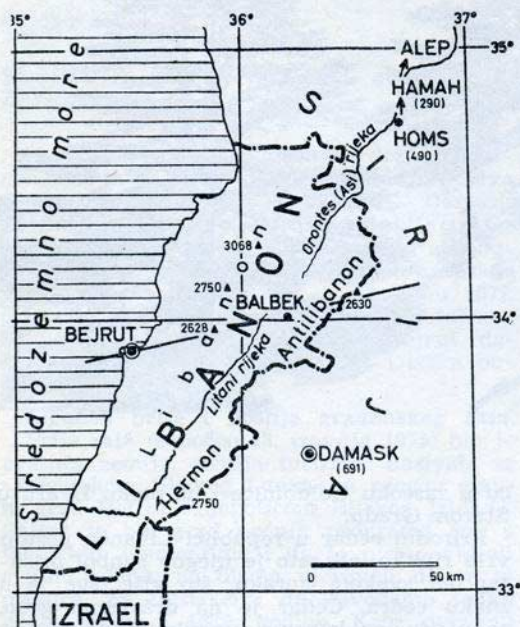
Prirodni cedar u republici Libanon postoji vrlo rijetko, ali zato je njegov simbol prisutan na svakom koraku, što više, sve je u znaku cedra. Cedar je na državnom grbu, na novcu, na kapama vojnika i policajaca, cedar je na suvenirima.

Autobusom Bejrut — Balbek. Autobus se uspinje serpentinama uz padine planinskog masiva. Prolazimo kroz urbanizirani predjel novih kuća, većinom iz bijelog kamena. Planinski masiv je građen većinom iz vapnenca, koji se upotrebljava kao građevni kamen. Što se više uspinjemo, naseljenost je sve rjeđa, ali se zato širi pogled dolje na Bejrut i na plavetnilo mora, što ide u nedogled. Prelazimo greben na visini od oko 1500 m iznad mora i naskoro ugledasmo čudesno lijepu panoramu doline Beka. To je tepih zelenih parcela, većinom oranica. Bila je kristalna vidljivost. Kroz dolinu teku rijeke Litani i Orontes. Ovdje je tlo plodno i daje godišnje čak i po 2-3 berbe voća i povrća. Zemlja je crvenica. Spuštamo se prema dolini. Uz cestu gledamo plantaže agruma (naranče, limuni i dr.), voćnjake (jabuke, kruške, breskve, šljive i dr.) i vinograde, koji imaju svoj početak još iz doba Rimljana. Plodnost tla prati i niz naselja. Naseljenost je gusta, ovdje živi dvije trećine stanovništva zemlje. Vidimo još krpice snijega, iako je bio već početak mjeseca maja. Spuštamo se sve niže i evo nas u dolini Beka, koja je oko 1000 m nad morem.

Balbek (Heliopolis). Još malo i stižemo u rimski antički grad Balbek (1170 m nad morem), poznat širom svijeta po svojim grandioznim arhitektonskim spomenicima iz doba Rimljana. Grad je dobio naziv po feničkom bogu sunca Balu (Balov grad). Ovdje je za Feničana bio velik hram tom bogu. Za Rimljana je dolina bila jedna od njihovih žitnica. Rimljani grade ovdje hramove i dru-

LIBANON

s profilom Bejrut - Balbek

ge javne zgrade i prihvaćaju za grad grčki naziv Heliopolis (=grad sunca). Od veličanstvenog Jupiterovog hrama ostalo je samo šest stupova, promjera po 2 metra. Međutim i ovaj ostatak zadivljuje svojom grandioznom izradom. Ima ovdje još golemih kamenitih blokova-monolita i upravo je neprotumačivo, kako su ih ondašnji graditelji mogli da izrade svojom primitivnom tehnikom. Nakon Rimljana slijede razni historijski periodi: Bizant, Arapi, Križari, Turci itd. Svaka politička vlast ostavila je nešto svojeg. Rušila odnosno pregrađivala staro da bi podigla novo kao dokaz svoje moći i veličine. Ali Balbek je najviše stradao od dva potresa (u 16. i 18. stoljeću). Nalazi se u dolini odnosno u izduženoj kotlini, okruženi ogoljelim planinskim masivima, na čijim vrhuncima se zrcali snijeg. Izvanredno lijepa slika, napose u predvečerje, kad smo gledali sunce na zalazu.

Prema Damasku. Napuštamo Balbek i nastavljamo put prema Siriji. Do granice je oko 45 kilometara. Prolazimo kroz naseljenu i plodnu dolinu. Uspinjemo se na ogoljeli Antilibanon i stizemo na granicu. Granične postaje su na Bliskom Istoku udaljene i po nekoliko kilometara, ovdje čak 9 km. Izme-

đu njih je ničija zemlja ili neutralni pojas. Do Damaska još oko 46 km. Pola puta smo prošli. Kraj je brdovit i ogoljen, s niskom vegetacijom. Spuštamo se u valovito područje. Ovdje je vegetacija s nešto vinograda. Svi smo znatiželjni da što prije ugledamo Damask, tim više, jer je dan bio na izmaku.

Damask, glavni grad Sirije. Ulazimo u Damask, u grad koji je nekada bio pojam veličine i ljepote zbog vrtova i obilja vode. Rijeka Barada se ovdje grana u nekoliko rukava, a voda i zelenilo su pojam bogatstva i blagostanja za Istočnjaka. Uslijed modernizacije grada obilje vode je danas manje izraženo, jer su neki vodotoci prekriveni. Damask ima svoju dugu tradiciju, spominje se već 3000 godina prije nove ere. Arapska dinastija Omejevića prenosi 661. godine prestolnicu islama iz Medine u bogati i raskošni Damask. To je bilo svega 29 godina poslije smrti Muhameda (umro je 632). Za njih arapska država doživljava svoje najveće prostorno proširenje: proširila se sve do Atlantika i preko Gibraltara u Španjolsku. Kod Damaska ima željezne rude, pa se ovdje nekada kovalo oružje svake vrste. Poznate su bile sablje »dimiskinje«.

Prolazimo kroz moderni dio grada. Sagrađili su ga Francuzi između dva rata, kada su Sirija i Libanon bili pod francuskim mandatom. Potpunu političku nezavisnost stekle su 1946. kada su se povukle francuske trupe. Kako je već bila noć, vidjesmo u daljini svjetlucanje iznad grada. Drugi dan smo vidjeli da su to periferijske četvrti, koje se dižu na padine i na izdanke planinskog masiva Antilibanona. Damask ima preko 800.000 stanovnika (1970). Nalazi se na nadmorskoj vidini od 890 m. Razgledasmo njegove kulturno-povijesne spomenike. Njegov golemi bazar je vrtlog trgovačkog šarenila, u kojem je nagomilano mnoštvo proizvoda prirode i ljudskih ruku. Rojevi prodavača saliječu prolaznike, napose strance. Bazar je natkriven radi zaštite od jakog sunca.

Damask — Alep. Iz Damaska nastavljamo autobusom prema sjeveru u Homs, Hamah i Alep (Halab). Cesta ide gotovo meridionalno, smjerom jug — sjever. Da je tome tako dokazuje vrlo mala razlika između zračne i cestovne udaljenosti Damask — Alep (320 i 360 km). Većinom smo lijevo vidjeli reljef izdanaka Antilibanona, a desno, prema istoku, povremeno otvoren pejzaž, gdje počinje Sirijska pustinja. Gledamo ogoljela brda i slabu naseljenost. Prolazimo kroz dva veća grada na rijeci Orontes: Homs i Hamah. Međusobno su udaljeni zračno oko 40 km, a visinska im je razlika 200 m (490 m i 290 m nad morem), što je ujedno i pad Orontesa, a to je pogodno za navodnjavanje. Prije Homsa vidjeli smo velike rezervoare za naftu, jer ovuda prolazi naftovod iz Mezopotamije do luka na Mediteranskoj obali.

Iza Homsa na jednom mjestu vodena bujica je tekla preko asfaltna ceste tako, da je autobus vozio po vodi. To su »vadi« (isušena korita) u kojima za kiše teče voda. Na cesti

je bio mulj i šljunak, što ga je bujica snesla s padina. Izgleda da smo naišli baš poslije velike kiše. Vozila su zapela u mulju, pa smo neko vrijeme morali čekati dok je cesta postala prohodna.

Kod grada Hamata na rijeci su naprave za navodnjavanje u obliku velikog kola (doplap), koje izbacuje vodu u žljebove. Napuštamo rijeku Orontes: ona skreće na zapad, a mi nastavljamo prema sjeveru za Alep. Iza Hamata su specifične kuće u obliku visokih košnica, građene od naslaganog kamenja i oblijepljene blatom. Muškarci nose duge halje do zemlje tamne boje, a žene također duge haljine ali šarenih boja. Kod jedne škole vidjesmo da i djeca oba spola nose duge haljine. Približujemo se Alepu. Uz cestu su parcele obradivih površina i sve ljepše kuće. U predvečerje stižemo u Alep (590.000 st. — 1970), nadmorska visina 470 m. Prolazimo kroz ulice starih kuća s gornjim dijelom iz drva. Nad gradom dominira stara tvrđava citadela.

Prošli smo autobusom gotovo 7000 km. Slijedeći dan nastavljamo put prema turskoj granici. Na granici opet pojas ničije zemlje, širok 7 km. Preko Ankare i Istanbula stižemo u Bugarsku i preko Sofije u Jugoslaviju. Taj cijeli put autobusom iz Zagreba na Bliski Istok trajao je 20 dana s oko 7000 km tamo i natrag. To je kao osam puta željeznicom Zagreb — Beograd — Skopje. Naše je putovanje obuhvatilo također Jeruzalem (stari dio), Betlehem, Jerihon i Mrtvo more. To

je područje tada bilo u sklopu arapske države Jordanije. Kupali smo se u Mrtvom moru. Kome je morska voda ušla u oči, bilo mu je jako neugodno zbog velike slanosti (oko 25% ili 250 promila). Danas je ovo područje pod upravom Izraela. Bili smo i u Amanu, glavnom gradu države Jordanije.

Posljedice izraelsko-arapskog rata. Izgleda da je to bilo posljednje turističko putovanje iz Jugoslavije na Bliski Istok ovakvog opsega i oblika, jer je 15 dana nakon našeg povratka (5. VI 1967) buknuo izraelsko-arapski rat. Izrael je vojnim udarom razbio Arape i okupirao susjedne dijelove Sirije, Jordanije i Egipta. Nakon toga je nastalo kronično pogoršanje u tom dijelu svijeta, koje traje i danas.

Premda je prošlo nekoliko godina otkada smo prolazili tim krajevima, prirodna se njihova slika nije bitno izmijenila ali su se zbile velike društveno-političke promjene. Nisu izostali ni ratni sukobi s diverzijama raznog opsega. U tome je najviše stradala republika Libanon. Građanski rat je doduše prošao, ali je ostao niz problema. Početkom 1977. obnovljen je civilni avionski promet. Sada zračne grdosije ne nose više bombe već putnike, a štekantja mitraljeza po ulicama zamijenile su automobilske sirene. Bejrut se vraća svom normalnom životu, no još je daleko doba kada će povratiti svoj prijašnji epitet »biser Bliskog Istoka«. Cedar ostaje i dalje njegovim simbolom. Sada je u Libanonu primirje i možda je to uvod u trajni mir.

Planinarstvo na planini Tari

Dr KUNO VIDRIĆ
BEOGRAD

Članovi Planinarskog društva »Javor« iz Beograda utrošili su znatna sredstva i mnogo truda u obnovu planinarskog doma na planini Tari, a time je obnovljena i planinarska djelatnost na jednoj od najljepših planina Srbije (1).

Planinarski dom leži na području zvanom Bare, usred borove šume, na visini od 1055 m. U prizemlju ima trpezariju, kuhinju, kupatilo i ostale sanitarije, a na dva sprata spavaonice. U dom je uvedena struja i voda, te svojim posjetiocima pruža udoban smještaj i ugodan boravak. U neposrednoj blizini doma je prodavaonica namirnica, pekara, nekoliko ugostiteljskih objekata i autobuska stanica. Ovdje prolazi i put koji povezuje Bajinu Baštu preko Kremne s putom za Višegrad, Tjentište i more, a Bajinu Baštu s Beogradom novim putem preko Valjevskih planina (2).

Zahvaljujući prikladnom položaju, dom je isodište za mnoge ugodne šetnje preko livada i proplanaka, kroz šumarke i udoline, ali i za planinarske izlete i pohode. Veći broj staza označen je odgovarajućim putokazima

i markacijama, ovdje dajemo osnovne obavijesti korisne za kretanje po ovom planinskom području.

Izleti od doma u istočnom smjeru

Od doma vodi u istočnom pravcu put do legendarne Kadinjače, do koje se stiže za 5 sati hoda. Prvo se prolazi pored vikendica i izlazi na put kojim se, poslije nekoliko bližih silazaka i uspona, stiže do prevoja pod Kadinom glavom (1 sat) (bilj. 3). Uz sam put s lijeve strane leži uredno osamljeno dobro

1. Područje Tare bilo je naseljeno već u mlade kameno doba, što pokazuje nalazište u blizini Bajine Bašte. Ime planine potiče od ilirskog plemena Autarijata, koji su obovali duž rijeke Tare. U biljnom svijetu Tare posebno mjesto zauzima Pančićeva omorika — relikv iz tercijara, a u životinjskom medvjed koji, po svome tipu, pripada podvrsti bosanskog medvjeda.

2. Radi boravka u domu treba se obratiti domaru na adresu: Bracić Božidar, 31250 Bajina Bašta, M. Tita 67/I, telefon 031-851-292, ili na Planinarsko društvo »Javor«, 11000 Beograd, Adrićev Venac 2.

3. Moje ranije matično planinarsko društvo »Slavija« odlučilo je 1966. godine da se ovaj planinarski put nazove »Kunov put« u znak priznanja za moj dugogodišnji rad na istraživanju i osposobljavanju planine Tare za planinarstvo.

domaćina Stanića. Do njega se po suhom vremenu može doći i kolima.

Put dalje krivuda talasastim terenom. Prvo silazi do izvora Potoci (1 sat i 50 min.), pa se, po prelasku u kraški teren, penje do slijedećeg izvora Zaboj (2 sata i 20 min.); zatim vodi uz kamene ograde preko Golog brda (952 m) do šumarke na Lepoj glavi (2 sata i 40 min.), pa silazi u selo Janjići gdje se također nalazi vrelo (3 sata i 10 min.).

Iz Janjića put izlazi na krašku površ Ponikve. Ona je češće zastrta maglom, pa kretanje, pri slabijoj vidljivosti iziskuje veću pažnju da se ne zaluta jer je teren nepodesan za markiranje a nedostaju i markantne tačke za orijentaciju.

S ove površi put se lagano uspinje do uzvišice Šanac (4 sata i 10 min.) i dalje do prevoja na Bulji gdje su dvije male kolibe (4 sata i 30 min.). Ovdje put skreće desno u jugoistočnom smjeru i spušta se kroz listopadne rijetke šumarke do Kadinjače (5 sati hoda). Tu se, na samom prevoju, na visini od 808 metara, nalazi kamena spomen-piramida podignuta u znak sjećanja na 29. novembar 1941. godine kada su ovdje u provj neprijateljskoj ofenzivi izvršili svoj zadatak i pali herojskom smrću borci Radničkog bataljona iz Užica i dviju četa Posavskog partizanskog odreda i time omogućili da se iz Užica ka Sandžaku uspješno povuku Vrhovni štab, Centralni komitet i partizanske jedinice.

U blizini piramide podignuta je kamena spomen-česma sa svježom planinskom vodom; tu je i autobuska stanica na putu od Titovog Užica za Bajinu Baštu. Nešto niže, u smjeru prema T. Užicu, leži s desne strane kuća domaćina Vasića, koji čuva spomen-pečat Kadinjače za planinare.

Zanimljiv je i izlet do Mitrovca kuda se s Bara stiže asfaltnim putem što od Belega vodi pred hotela »Tare«, ili iz Bajine Bašte novoizgrađenim putem preko Preučca.

Na samom Mitrovcu nalazi se veliko dječ-

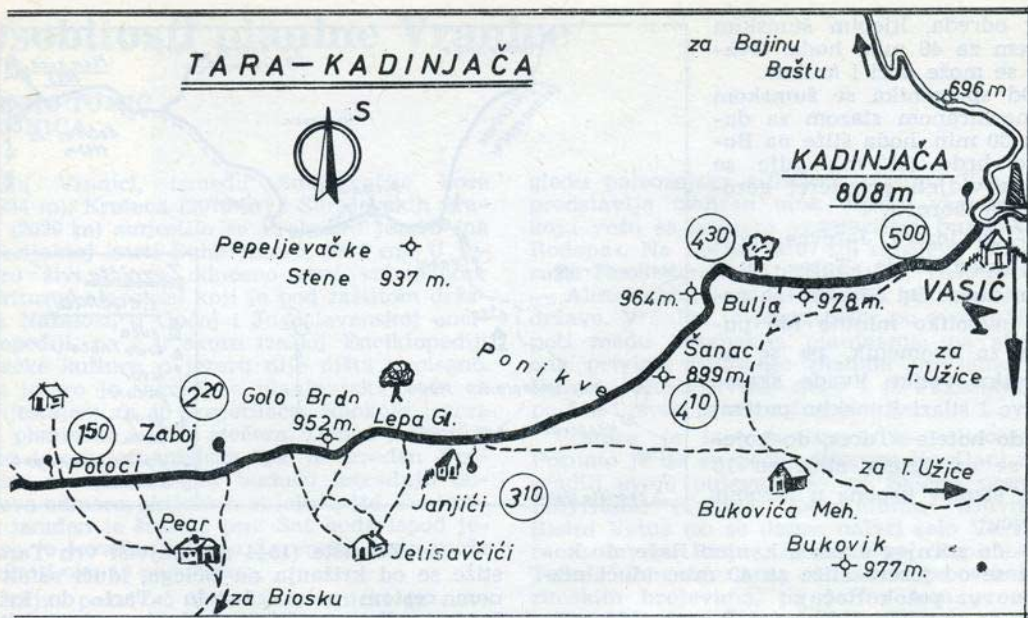

je oporavišite, tu su i manji ugostiteljski objekti. U nedalekom predjelu Crveni potok, koji je pod zaštitom, nalazi se stanište Pančićeve omorike i tresetište zvano »Cilim livada«. Nedaleko odavle uskoro će se cakliti vode reverzibilnog jezera buduće hidrocentrale Bajina Bašta II, a nove prometnice koje se s tim u vezi ovdje grade, omogućit će pristup rezervatima na Crnom vrhu, u kanjonu Brusnice, u područja Rastišta i Zvijezde i na najviši vrh čitavog ovog područja — na Veliki Stolac (1679 m) kao i u druge zasad još rijetko posjećivane predjele ovog masiva.

Idući s Mitrovca makadamskim putem stiže se u rezervat Gorušicu i poslije 5 km do

Planinarska kuća na Tari

okretišta kamo se može doći i kolima. Odatle se markiranom stazom za 30 min. stiže do vidikovca **Kozija Stena**. S nje je divan vidik na branu hidrocentrale kod Preučca, na umjetno jezero obuzdane Drine i na okolne planine.

Od ljetovališta Perućac na ovom jezeru mogu se praviti izleti brodicom do Žepe i do Višegrada, gdje se nalaze mostovi građeni po nalogu Mehmed-paše Sokolovića a opisani od našeg nobelovca Ive Andrića.

Izleti od doma u SZ smjeru

Pođe li se u sjeverozapadnom smjeru, cestom prema Bajinoj Bašti, stiže se za 10

min. do šumskog rasadnika. Tu se lijevo odvaja makadamski put kojim se za daljnjih 50 min. stiže do Manastirskih Stanova. Ovamo se može stići i kolima.

Od Stanova se može otići:

— Na Vidikovac za 20 min. hoda kroz gustu četinarsku šumu, prvo nizbrdo, a zatim lijevo, sve do vrletne stijene koja se izdiže iz ponora i s koje je divan vidik u kanjon Rače, na manastir Raču i na strme padine Sokoline na suprotnoj strani kanjona;

— do Partizanskog spomenika podignutog na mjestu gdje je u ljetu 1941. godine osnovana Prva račanska četa Uzičkog partizan-

Kolibe na Bulji
Foto: Dr K. Vidrić

kog odreda, lijepim šumskim putem za 40 min. hoda. Ova-
mo se može doći i kolima.

Od spomenika se šumskom nemarkiranom stazom za da-
ljih 30 min. hoda stiže na Bo-
rovo brdo (982 m), gdje se
mogu vidjeti primjerci gor-
stasnih borova;

— do jezera Jarevca, koje
leži ispod hotela »Tare«, za 30
min. hoda. Od Stanova se pr-
vih nekoliko minuta ide pu-
tem za spomenik, pa se na
početku velike livade skreće
lijevo i silazi šumskim putem;
— do hotela »Tare«, do koje-
ga se od jezera stiže za 10
min. strmog uspona u južnom
pravcu;

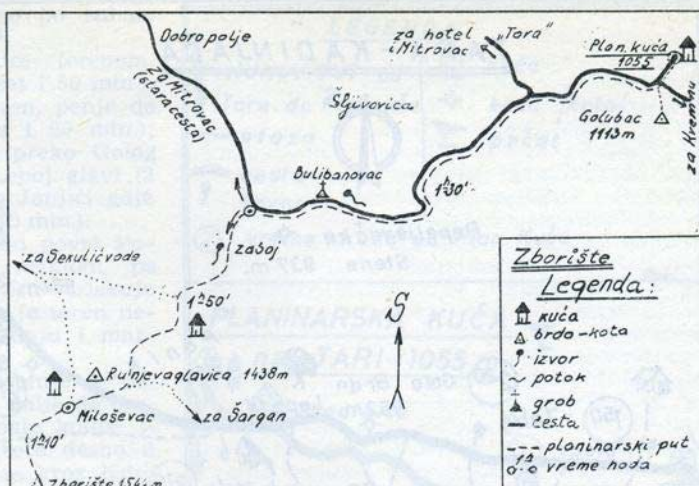
— do gornjeg ulaza u kanjon Rače, do ko-
jega se od jezera stiže za 40 min. idući niz-
vodno uz potok Raču;

— do manastira Rača za 2 sata i 20 min.
silazeći prvih 10 minuta stazom koja od Sta-
nova vodi na Vidikovac, a zatim desno i niz
strme sjeverne padine silazi do naselja Čoki-
ci i kroz bukovu šumu stiže do manastira.
Do manastira vodi i kolski put iz Bajine
Bašte.

Izlet od doma u JZ smjeru

Pođe li se od doma u jugozapadnom smje-
ru, mogu se napraviti izleti na obližnji Golu-
bac ili udaljeno Zborište.

— Na Golubac (1113 m) se ide cestom do
raskrsnice na Belegu, gdje se lijevo odvaja
cesta za Kremnu a desno za hotel »Taru« i
Mitrovac, što traje oko 10 minuta. Odatle se
za daljnjih 10 min. laganog uspona kroz rijet-
ku šumu stiže do samoga vrha, s kojega se
pruža lijep vidik na Zborište, dolinu Krem-
ne, Zlatibor i udaljene Valjevske planine.

— na Zborište (1544 m), najviši vrh Tare,
stiže se od križanja na Belegu, idući asfalt-
nom cestom prema hotelu »Tari« do kri-
žanja, gdje se lijevo odvaja od asfalt-
noga makadamski put (30 min. hoda). Ovim
starim putem nastavlja se kroz šumu te po-
red vrela Bulibanovac i nadgrobnog spome-
nika do mjesta gdje se lijevo odvaja poljska
staza (ukupno 1 sat i 30 min hoda). Do ovog
mjesta može se doći teretnim kolima.

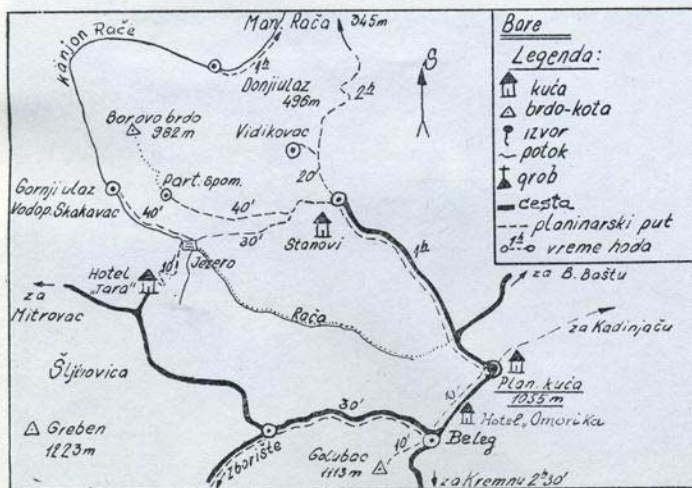
Odavle vodi poljska staza kroz livade,
uzbrdo do vrela Zaboroj (1 sat i 45 min.) pa
dalje uz kamene ograde i zatim lijevo pored
nekoliko koliba, u udolinu gdje se staza po-
novno račva (2 sata i 20 min.).

Staza koja se odvaja lijevo uspinje se
istočnim padinama Runjeve glavice i zatim
se, poslije kratkog silaska, njome izlazi na
kolski put (2 sata i 45 min). Lijevi krak
puta vodi prema Šarganu, a desnim se, juž-
nim padinama Runjeve glavice, stiže do pre-
voja na Miloševcu (3 sata i 20 min.).

S ovoga prevoja vodi put li-
jevo i uzbrdo na sam vrh Zbo-
rište (4 sata i 30 min.). S vrha
su lijepi vidici na čitav masiv
i okolne planine.

S prevoja na Miloševcu vodi
i druga staza desno i nizbrdo
ka Ljutom polju i malom na-
selju Sekulić Vođe, udalje-
nom oko sat i pol hoda.

Na ovom dijelu mogu se još
vidjeti pokretne drvene kući-
ce na saoniku zvane »povozni-
ce« kao i veće »osačanske
brvnare«. One su ovčarima
služile kao sklonište, za odva-
janje jaganjaca ili za čuvanje
sijena dok su »mlečare« slu-
žile za prerađivanje mlijeka.

Osobitosti planine Vranice

VINKO TOMIĆ
FOJNICA

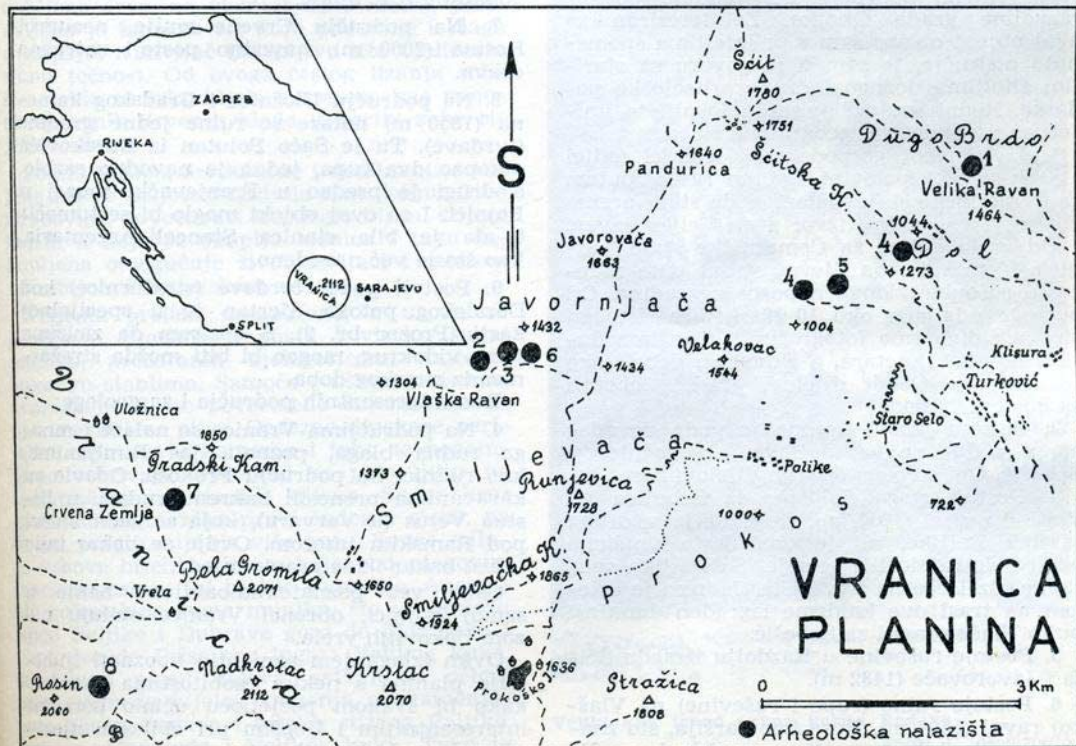
Na Vranici, između Smiljevačke kose (1934 m), Krstaca (2070 m) i Sarajevskih vrata (2029 m) smjestilo se Prokoško jezero (na specijalnoj karti Suho jezero, 1640 m). U jezeru živi triton, odnosno crni salamander (*Triturus alpestris*) koji je pod zaštitom države. Nažalost, u Općoj i Jugoslavenskoj enciklopediji, pa i u skoro izašloj Enciklopediji fizičke kulture, o jezeru nije ništa napisano. Uz jezero je sagrađena planinarska kuća sa smještajem za 40 posjetilaca. Naokolo jezera su planinske kolibe stočara. Danas je predio oko jezera urbaniziran, pa je izrađen Program sa maketama za buduću izgradnju domova odmora, skijaških objekata itd. Do jezera izrađen je šumski put. Sat hoda ispod jezera je lovačka kuća u Jezernici, koja može primiti oko 10 posjetilaca.

Biljni pokrivač Vranice botanički je neobično interesantan. O biljnim vrstama napisali su mnogi stručnjaci svoje radove, kao Turilli, Karlo Bošnjak, Erik Brandis, Ivo Horvat, a botaničar svjetskog glasa Pacovsky, profesor poznatijeg univerziteta, dva puta je boravio na Vranici. Znanstvenici napose misle »da u biljno-geografskom po-

gledu paleozojska silikatna planina Vranica predstavlja izoliran otok alpske vegetacije, koju vežu sa sličnom vegetacijom bugarskih Rodopa«. Na Ločiki (2107 m) uspijeva alpska ruža *Rhododendron ferrugineum* (Alpenrose — Almrausch), koja je također pod zaštitom države. Vranica je pravi biser po svojoj ljepoti među bosanskim planinama, pa stoga ona privlači ljubitelje planina ne samo iz Bosne i Hercegovine, nego i iz Jugoslavije, pa čak i izvan granica Jugoslavije.

Vranica je interesantna i za arheologe. Poznato je da su preko Vranice Rimljani izgradili svoje puteve, kao od Salone prema Tillyriumu (Trilju), Delminiumu (Duvnu), Bistui Vetus (tu se danas nalazi selo Varvara na izvoru Rame), Bistui Novi (Zenici). U Tabuli Peutingeriani su označene stanice rimskim brojevima, pa se na tom pravcu nalaze stanice Salona XVI, Tillyrio XXII, Ad Libros IX, In monte Bulsino VI, Bistue Vetus XXV, Ad Matricem XX, Bistue Nova XXIV itd. Naši arheolozi još nisu utvrdili lokaciju stanica Ad Matricem i Stanceli-Argentaria.

Ivan Franjo Jukić, franjevac, u svojim

Ostaci gradine
pod Ščitom

Foto: J. Bači

Putopisima (historiji) Bosne i Hercegovine tvrdi da na području Ščit-planine postoje razvaline grada Obojka. Zainteresiran za ovaj objekt obišao sam s prijateljima spomenuto područje, te sam u razgovoru sa starijim žiteljima doznao i druge arheološke podatke. Redni brojevi opisanih lokaliteta unijeti su i u priloženu geografsku skicu.

1. U šumskoj gospodarskoj jedinici (odjel 114) u drugoj polovini Babine ravni, putem za Čemerničke staje, dolazi se do staze prema Kozici. Tu se nalazi izvor zvan Velika ravan.

Od vrela putem za Čemerničke staje, jedno 5-10 minuta, na lijevoj strani puta nalaze se ruševine zidova nepoznate gradine. Od puta je udaljena oko 10-12 metara. Istočnu stranu zidina smo fotografirali. Ona ima dužinu od 10-15 metara, a zidovi su debeli oko 100-120 cm. Ostali dijelovi gradine obrasli su gustom šumom.

2. Postoje jazovi kojima je voda dovadana, a vodila se na majdane i kovačnice u Sebešić. Oni su sada dobrim dijelom zasuti.

3. Postoji stara kaldrma iz Sebešića na Vlašku ravan (1304 m), koja dalje vodi na zaselak Paljike, ali je ona dosta uništena uslijed dotrajalosti i erozije. Sa Paljika spušta se niz Doce na Tovarište. Jednim je dijelom na trasi ove kaldrme izgrađen današnji put s Vlaške ravni za Sebešić.

5. Postoje ruševine u Razdolju između Ščita i Javorovače (1432 m).

6. Postoje ruine (rupe i ruševine) na Vlaškoj ravni (1304 m). Nose ime čaršija, što znači da je tu bilo trgovište, a možda i naselje

Stanceli-Argentaria, ili grad Obojak koji spominje I. F. Jukić.

7. Na području Crvene zmlje, nasuprot Rosina (2060 m), navodno postoji zatrpana crkva.

8. Na području Uložnice i Gradskog kame-na (1850 m) nalaze se ruine jedne gradine (tvrđave). Tu je Sačo Polutan iz Barakovića otkopao dva čupa, jedan je navodno razbio, a drugi je predao u Franjevački muzej u Fojnici. I za ovaj objekt moglo bi se tumačiti da je bila stanica Stanceli-Argentaria, kao što je već navedeno.

9. Postoji podor tvrđave (stražarnice) kod Deralskog potoka. Urtan je u specijalnoj karti (Prozor br. 2). S obzirom da zauzima širok vidokrug, mogao bi biti možda stražarnica iz rimskog doba.

Ima interesantnih područja i za geologe:

4. Na područjima Vranice se nalaze i mnoga rudna blaga, poznata još Rimljanima, kao rudnici na području Prokosa. Oдавle su karavanima prenosili bakrenu rudaču u Bistua Vetus (u Varvaru), koja se sada nalazi pod Ramskim jezerom. Ovdje se bakar talio u čist bakar ili se pravio mjed.

Osim već poznate radioaktivne banje u samoj Fojnici, obronci Vranice obiluju nizom ljekovitih vrela.

Ovim izlaganjem sam htio upoznati ljubitelje planina s nekim osobitostima Vranice, kako bi svakom posjetiocu učinio boravak interesantnijim i ljepšim pri obilasku njezinih vrhova i obronaka.

Slike gorolomne planine

UZEIR BEŠIROVIĆ
SARAJEVO

Praskozorje. Ustajemo iz postelje i izlazimo pred lovačku kuću na Sadinama. Svuda oko nas tišina, sumrak, kao sablast.

Zora. Dan pun želja i nadanja. Spremni smo za pokret i uspon na Sokolje i Mrkušin gozd. Ispraća nas Vučko, taj tihi, dobroćudni i nadasve gostoprимljivi lovočuvnik, koji živi u Divoj Grabovici sa svojom simpatičnom i vrijednom suprugom Cvijom.

Sretno! Pazite na brvno, pazite na put! — viče za nama brižni Vučko, a dolinom odzvanja njegov glas.

Dotrajalo usko brvno preko toka rječice, teško predosmo zbog njegove uske površine i sumraka. Ovdje jutra sviću kasno, a večeri dolaze rano, kao i u svakoj drugoj planinskoj kotlini.

Poslije uskog brvna na Grabovici nastavili smo put suhom krivudavom lovačkom stazom, okruženom nevisokom gustom šumom. Staza je djelo lovočuvara, koji su time omogućili izlazak čovjeku od Sadina do Sokolja i još dalje, gore visoko, na Mrkušin gvozd, Zeleno brdo i prelaz na Turine i Šunjica stanove.

Uzdruž ove staze lovočuvari su postavili na više mjesta solila za divljač. Naime, na izdubljeno drvo, na visini 1 do 2 metra, postavljena je kamena so, koju padavine i vlaga rastapaju, a divljač halapljivo liže bjeličastu slanu tečnost. Od ovoga čestog lizanja solišta-stabla su tako bijela i isprana, kao nansi ispravnih drvenih klada u koritu suhe rijeke Radave.

Podno Stropa, markantne i dominantne stijene što se prijeteći nadvila nad dolinu Dive Grabovice, lovočuvari su izgradili u stijeni korito u koje se skuplja kišnica i tako sakupljena omogućuje život divljači i ostalcima tamošnjem životinjskom svijetu.

Vrijeme prolazi nezapaženo, a uspon se povećava. Ulazimo u gustu i visoku šumu munika, prošaranih bjelogoricom, najčešće bukovim stablima. Samoća i tišina prate nas neprestano. Samo povremeno čujemo zov ili pjev nevidljive ptice. Oprezne divokoze nerijetko obrušavaju kamenje i tako se nenamjerno otkrivaju. Ponekad se pojavljuju na osmatračnicama visokih stijena. Sunce kroz gusta stabla munika pravi čudesne sjene, pa se isti predio mijenja više puta. Sunce miluje vrhove bijelih stijena, koje pod njegovim zracima postaju još bjelije i veselije. Ansambli mrkozelene šume munika, što se protežu ispod Paljike i Dubrave gore do Medvjeda i tamo sve do Prisojnog luga i Velikog kuka, gorolomno poput valova, satkali su zeleni predio između bijelog kamenja u okamenjenom koritu Radave i bijelih stijena Paljike, Duhova, Medvjeda i Velikog kuka. Tako je

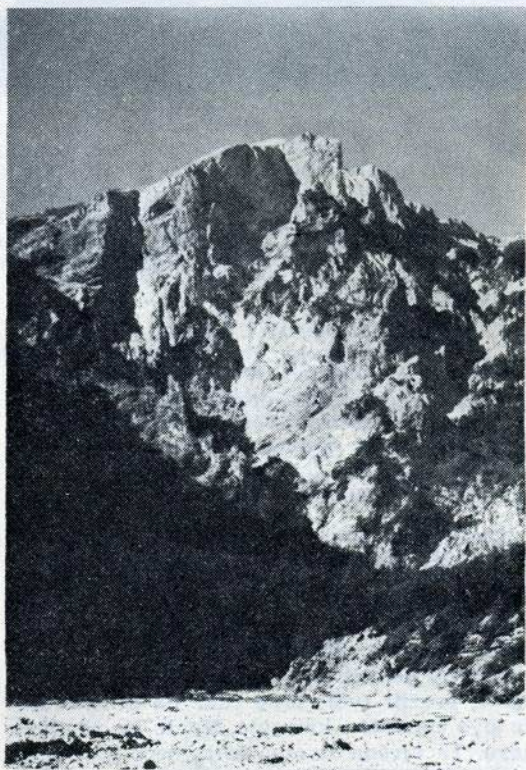
ovdje priroda sjedinila na istom prostoru sivobijele i tamnozeleno planinske dijelove. Ovo je prava gorolomina. Tu je carstvo divokoza u punom smislu te riječi.

Odozdo iz Dive Grabovice do nas dopire lavež pasa, melodično zvonjenje goveda i glas čobana.

Sporo odmičemo. Vidik nam ograničava gusta šuma. Prolazimo pored ruševina bivše lovačke kuće na Stropu. Čatrnja je puna vode, ali je zagađena i puna trunja.

S prevoja Sokolja, iznad novosagrađene lovačke kuće, gledamo preko Neretve masiv Prenja, a dolje ispod nas duboki kanjon kroz koji zmijoljiko vijuga Neretva, hercegovački Nil.

Uzaludno pogledima prebiremo područje Crnog vrha, bezuspješno naprežemo pogled — nismo uspjeli vidjeti muflone, što ih tu lani nastaniše lovočuvari, i njihovo stanište zagradiše žičanom ogradom.

Veliki kuk iznad suhog korita Radave

Foto: U. Beširović

Pogled sa Stropa
na Čvršnicu i do-
linu Radavu
Foto:
U. Beširović

Penjemo se još višoj, još dalje, do vrha stijena. Ispod nas su duboki kanjoni i provali, šume, sutoni, kamenje visoke planine što se prostire svuda oko nas i stapa s ljubičastom izmaglicom.

Ovi planinski masivi i njihovi obrisi nalik su na mitološke kule. Sve je lijepo, skladno, iskonsko, svijetlo, veselo — kao duša, kao ljubav najveća i najdraža. Samo je jedan njihov nedostatak: sve je nepomično, mirno i ravnodušno, pa djeluje nestvarno.

POGLED S PESTI-BRDA

Ovdje, na vrhu Pesti-brda, nebo je sasvim blizu, čini se znatno bliže nego na nekim drugim većim vrhovima. Gledana s Pesti-brda, Čvršnica izgleda kao smireno i okamenjeno more. Čabulja je, čini nam se, na dobačaj kamena. Mrke šume Dive Grabovice uzaludno pokušavaju odozdo, iz tamnog bezdana, pružiti svoje crne ruke da bi dohvatile sivo čvršničko kamenje. No, to im ne uspijeva. Ta vječna životna želja neće im se nikada ostvariti. Munike će vječno čamiti dolje u stranama, u nizini. Tamna klekovina, poput polipa, pripila se i siše bijeli kreč-

njak, kao nezasićena pijavica, pa neda niti suncu ni kiši da se probije do kamena. Klekovina gospodari i vlada većim dijelom kamenog mora Čvršnice, isto kao podvodna trava Crnim jezerom na Treskavici.

Dominantni vrhovi i markantni masivi: Pločno, Gavranić, Ostrovača, Trinjača i drugi, podsjećaju na zaustavljeno kolo gorštaka, hercegovačkih kršnih momaka, koji su na čas stali da predahnu. Samo duga barijera Velikog Vilinca podsjeća na umornog i smirenog starca, ili na okamenjenog putnika s nabubrelim orijaškim mišićima. Mrka klekovina, koja ga pokriva skoro cijelog, čini ga još mirnijim i starijim. Ovaj mirni sunčani dan ne prija Vilincu. Od hercegovačke jare posivio je još više, gotovo pomodrio, kao lice čobana u studenom jesenskom danu. Samo jedna točka bližeći u masivu Vilinca: novi limeni krov planinarske kuće »Vilinač« (1961 m). Postaviše ga vrijedne ruke mladih planinara iz Jablanice, koji održavaju i vode brigu o ovoj planinarskoj kući na najvećoj nadmorskoj visini u SR Bosni i Hercegovini.

Uspón Korčulana na Zmijsko brdo

Dr IVO ONOFRI
KORČULA

Naziv Zmijsko brdo nosi najstrmiji i najviši dio poluotoka Pelješca. Na tom brdu najviši je vrh Sv. Ilije, koji je od davnine meta ljubitelja prirode s obližnje Korčule i iz Orebića, starog kapetanskog gnijezda u podnožju Zmijskog brda.

Mnoge su generacije korčulanskih gimnazijalaca i osnovaca pod rukovodstvom nastavnika osvajale vrh Sv. Ilije. Njegova je visina (961 m) zabilježena na kamenoj piramidi koja simbolički obilježava sam vrh. Po nepisanim pravilima taj vrh je osvajala svaka generacija korčulanskih maturanata u mjesecu svibnju ili koncem mjeseca travnja. Maturanata su se znali pridružiti i pojedini građani željni planinarenja, tako da je praksa korčulanskih maturanata postala donekle i obaveza za ostalu omladinu grada Korčule.

Od početka godine 1977. obronci Zmijskog brda i sam vrh Sv. Ilije česta su meta članova planinarskog društva iz Korčule. Ono je osnovano zalaganjem nekolicine bivših đaka korčulanske gimnazije i uz inicijativu mladog profesora Miroslava Jurlina. Njemu planine i navika planinarenja nisu strani, budući da se školovao u Sarajevu i Zagrebu, gradovima čiji su stanovnici, a posebno omladina, tradicionalno vezani za planinarenje. Tako je grad Korčula, prvi naš otočki grad poslije rata, dobio planinarsko društvo. Njegovo je ime »Crni bor« vezano za flornu zanimljivost poluotoka Pelješca i susjednog otoka Korčule.

Osnivanje PD »Crni bor« korčulanska je omladina primila s velikom radošću, a pridružili su joj se i ostali ljubitelji planinarenja i ljubitelji prirode. Sada Zmijsko brdo i njegov vrh pohađaju u sva godišnja doba i za svih vremenskih prilika. Tako, dok nad Korčulom, Pelješkim kanalom, Orebićem i ostalim okolnim priobalnim područjima grije sunce, na obroncima Zmijskog brda članovi planinarskog društva uživaju u grudanju. U podnožju Zmijskog brda, kao i na obližnjoj Korčuli, to je neobična rijetkost.

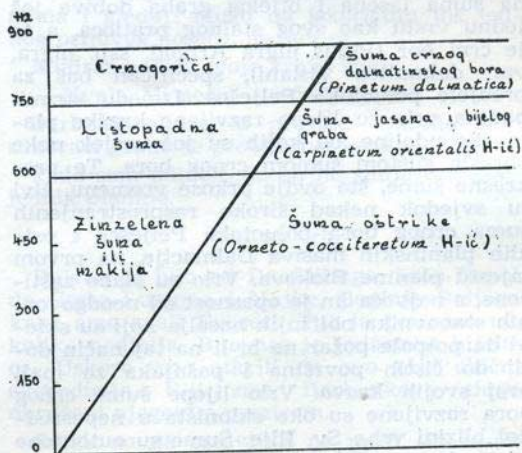
Mnogi naši ljubitelji prirode i planinari ne poznaju dovoljno osnovne karakteristike ovog našeg poluotoka, a posebno Zmijskog brda, pa smo odlučili da se s njima upoznamo kako bi nam svako buduće penjanje bilo što privlačnije i zanimljivije, zbog promjena koje se na tom području zapažaju tokom godine.

Uspón koji opisujemo obavljen je u drugoj polovici mjeseca travnja. Priroda je oživjela od zimskog sna koji na ovoj planini nije tako tvrd i beživotan kao na mnogim planinama u unutrašnjosti naše domovine.

Poluotok Pelješac sa susjednom Korčulom ide u prirodna područja koja zaslužuju po-

sebnu znanstvenu obradu, napose u prirodoslovnom pogledu. Poluotok Pelješac nije daleko od otoka Korčule. Najmanja je udaljenost 1270 metara, i to između rta Kneže, otoka Kneža velika i rta Sv. Ivan.

Zbog male udaljenosti, približno jednakih klimatskih uvjeta i sličnih sastava tla dalo bi se pretpostaviti da će i u florističkom pogledu između ova dva kopna biti sličnosti. One međutim postoje, ali se poluotok Pelješac u mnogome razlikuje u flornom sastavu od susjedne Korčule. Dok je na Korčuli razvijena vegetacija u kojoj dominira hrast česvina (*Quercus ilex* L.), na poluotoku Pelješcu prevladava hrast oštrika (*Quercus coccifera* L.). Hrast oštrika je zastupljen i u šumi (makiji) crnog hrasta česvine, ali u znatno manjoj mjeri. U neposrednoj blizini grada Korčule, na poluotoku koji je poznat po nazivu »Punta od križa«, oštrika je obilno zastupljena. Osobito je povećan broj primjeraka poslije požara. Zbog čestih požara, koji su izbijali na susjednom Pelješcu, oštrika je kao otpornija nadvladala i potpuno istisnula crniku (česvinu) i sada čini vrlo gustu i teško prohodnu makiju. Oštrika se nalazi i u obliku tipične klimatogene šume koja je osobito lijepo razvijena uz put što vodi od Orebića prema padinama Zmijskog brda. Da bismo zadovoljili želju naših botaničara, prvenstveno amatera, istaknut ćemo da šuma oštrike pripada fitocenološkoj (biljnosociološkoj) zajednici čije je znanstveno ime *Orneto-Cocciferetum H-ić*. U ovoj zajednici nazočan je i crni jasen (*Fraxinus ornus* L.), ali u malom broju primjeraka.

Vertikalna rasprostranjenost tipova vegetacije na padinama Zmijskog brda

Korčulanski planinari na vrhu Zmijskog brda
Foto: Dr I. Onofri

Penjući se obroncima poluotoka Pelješca, ovaj puta obroncima Zmijskog brda, opažamo da je nazočnost oštrike sve manja dok se jasen pojavljuje u većem broju primjerkama, a česta je i listopadna smrdljika (*Pistacia terebinthus* L.). Obje biljne vrste na ovom području listaju već koncem travnja i primjetljivo se razlikuju od zimzelene oštrike. Približna visina, na kojoj se oštrika gotovo posve gubi, seže oko 600 metara od razine mora. Na toj visini pojavljuje se bijeli grab (*Carpinus orientalis* Mill.), a prati ga u velikim količinama crni jasen. Zimzelena vegetacija koja nas je pratila od podnožja ili, bolje rečeno, od naselja Orebića, bitno je izmijenjena u listopadnu vegetaciju submediteranske zajednice *Carpinetum orientalis* H-ić. Ta promjena vegetacijskog sastava ostavlja osobit dojam na one koji su navikli na tamnu i uvijek zelenu vegetaciju obalnog područja. Listopadna šuma graba i jasena prilično je rasprostranjena i pokriva velike površine. Izuzetak čine stmi i stjenoviti obronci.

Na visini od približno 750 metara listopadna šuma jasena i bijelog graba dobiva još jednu vrstu kao svog stalnog pratioca, a to je crni bor (*Pinus nigra* Arnold, ssp. *nigra*, var. *dalmatica* Visiani), specifičan baš za predjele poluotoka Pelješca. Između strmih padina vrlo su lijepo razvijene kraške planinske udoline, od kojih su još uvijek neke obrasle gustom šumom crnog bora. Te prekrasne šume, što ovdje prkose vremenu, živi su svjedok nekad široko rasprostranjenih šuma crnog bora poluotoka Pelješca i ostalih planinskih masiva Dalmacije, na prvom mjestu planine Biokova. Vrlo su slabo zaštićene, a najveća im je opasnost od neodgovornih stanovnika obližnjih naselja koji su skloni da potpale požar ne bi li na taj način došli do čistih površina i pašnjaka za mali broj svojih krava. Vrlo lijepe šume crnog bora razvijene su oko skloništa u neposrednoj blizini vrha Sv. Ilije. Šume su autohtone (stare i samonikle) i jedini im je predstavnik crni bor. Na mjestima su sastojine tako guste da su teško prohodne, a tlo je pod nji-

ma bez vegetacije. Puno je suhih iglica čija je naslaga debela nekoliko centimetara. Tamo gdje je sastojina prorijedjena, naseljeni su elementi gariga, ponajviše ima male crnjuše (*Erica verticillata* Forsk.), a gdje je šuma uništena, tla su isprana i potpuno se prešla u kamenjar. U vrlo malim škrapama kamenjara vegetira po koji grmič smriča (*Juniperus ocedrus* L.). Zapaža se da tu i tamo, gdje se nakupljaju veće količine zemlje, nikne i razvija se po koji mladi crni bor.

Penjući se od planinske kućice, koja se upravo popravila za potrebe lovačkog društva iz Orebića, prema vrhu je vegetacija sve oskudnija, a padine sve strmije i stjenovitije. Škrape između stijena pružaju utočište bujadi (*Pteridium* sp.). Koncem travnja, kao smo se penjali strmim padinama Zmijskog brda, ona je bila potpuno osušena jer ta biljna vrsta vegetira za vrijeme hladnijeg godišnjeg doba. Iz nanosa koji ispunjavaju škrappe, raste bezbroj običnih narcisa (*Narcissus poeticus* L.); na njima se u drugoj polovini mjeseca travnja lelujaju cvjetovi, koji ispunjavaju okolni zrak ostrim i prodornim mirisom. Miris ovog cvijeta naročito je oštar u nizini i toliko je jak da u osjetljivih osoba može prouzrokovati glavobolju. Broj narcisa je tolik da su nalik prekrasnom cvjetnom sagu što se prostire do samog vrha Zmijskog brda. S piramide koja obilježava vrh Sv. Ilije i na kojoj je urezan broj 961 m, čovjek može uživati u prekrasnim vidičima. Pod nama se prostirao Pelješki, Korčulanski i Neretvanski kanal. Pogled su zadržavali vrhovi Biokova, još uvijek prekriveni snijegom. Veličanstven je bio pogled na otoke Miljet, Hvar, Korčulu i Lastovo. Pod nama je smireno ležao poluotok Pelješac sa svojim ubavim uvalama i pitomim naseljima.

Najstrmiji i najviši dio Pelješca dobio je naziv Zmijsko brdo po tome što se tu u prošlim vremenima nalazio i lovio velik broj najotrovnije evropske zmijske vrste poskoka (*Vipera ammodytes* L.), no njihov je broj znatno smanjen zbog stalnog lovljenja u medicinske svrhe (od njihova se otrova proizvodi serum protiv zmijskog ujeda). Još uvijek se nađe za toplih i sunčanih dana na padinama Zmijskog brda po koji poskok, no zbog toga se ne moramo plašiti. Mogućnost susreta s poskokom ne smije nas obeshrabriti i time odvratiti od uspona na ovo zaista privlačno brdo koje je prepuno kontrasta kako u geomorfološkom tako i u florističko-vegetacijskom pogledu.

Zmijsko brdo, kao i ostali predjeli Pelješkog poluotoka, postali su interesantni i zbog razvoja lovačkog sporta. Na ovom su području prije desetak godina naseljene divlje ovce mufloni. One su se aklimatizirale i razmnožile u takvom broju da danas predstavljaju vrlo dragocjenu lovnu metu koja se i te kako može iskoristiti kao lovno-turistička atrakcija.

Pobjednik

R. BRETHOR

Tko je bio prvi čovjek koji je osvojio Mount Everest? Svaki učenik će vam reći: najvišu planinu na svijetu, visoku 8882 metra, konačno je osvojio Džefri Barbank.

Planina je — znate — lutanje, zagonetka, izazov duhu. Malori, koji je umro na Everestu, to je shvatio. Ali, Barbank ga je osvojio jednostavno zato da bude prvi. Za njega nisu postojale tajne i svakoga tko je imao smisla za zagonetno, smatrao je budalom. Za Barbanka su svi ljudi bili budale ili neprijatelji.

To sam shvatio onoga dana kada sam se priključio ekspediciji u Dardžilingu.

Mudrac

— Grad je uzbuđen, zbog nekog prljavog Mudraca — reče mi poslije ručka. — Hajdemo da pogledamo staru varalicu. Možda ćemo se malo zabaviti.

Nas dvojica izađosmo iz hotela. Cijelim putem se hvalisao svojim planovima. Još vidim njegovo lice, veliko hladno i uglasto, dok je govorio o ljudima koji nisu uspjeli. Naravno, oni su sve sami upropastili. Ne može se neozbiljno osvajati Everest. On bi drugačije radio. Njegova oprema je bila bolja od najbolje koju su drugi imali. On ju je sam izmislio. Koštala je čitavo bogatstvo.

Naljutio sam se. Ali, predaleko sam otišao da bih se povukao.

Pustio sam ga da priča.

Skrenuli smo u hram. Tiha gomila je čučala. Bilo je i mnogo majmuna. Pored kamenog zida, pod velikim suncobranom, Mudrac je sjedio na hasuri. Njegova duga bijela kosa padala je niz najčudnije lice koje sam ikada vidio: okruglo, savršeno simetrično. Oči su mu bile zatvorene. Na svijetlosmeđoj koži, njegove pune usne su se izvijale naviše. To je bilo lice statue, s osmijehom statue, potpuno spokojno.

Izgledalo je da ljudi čekaju nešto. Kad smo prošli kroz gomilu, nitko ne progovori. Ali, Barbank na to nije obraćao pažnju. Stao je ispred njega i nastavio da priča.

— Štaviše — govorio je — neću da se umaram s prljavim nosačima, šerpama, na vršnom usponu. Avioni će spustiti opremu.

To me iznerviralo.

— Šerpe su hrabri ljudi — rekoh mu — i dobri planinari.

— Gluposti — obrecnu se — oni su tovarne životinje.

Pokazao je na Mudraca.

— Evo ti uzorka. Gledaj ovoga što se ceri. Zadovoljan je svojom prljavštinom, golotinjom i svime. Kakvi su bili, takvi su ostali.

Mudrac je bio skoro nag, ali čist. Njegova pregača je bila blještavo bijela.

— Možda — odgovorih — oni žele nešto drugo...

Mudrac nas, polako, pogleda. Obrati se Barbanku.

— Želimo — reče.

Pogledi nam se sretoše i situacija se izmijenila. Do sada sam gledao spoljašnost njegove mirnoće, sada sam gledao njena vrela. Osjećao sam da je stvorena ne u bijegu od svijeta, već u spoznaji ljudskih stradanja i radosti.

— Da, pokušavamo — nastavi Mudrac. Glas mu je bio lijep, s čudnim naglaskom. U njemu je bilo humora i podsmijeha. — Samo pokušavamo na različite načine; mi sa Istoka, i vi sa Zapada. Ali, ponekad, jedni bez drugih ne možemo uspjeti.

Zastao je proučavajući Barbanka pogledom.

— Zato vam mogu pomoći, ako hoćete.

Barbanku se usta skupiše.

— Čuo sam priče iz čaršije — reče mi. — Iz mene neće ni peni izvući.

Osmijeh zaigra na licu Mudraca.

— Moram li da objasnim? Planina je mnogo više od stijenja i leda. Ni jedan čovjek ne može pobijediti najvišu planinu na svijetu. Može pobijediti samo sebe.

Zadrhtah. To su bile Malorijeve riječi.

— Ti, blesavi prljavče — Barbank počeo glasno da se smije. — Hoćeš li reći da mi možeš pomognuti da se popnem na vrh?

— Mislim, treba drugačije gledati — odgovori Mudrac. — Da budem točan, moram i ovo da kažem: nikada nećete ostvariti želju srca svog bez moje pomoći. Način na koji vi radite nije potpuno dobar.

Barbanku pocrveni vrat.

— Zar nije? — progunda. — Pa, pođi s nama i gledaj! Mogu da iskoristim još jednog prljavog nosača, nadam se.

Mudrac podiže svoje krhke ruke.

— Hvala, ali neću — reče ljubazno.

Barbank pljunu u prašinu. Okrene se i zakorači grubo se probijajući kroz gomilu.

Tada sam odlučio da on ne smije biti pobjednik planine.

Put na vrh

Daleko je bilo od Dardžilinga, kroz Nepal, do Čomo-Lungme i Majke, Boginje Snijega, kako smo zvali Everest. Put je potrajao nekoliko nedjelja. Bilo nas je jedanaest bijelaca. Uskoro smo otkrili da ovo nije obična ekspedicija. Bili smo Barbankove sluge, okruženi njegovim prezirom.

Ostali su ga ostavljali na miru. Ja nisam mogao. Bila mi je opsesija proročanstvo Mudraca. U svakoj prilici sam govorio Barbanku o tajnovitosti planine, strašnom snjež-

nom čovjeku, u čije se postojanje Tibetanci zaklinju, i o mračnim, treperavim letećim objektima koje je Smit jedanput vidio. Vjerojatno sam rekao da su Malori i Irvin prvi osvojili vrh i da tamo treba potražiti neki trag koji su ostavili za sobom.

Kada smo stigli u bazu na glečeru Rong, nisam bio više njegov prijatelj. Želio sam ga osramotiti, a postojao je samo jedan način.

Iako su Keningšo i Lejn bili bolji, izabrao je mene za jurišni navez. Trebalo je da budem tu, da vidim Pobjednika svojim očima. To je bilo dobro. Jedini način da Barbank prvi ne stupi na vrh, bio je da sam budem ispred njega.

Išli smo poznatim prolazima. Uz istočni Rongbak glečer i Istočni zid do logra pet. Bili smo na visini od 5 milja. I, sve vrijeme nam se planina smijala. Poslala je protiv nas vjetar, maglu i snijeg. Mrcvarila nas je prijeteci nam smrtonosnom snagom koju je držala u rezervi.

Ipak, došli smo u logor pet i gledali avion iz Indije koji je pokušavao da nam spusti opremu. Logor je trebalo podići tamo gdje još nijedan čovjek nije kampirao.

Nebo je bilo vedro. Gledali smo pokušaje pilota, kruženje i gubitak osam paketa. Deveti je ostao, nije se raspao.

— Kupio sam dva Tuceta. Svi su isti — reče Barbank. — Rekao sam ti, nema ništa što ovi urođenici rade, a da mi ne bismo mogli još i bolji.

Kasno sutradan, on i ja, stigismo u logor šest na visini od 28.000 stopa. Podigli smo šator i pričvrstili ga bocama kisika. Pojeli smo večeru iz konzervi koje su se same zagrijavale i uvukli se u vreće za spavanje.

Ustali smo prije zore. Lijepo vrijeme je još trajalo. Barbank pogleda u golemu, tamnu planinu, prostrane žute mrlje pod piramidom vrha i odlome kamena i leda pod njim.

— I, kažeš, ne ću uspjeti? — ismijavao me.

Vrh

Popeli smo se uz greben i gledali dolje, niz strminu Istočne strane. Išli smo prema mjestu gdje su Irvin i Malori bili posljednji put viđeni. Vrh je bio skriven iza pepeljastih oblaka.

Išli smo prema oblacima. Čak i sa kisikom to je bila agonija. Rijedak zrak se osjeća u tijelu, kostima i mozgu. Pomaknete se, stanete i opet koncentrirate na slijedeći pokret. Na ovakvoj planini se, fizički, ne postavlja pitanje vođe. Ali, moralno — da. Sjećam se Barbankove slabosti, kada mi je prepuštio vodstvo visoko u ploči vrha. Sjećam se pogleda njegovih očiju.

Sati su milili. Išao sam prvi, beskrajno sam. Primoravam sam sebe na nove pokrete. Tada nas, iznenada, prekri oblak. Najviši vrh svijeta bio je 50 stopa daleko. Znao sam da mogu biti pobjednik. Stao sam. Ne znam zašto. Nasmijao sam se, i propustio Barbanka. Prošao je mrzeći me.

Uspeo se na brid vrha. Okrenuo je glavu, ali sam mogao osjetiti njegovu grimasu trijumfa i prezira. Odjedanput, unaokolo se zrak zatalasa i nešto se zaustavi na čistini vrha. Vrh je bio od kamena, ulegnuće prekriveno snijegom. Ali, u centru nije bilo nimalo snijega. Istopio se. Na hasuri, skoro nag i smiren, Mudrac je čekao. Nasmijao nam se osmijehom statue.

I tonom prijatnog iznenađenja, kojim se pozdravljaju neočekivani gosti, reče Barbanku:

— Kako ste se popeli ovamo?

Čudan zvuk izbi iz Barbankove kožne maske. Spontano pokazao na oštri brid, greben, kamenu ploču, kilometre kamena, snijega i leda.

Mudrac podiže obje ruke. Pokret mu je bio umjeren i učtiv u nevjerici.

— Hoćete da kažete — reče — da ste pješaćili?

(Izvor: »Politikin zabavnik«,
januara 1977)

Orientacijski sport

KALENDAR NATJECANJA

Ekipna natjecanja

1. Trofej »Tuhobić« (omladinsko i pionirsko prvenstvo PSH), 21. V.
2. »Vugrovec 78« 28. V
3. Prvenstvo PSH 1978, 25. V
4. Pionirsko, PD »Grebengrad«, 17. IX
5. PD »Mosor« (otvorenje sezone), 1. X
6. Trofej »Torpedo«, 15. X

Pojedinačna natjecanja

1. Memorijal »Anka Ivić«, PD »Ravna gora«, 11. VI
 2. Memorijal Stipice Mesića, PD »Vihor«, 21. X
 3. Otvoreno prvenstvo Zagreba, PDS »Ve-lebit«, 22. X
 4. PD »Zagreb Matica«, 12. XI
- Moguće su izmjene u datumima.

Čitaoci, sudite uredniku!

U povodu objavljivanja članka o transverzali sa znakom »E«

Kada čitaoci dobiju u ruke novi broj »Naših planina«, obično niti ne slute koliko je truda uloženo u njegovu stvaranje. Mnogi misle da se urednički posao sastoji samo u tome da prikupljene članke odnese u tiskaru. Stvarnost je sasvim drugačija!

Prispjele članke, pogotovu ako su im autori amateri ili bez većih školskih kvalifikacija, valja najprije recenzirati (ocijeniti njihovu prikladnost za objavljivanje, odnosno utvrditi što bi trebalo učiniti da bi postali prikladni), lektorirati (članak stilski, jezički i stručno dotjerati), korigirati (ispraviti pravopisne, gramatičke i strojne greške), članak ne rijetko u cijelosti ponovno prepisati, zatim ga grafički obraditi (tiskari daju uputu za izbor i veličinu slova, razmak među recima, dužinu redaka, način slaganja naslova itd). Nakon slaganja u tiskari, valja otiske sloga opet korigirati, zatim od drugog otiska načiniti tzv. špiگل za prelom (model za svaku stranicu lijepljenjem teksta, slika i naslova, prema kojem će ručna slagarnica oblikovati stranice), poslije preloma provesti reviziju (ispravljanje novih grešaka, pobrkanih redaka itd), sastaviti kazalo te dati oblik i sadržaj omotu. Nakon svega slijedi superrevizija (posljednji ispravci) i na kraju imprimatur (parafiranje kojim se dopušta tiskanje). Poseban je postupak s obradom slikovnog materijala, no u to se ovom prilikom ne ćemo upuštati.

Sve ovo je redovit i normalan način stvaranja časopisa, no često treba rješavati i druge probleme koji znaju iskrnuti u tom kompliciranom postupku. Spomenimo samo da za svaki broj valja desetak puta posjetiti tiskaru, voditi opsežnu prepisku s autorima, a uz to odgovarati i na brojna pitanja i zahtjeve čitalaca.

Dakako da je za sve te poslove potrebna i ekipa stručnih suradnika u kojoj su, među ostalima, nužni: lektor, korektor, tehnički urednik, glavni urednik i urednički odbor. »Naše planine« imaju sve te funkcije u jednoj jedinoj osobi, koja taj posao radi već dvadesetu godinu (!), a uspijeva ga obaviti samo zahvaljujući ljubavi za taj posao i žrtvovanju svog slobodnog vremena, često otkidajući od sna. Koliko vikenda valja provesti uz pisaci stol, umjesto otići na izlet u planinu!

U cijelom tom poslu jedna je od najdelikatnijih uredničkih funkcija posredništvo između autora članaka i čitalaca, delikatan zato jer su njihova gledišta često sasvim suprotna. Autor često gleda na svoj članak kroz odviše subjektivne naočale smatrajući ga vrijednim i gotovo savršenim djelom, pa ga boli svaka lektorska intervencija. On zaobavlja da čitaocu ne mora biti ni vrijedno

ni zanimljivo ono što se njemu čini takvim. Urednik zato mora istodobno imati dvostruke naočale: čitačeve i autorove ili, drugim riječima, mora biti neke vrste posrednika ili suca između autora i čitalaca. Pri tom ne smije biti niti preblag (prema iskusnom piscu) niti prestroj (prema početniku), što za pravo znači da mora biti kompromisan i elastičan. Koji put kompromisa nema i tada se valja zamjeriti ili autoru ili čitaocima. To je najteža situacija u uredničkoj politici i nema tako spretnog urednika koji u tome nije ponekad pogriješio.*

Da ovo naše razmatranje ne bi ostalo samo u teoretskom okviru, ilustrirat ćemo ga s nekoliko primjera. Jedan je autor, inače dobar alpinistički pisac, u putopisu što ga je poslao uredništvu radi objavljivanja, desetak puta upotrijebio izraz »čik-pauza«. Kad je nakon tiskanja opazio da je »čik-pauza« nekoliko puta zamijenjena drugim izrazom (odmor, zastanak i sl.), ogorčeno je protestirao tvrdeći da je upropašten glavni efekt njegova članka i otada je demonstrativno prestao surađivati. S druge strane,

* Za ilustraciju koliko je delikatan lektorski posao, evo nekoliko citata iz članka Josipa Pavičića »O jeziku odgovorno« koji je tiskan u zagrebačkom »Vjesniku« 11. ožujka 1978. u rubrici o 11. kongresu SKJ: »Bolje je biti u vreći buha nego u koži lektora. Barem zbog sedam razloga. Prvo, lektor je stalno na tihoj vatri kritike; drugo, često dobiva po glavi, pa i onda kad su kašu zakuhali drugi; treće, kriv je kad intervenira; četvrto, nije dobro kad ne intervenira; peto, rijetko je tko s njegovim radom zadovoljan; šesto, svatko ga može pozvati na red, i sedmo, a to mu je vjerojatno i najteže, najčešće mora biti manji od makova zrna. I nije tomu kriva samo ta njegova neobična struka — neobična zato što se u nju pola svijeta razumije kao on, a druga polovica i više — nego i sve primjetljivija, za lektora gotovo opipljiva kriza rada na unapređivanju jezične kulture...

Najmanje je tu, dakako, riječ o točkama i zareza, iako se i na toj, ponekad neopravdano prezrenoj, pravopisnoj jezičnoj razini često zagorčava život onima koji se trude da govore ili pišu što pravilnije, u skladu s normom što je gradi svaki kulturni, standardiziran, književan jezik...

Ustavna odredba o jeziku: »U Socijalističkoj Republici Hrvatskoj u javnoj je upotrebi hrvatski književni jezik — standardni oblik narodnog jezika Hrvata i Srba u Hrvatskoj, koji se naziva hrvatski ili srpski.«

Na naše nas obaveze o širenju jezične kulture podsjećaju i »Osnovne teze za pripremu stavova i dokumenata Jedanaestoga kongresa Saveza komunista Jugoslavije... Na kraju i jedna napomena o jeziku kojim su u SR Hrvatskoj napisane ove Osnovne teze (Izdanje »Komunista«, Zagreb). Taj jezik nije ni »hrvatski književni jezik«, ni »standardni oblik narodnog jezika Hrvata i Srba u Hrvatskoj«, ni jezik »koji se naziva hrvatski ili srpski«, nego nešto u toj »kategorizaciji« dosad nepoznato, do čega se, kako se čini, došlo mehaničkom zamjenom ekavskih oblika ijekavskim. I izdavači Teza tako, eto, pokazale nedovoljno sluha za njihov duh.«

brojni su čitaoci negodovali zbog onih pet »čik-pauza« koje su ostale u tekstu. Dakle, kompromis je bio u ovom slučaju loše rješenje.

Drugi sličan slučaj. Jedan je pisac u svojem putopisu desetak puta spomenuo svog jednogodišnjeg sinčića što ga je ponio na rukama u šetnju. Urednik je, radi stilske monotoni-je, lektorski sasvim ispravno na nekoliko mjesta riječ sin zamijenio riječju dijete. Autor je taj postupak ocijenio nedopustivim i zaključio da je njegov članak time izgubio na vrijednosti. (Zar je uistinu tako bitan podatak o spolu njegova djeteta u jednom planinarskom članku?). Poučeni takvim iskustvima, nekim autorima šaljem članak nakon lektoriranja na uvid tražeći njihov pristanak, ali i to ponekad loše završi. Neki se autori uvrijeđe, rukopis više ne vrate ili se uopće više niti ne jave. Tako propada naš trud uložen u rukopis, a časopis gubi potencijalnog suradnika. Dakako, da ni urednik nije nepogrešiv i da je autor ponekad bolji poznavalac nekog problema ili neke planine, ali i autor i urednik treba da poštuju staro iskustvo da četiri oka više vide nego dva.

I evo na kraju još jednoga primjera, koji je upravo i povod ovom napisu. Primjer gdje nismo pošli kompromisnim putem, nego smo jedanput iznimno objavili članak točno onako kako je napisan (osim očitih grešaka pera). S dopuštenjem autora objavljujemo ovdje i prepisku kojom smo pokušali, prema ustaljenoj uredničkoj praksi, riješiti neka pitanja prije tiskanja članka, ali je ona urodila teškim nesporazumom. Radi se o članku »Nova planinarska transferzala sa znakom E«, koji nam je prošle jeseni poslao drug Mustafa Demirović iz Sarajeva radi objavljivanja u »Našim planinama«. Budući da su u članku neki detalji izgledali problematični, a drug Demirović nam je kao novi suradnik bio nepoznat, smatrali smo da članak ne bismo smjeli dotjerivati bez njegova dopuštenja. Zato smo mu članak vratili s ispravicama i popratnim pismom u kojem smo ga upozorili na pitanja koja bi valjalo riješiti prije tiskanja. To pismo je glasilo:

Poštovani družo Demiroviću,

Zahvaljujem se u ime uredništva »Naših planina« za poslani članak, koji je napisan vrlo dobrim stilom, tako da je potrebno relativno vrlo malo lektoriranja.

Članak Vam vraćam da riješite neka pitanja, što su ih postavili planinari koji su članak pročitali.

1) Transverzala (ne transferzala) od lat. transversus, a ne transferre.

2) Priložena slika baš nije reprezentativna za lijepe krajeve koje obilježavate.

3) Uz članak bi svakako trebala i skica nove transverzale.

4) Ima li rezona pisati o transverzali koja će biti gotova tek idućeg ljeta, kako sami kažete?

5) Poznato je da je markiranje po kiši uzaludan posao, jer već iduće godine boja će otpasti. Vi naglašavate kako ste radili po kiši.

6) Na kraju ste ispisali svoja imena, što planinari ne običavaju, ev. se stavlja ime društva.

7) Predlažem da članak objavimo tek kad izradite dnevnik i transverzalu otvorite...

I na kraju jedno pitanje: je li Vaš članak propaganda ili antipropaganda za planinarstvo, jer opisujete užasne napore, od kojih su svi oboljeli. U svakom slučaju smatram da prilikom otvaranja transverzale treba donijeti o njoj članak, opis, skicu i poneku sliku.

Kao što vidite, nije lako biti urednik časopisa, ako želite unaprijed suzbiti prigovore čitalaca. Nadam se da Vas ovakav uobičajeni način komuniciranja neće odbiti od dalje suradnje.

Planinarski pozdrav!
Urednik NP

Zagreb, 20. 10. 1977.

Nažalost, drug Demirović nije pismo shvatio dobronamjernim. Bio je ozlojeđen njegovim sadržajem i, umjesto da nam vrati članak s predloženim preinakama, poslao nam je pismo koje, neznatno skraćeno, doslovce glasi:

Uredniku »Naših planina«

Izvinjavam se što Vam zbog zauzetosti tekućim poslovima, nisam mogao ranije da zahvalim što ste našli za shodno da bar pročitate moj članak o trasiranju i obilježavanju transverzale »Ivo Lola Ribar« koja je pod patronatom P.D. »E« Sarajeva i što ste se potrudili da mi odgovorite.

Ne ulazeći u to šta Vas je motivisalo da onako oštro reagujete pri povratu i odbijanju članka, radi razjašnjenja cijele stvari želim da Vas obavijestim o slijedećem.

Ja nisam novinar, niti imam pretenzija u tom pravcu, a niti reflektujem na ma kakvu korist od toga. Članak sam napisao amaterski na zahtjev moga društva, očekujući da ćete ga Vi korigovati i stručno obraditi prema zahtjevima časopisa. Članak je više izvještaj — činjenično stanje sa terena, namijenjeno društvu, nego što je reportaža za novine, za što ja uostalom i nemam posebnih kvalifikacija, a niti ambicija.

Srećom da je tako, jer poslije Vašeg odgovora svaki početnik — pretendent u tom pravcu bio bi dekuraziran za vječita vremena, a na što svakako kao društveni radnik ne biste mogli biti ponosni.

Da ne bi duljili odgovaram na Vaših devet alternativa.

1. Izvinjavam se na grešci kod pisanja riječi »Transverzala«.

2. Poslalj smo Vam najbolju sliku kojom smo raspolagali, jer je slikanje vršeno na terenu po nevremenu, opet po slikaru amateru — planinaru.

3. Skica transverzale postoji i izrađena je za dnevnik transverzale.

4. Transverzala je već gotova i sva obilježena, pa i mali nemarkirani dio preko Slovenija obilježen je crvenom bojom prilikom trasantiranja. Ne vidim zašto o njoj ne bi imalo smisla pisati u jednom običnom planinarskom časopisu, koji za to i služi i koji bar prema mom ličnom ubjeđenju donosi članke od mnogo manjeg značaja.

5. Niste sasvim u pravu što se tiče vremena markiranja, jer ne cijenite da je u tim bespućima bolja ikakva oznaka nego nikakva, osobito kad je dosad uopšte nije bilo, a Vi znate šta znači naći se u planini bez marke. Ovom prilikom morate voditi računa da nije baš lako organizovati ekipu za ovakve poslove (broj ljudi, koji moraju za to koristiti dio odmora, zatim pronaći pozamašna novčana sredstva, te kola za prevoz ekipe i sl.). U ostalom naše društvo je domaćin te teritorije i obavezno je da oznake obavlja i održava.

6. Ne vidim ništa loše u tome ako su pri kraju trase članovi ekipe ispisali svoja imena. Možda ste teoretski u pravu, ali praktično se redovno uobičava.

7. Što se tiče vremena objavljivanja članka, mislim da se nećete morati truditi oko toga, jer s obzirom na moje ograničeno vrijeme i žurnalističke mogućnosti ne mogu više da se bakčem oko toga. Uostalom to nije ni važno pošto već raspolazete vrsnom ekipom saradnika...

Što se tiče Vaše alternative da li je moj članak propaganda ili antipropaganda planinarstva, s obzirom na opisane napore, mislim da je ovo pitanje najmanje dobronamjerno, jer je notorna činjenica da napori pa i najveće žrtve u planini za planinare i ljubitelje prirode su izazov, a ne destimulans, zbog čega bi ustuknuli.

Smatram da je korektno i da mi nećete zamjeriti, što sam Vam otvoreno iznio svoj stav u odnosu na gornja pitanja.

S poštovanjem.

Mustafa Demirović
Sarajevo, Hajduk Veljkova 31/I

Nakon ovakvog pisma bilo je očito da je drug Demirović izgubljen kao suradnik za »Naše planine«, i to bi bio kraj da nismo na Devetom susretu PS BiH i PSH 19. XI 1977. na Smetovima iznad Zenice, raspravljajući o problemima izdavanja našega zajedničkog glasila, iznijeli »slučaj Demirović« kao ilustraciju o teškoćama s kojima se susrećemo. U diskusiji koja se potom razvila osjetilo se da se neki prisutni ugledni planinari ne mogu odlučiti kome da dadu za pravo. Iz toga sam zaključio da kao »posrednik između autora i čitalaca« možda ipak nisam dobro obavio zadatak. Zato sam se ponovno pismom obratio drugu Demiroviću s prijedlogom da ću njegov članak objaviti u cijelosti i točno onako kako ga je on napisao, ali uz uvjet da objavim i našu prepisku o članku, pa neka čitaoci budu arbitri u našem »sporu«. Drug Demirović uskoro nam se ljubazno odazvao. Vratio nam je članak zajedno sa slikom, a uz to priložio i geografsku skicu i popratno pismo, koje glasi:

Poštovani duže uredniče,

U vezi Vašeg zadnjeg pisma u prilogu Vam dostavljam potrebni materijal za objavljivanje u časopisu »Naše planine«, kako ste to Vi predložili.

Ukoliko još nešto bude trebalo izvolite mi javiti, pa ću Vam to poslati i u vezi s tim stojim Vam u potpunosti na raspolaganju.

Objavljivanje materijala sa korekcijama ili bez korekcija izvršite prema Vašem nahođenju.

Uz mnogo pozdrava.

Mustafa Demirović

Demirovićev članak, eto, objavljujemo bez promjena, jedino smo skicu puta dali stručnom crtaču radi ljepšeg grafičkog izgleda.

I tako, dragi čitaoci, umjesto da urednik bude sudac između čitalaca i autora, budite ovog puta vi suci između autora i urednika.

Urednik

PSH ORGANIZIRA POHOD U CENTRALNE ALPE

Komisija za vodiče Planinarskog saveza Hrvatske organizira 21—31. VII ove godine planinarsko-turistički pohod u Švicarske Alpe s bazom u Grindelvaldu i s usponima na Jungfrau (4158), Mönch (4099) i Eiger (3970). Sudjelovati mogu svi ljubitelji prirode. Putuje se autobusom, stanuje pod šatorima (po želji u pansionima), prehrana je vla-

stita ili u usputnim gostionicama. Predviđena je upotreba žičare na Jungfraujoch i Schilthorn te posjeti Wengenu i Interlackenu. Pohod traje 11 dana, a potrebno je osigurati samo 7 dana godišnjeg odmora. Detaljne obavijesti i cijena objavit će se naknadno. Informacije: PSH, Komisija za vodiče, 41000

Nova transferzala sa znakom »E«

MUSTAFA DEMIROVIĆ
SARAJEVO

Slowo »E« simbol planinarskog društva »Energoinvest« Sarajevo, koje je ujedno i simbol firme iz koje se uglavnom i regrutuju članovi ovog društva, i koje ovu radnu organizaciju predstavlja po svim radilištima svijeta, dobilo je još jedan svoj značaj. Od nedavno ovaj simbol obilježava kontrolne tačke dionice »Ivo Lola Ribar«, nove jugoslavenske planinarske transferzale »Bratstvo jedinstvo«, na potezu Glamoč—Livno—Duvno.

U proljeće ove godine Planinarski savez BiH povjerio je, na osnovu dosadašnjih rezultata rada, našem društvu, trasiranje, obilježavanje i određivanje imena veoma teške dionice nove transferzale, koja se probija malo poznatim vrletima Vitoroga, Slovinja i Cincara, te planinskim gudurama do Duvna, odnosno putevima NOV u prvom dijelu IV neprijateljske ofanzive.

Prihvatajući ovaj zadatak kao posebnu čast, naše društvo se od prvog časa svesrdno založilo da ga u cijelosti izvrši i opravda povjerenje. Odmah je formirana grupa od iskusnih planinara koji su se dobrovoljno javili da u julu ove godine izvrše trasiranje terena i odrede lokaciju i broj kontrolnih tačaka s obzirom na znamenitosti tih mjesta po nekom značajnijem događaju u toku NOB-a ili pak sa planinarskog aspekta.

Od 19. do 27. jula 1977. godine pomenuta grupa planinara koju su sačinjavali Demirović Mustafa, Ablaković Meho, Malešić Marijan, Dervišagić Asim, Hrasnica Esad i Piplica Vinko trasirali su navedenu dionicu od Glamoča, preko spomenika »Ivi Lolo Ribaru«, sela Pribelje, Vitoroga, Cincara, Livna, Malog Ošljara do Duvna u dužini od cca 120 km i pri tome postavili 22 kontrolne tačke, koje pored broja nose oznaku crvene zvijezde i simbol društva »E«. Ovu trasu i broj kontrolnih tački kasnije je u cijelosti akceptirao i odobrio Planinarski savez BiH kao i predloženo ime dionice »Ivo Lola Ribar«, pošto ova planinarska staza prolazi pored spomenika ovog legendarnog omladinskog rukovodioca iz NOB-a.

Odmah po završetku ove akcije, počele su široke pripreme za markiranje trasirane transferzale. Ponovo se dobrovoljno javila grupa planinara u sastavu Demirović, Malešić, Ablaković, Trnka Enver, Trajčević Pero, Dizdarević Dževad i Filipović Boro. Nabavljen je odgovarajući materijal (30 kg boje, napravljene k. t. sa gvozdanim postoljima i sl.), te obezbjeđen »kombi«, sa vozačem, radi prebacivanja ljudi i materijala do odgovarajućih tački na trasi, bez čega bi praktično bilo nemoguće ovaj zadatak izvršiti. Ovo vozilo sa vozačem nam je nesebično stavila na raspolaganje OOUR »Energomontaža« iz Blažuja, obezbjeđivši uglavnom i gorivo za

vozilo čime je ustvari ova radna organizacija u ogromnoj mjeri omogućila uspjeh naše akcije.

Zbog godišnjih odmora i drugih obaveza učesnika akcije, markiranje transferzale nije moglo početi prije jeseni, tako da je na jednoj od redovnih sjednica predsjedništva društva utvrđen termin akcije za period od 17. do 26. septembra o. g. kad je grupa i startala zahvaljujući punoj, kako materijalnoj tako i moralnoj pomoći cijelog društva, a naročito njegovog predsjednika Hasanbegović Safeta, kao i ogromnom razumijevanju Izvršnog odbora RS radne organizacije »Energoinvest«, koji je i ovaj put kao i u toliko mnogo drugih prilika nesebično priskočio upomoć društvu, radi ispunjenja njegovih zadataka.

Ovom prilikom treba napomenuti i veliko požrtvovanje samih učesnika akcije, a naročito Malešić Marijana, oko organizacije oba pohoda i nabavke potrebnog materijala. Svi učesnici su za ovu akciju odvojili dio svog godišnjeg odmora i odložili sve svoje druge obaveze da bi izvršili postavljene zadatke.

Iako je prvi pohod prilikom trasiranja bio skopčan sa velikim naporima (nepoznata trasa, dužina puta i težina samog terena) drugu akciju trebalo je mnogo temeljitije pripremiti zbog samog karaktera akcije, jer je na tolikoj trasi trebalo postaviti marke u oba smjera na svakih desetak metara, te obzirom na dužinu dana i jesenje vrijeme koje na ovim visinama može predstavljati nesavladivu prepreku, a što se kasnije i pokazalo kao tačno, jer je cijela sedmica kao za inat bila popraćena stalnim padavinama i hladnim veoma jakim vjetrovima.

Međutim, kako je kod planinara parola da vrijeme ne može uticati na zakazani pohod i izvršavanje zadataka to je i naša ekipa u ugovoreno vrijeme krenula prema Glamoču puna optimizma. Međutim, već idućeg dana naš optimizam prilično je uzdržala neprekidna kiša koja je uz tutanj gromova i ciku vjetra lila cijeli dan kao iz klabla, a čemu su doprinijele i pesimističke prognoze vremena koje smo pratili preko tranzistora. Toga dana ipak smo posjetili spomenik »Ive Lole Ribara« kojom prilikom smo se upisali u Spomen knjigu kao utemeljivači ovog dijela transferzale koje nosi njegovo ime.

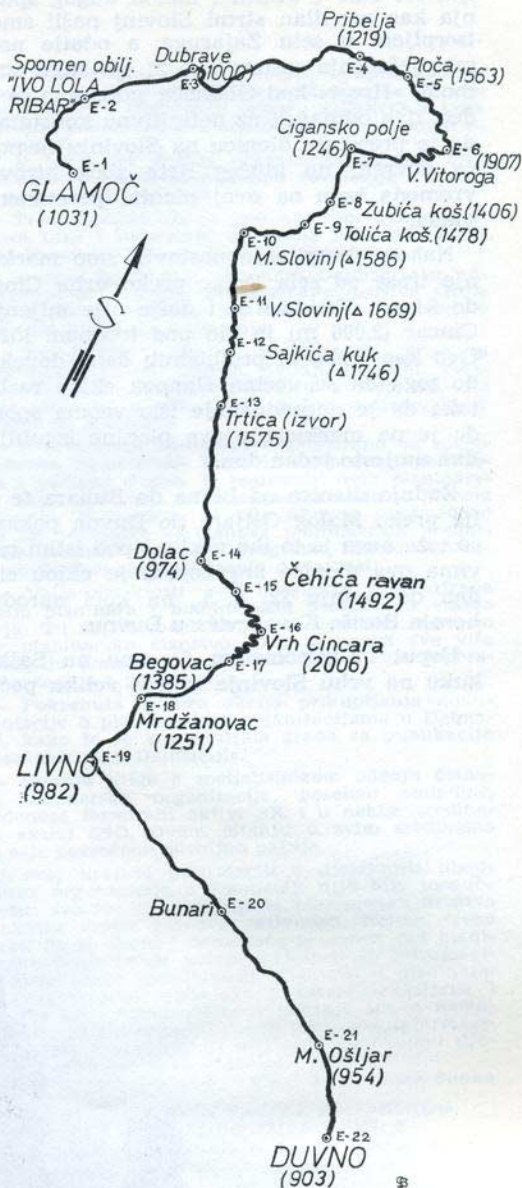
Kako se vrijeme neznatno poboljšalo slijedeći dan smo počeli markiranje od Glamoča do Pribelje uglavnom duž ceste u rasponu od cca 30 km i do večeri ovu dionicu uspješno završili. Nakon prilično lošeg konačenja slijedećeg dana smo rano izjutra nastavili markiranje staze preko Vitoroga, a potom preko Ciganskog polja do Zubića košare (Ka-

tuna) gdje smo stigli kasno navečer nakon više od 10 časova napornog rada, mokri i prozebli, ali zadovoljni, što smo savladali jednu od veoma teških dionica na ovom putu. Velika pažnja i neopisivo gostoprimstvo domaćina Zubića Petra i čitave njegove porodice brzo su nas okrijepile tako da smo uz ugodan razgovor uskoro zaboravili na protekle napore. Ovu gorštačku porodicu sačinjavaju stari Petar koji s ponosom kaže da je vršnjak sa drugom Titom, te njegova žena, sin Vaso i njegova supruga. Napominjem da će ubuduće ovdje biti obavezno konačište planinara, obilaznika transferzale, prije uspona na Slovinj, što ovoj gostoljubivoj porodici neće smetati.

Pošto je tu noć kiša neprekidno padala, pa i ujutro kad smo trebali nastaviti sa radom, bili smo jako uznemireni jer po ovakvom vremenu trebalo je krenuti na Slovinj, koji je ujedno i najteža etapa na cijeloj dionici. To jutro Slovinj se nije vidio iz magle, međutim, kako je kiša malo umanjila, a vjetar i dalje jako duvao dilema je bila velika da li krenuti na ovako namrgođenu i skrivenu planinu ili se vratiti u Glamoč do kojega također ima nekoliko sati hoda, a time ujedno izgubiti još jedan dragocjeni dan od predviđenog vremena koje se ionako brzo topilo. Ipak smo odlučili da nastavimo rad pri tome se uveliko uzdajući u sreću. Markiranje po mokrom kamenju išlo je veoma teško i iziskivalo duplo vremena od potrebnog. Kiša je uporno sipala, a vjetar raznosio boju sa četkica po nama, pa smo uslijed toga sve teže pronalazili ranije obilježene znakove pravca kretanja, na niskom kamenju, sada često pokrivenom visokom poleglom travom, a koji ambijent je karakterističan za ovu ćudljivu planinu.

Uspon je trajao dugo, ali smo pored svih teškoća nakon nekoliko sati često pod uraganskim naletima vjetra uspjeli pobiti k. t. na Malom Slovinju i odmah nastavili markiranje prema Velikom Slovinju gdje je bilo još teže jer smo neprekidno se peli na veću visinu od postojeće. I dalje su nam velike teškoće zadavali skriveni znakovi na kamenju koji su se često nenadano gubili pred velikim livadama, bez ikakvog objekta gdje bi se znak mogao postaviti, tako da smo uskoro morali dvojicu od nas četvorice osloboditi dužnosti markiranja i poslati ih naprijed kao izvidnicu radi traženja znakova. Međutim, zbog guste magle, kiše i vjetra veza među učesnicima se često prekidala, a što je sve usporavalo napredovanje, tako da smo kontrolnu tačku na Velikom Slovinju postavili mnogo kasnije nego što je to prvobitno bilo planirano.

Ne gubeći vrijeme nastavili smo sa markiranjem prema najvišem vrhu Slovinja Sajkića Kuku i nakon obilježavanja istog sa k. t. pod strahovitim naletima nevremena, skroz mokri i prozebli zapanjeno smo konstatovali

da je skoro 17 časova i da do noći ostaje samo jedan sat, te počeli pomišljati i na najgore u planini, jer smo bili potpuno iscrpljeni nakon 12 časova rada udaljeni od našeg toga dnevnog cilja sela Dolac još oko 5 časova hoda, ali po lijepom vremenu.

Nakon kratkog konsultovanja svi smo se složili sa jedinom mogućom odlukom, vratiti se do Velikog Slovinja i po mraku obrušiti se na lijevu stranu prema Glamočkom po-

lju, što smo i učinili i nakon dugog spuštanja kao niz dlan strni Slovinj našli smo se iscrpljeni u selu Zajaruge, a odatle nakon sat pješaćenja cestom oko 21 sat stigli smo u motel »Hrast« kod Glamoča, gdje smo se sledeci dan odmarali uz definitivnu konstataciju da je preostalu dionicu na Slovinju nemoguće dovršiti do idućeg ljeta zbog hirovitog vremena koje na ovoj planini permanentno vlada.

Nakon okrepljenja nastavili smo markiranje trase od sela Dolac preko vrha Cincara do Livna. Vrijeme se i dalje nije mijenjalo. Cincar (2.006 m) je bio pod ledenom kišom. Ovo kao i naponi prethodnih dana dovelo je do toga da se većina članova ekipe razboli, tako da je napredovanje išlo veoma sporo i da je na markiranje ove planine izgubljeno dva umjesto jedan dan.

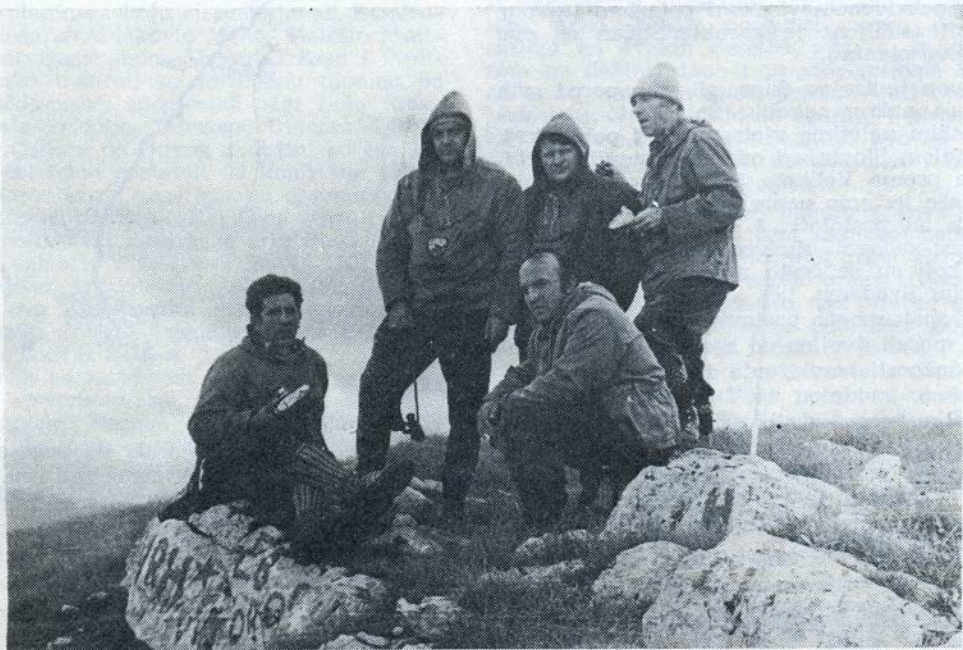
Zadnja dionica od Livna do Bunara te dalje preko Malog Ošljara do Duvna pokazala se teža nego je to iko mislio i pod istim uslovima ova dionica angažovala je ekipu cijeli dan do zadnje 22. k. t., na kući narodnog heroja Boriše Kovačevića u Duvnu.

Usput bi napomenuo da smo na Sajkića kuku na vrhu Slovinja otkrili veliku pećinu

vertikalno postavljenu po kojoj lete golubovi, ali zbog nevremena nismo se mogli puno zadržavati, međutim, spuštanje u ovu pećinu ne bi bilo izvodljivo bez odgovarajuće alpinističke opreme. Sa zadovoljstvom mogli smo konstatovati da je povjereni zadatak i pored nenormalnih uslova uspješno izvršen, prvenstveno zahvaljujući požrtvovanju i nesebičnom zalaganju svih učesnika pohoda, koji su disciplinirano izvršavali svaki povjereni zadatak, često i u nemogućim uslovima.

Mora se istaći da su predjeli Vitoroga, Slovinja i Cincara ogromne jarugaste plohe obrasle gustom travom sa mnogo ptica i drugih životinja koje su i učesnici pohoda često sretali kao što su lisice, zečevi, jarebice i sl.

Nakon ustrojavanja dnevnika i značke ove transferzale kad ovim stazama krenu nove ekipe planinara, po spuštanju sa Cincara u Livno na visokoj litici kod izvora rijeke Bistrice naći će pored kontrolne tačke ispisana imena utemeljivača ove dionice nove transferzale »Bratstvo i jedinstvo« koji su pod veoma teškim uslovima uspješno završili povjereni zadatak kako od svog društva tako i od Planinarskog saveza BiH.

Članovi PD »Energoinvest« na vrhu Vitoroga

Naše organizacije

PLANINARSKI ODBOR DALMACIJE u 1977.

Planinarska društva u Dalmaciji djeluju udruženo kroz Planinarski odbor Dalmacije, a društva na području općine Split još su udružena u Planinarski savez općine Split. Ovakvim udruživanjem usklađuju se interesi, planiraju i dogovorno realiziraju akcije i djelatnosti. Ovakvi oblici udruživanja ni najmanje ne dovode u pitanje punu samostalnost i inicijativu svakog pojedinog planinarskog društva.

Na području Dalmacije djeluje deset samostalnih planinarskih društava: »Paklenica«, »Kozjak«, »Mosor«, »Split«, »Promina«, PTT »Marjan«, »Svilajac«, »Biokovo«, »Dubrovnik« i »Dinara«. Treba naglasiti da je 5. prosinca 1977. godine osnovano planinarsko društvo »Korčula« u Korčuli. Radi omasovljavanja planinarske organizacije i njezinog otvaranja prema društvenoj sredini posljednjih godina se osnivaju planinarske sekcije u radnim i drugim organizacijama koje djeluju pri planinarskim društvima. Tako npr. PD »Mosor« ima planinarsku sekciju Doma JNA u Splitu i planinarsku sekciju u poduzeću »Cesta«, a u osnivanju je planinarska sekcija u trgovačkom poduzeću »Brodmerkur« Split. PD »Paklenica« ima planinarsku sekciju Doma JNA u Zadru, a PK »Split« planinarsku sekciju u Brodograđevnom školskom centru »M. Dumanić«.

Osim navedenih planinarskih društava i sekcija, u Dalmaciji djeluje i Stanica gorske službe spašavanja u Splitu, zatim stanice planinarskih vodiča u PD »Paklenica« u Zadru i samostalna Stanica planinarskih vodiča u Splitu (osnovana 6. XII 1976. godine). Ova stanica ima Sekciju planinarskih vodiča koja djeluje u PD »Biokovo« u Makarskoj.

Unutar planinarskih društava postoje Odsjeci, Sekcije i Komisije kao organizacijski oblici djelatnosti u prirodi i planini. Tu spadaju i specijalizirane aktivnosti kao što su: alpinizam, speleologija, markacije, orijentacija, gospodarska aktivnost na održavanju i upravljanju planinarskim objektima. Svi ovi organizacijski oblici imaju zadatak da se ostvaruju ciljevi i zadaci planinarske organizacije na ovom području.

Na sjednicama Glavnog odbora Planinarskog odbora Dalmacije, Planinarskog saveza općine Split i u Upravama planinarskih društava razmatrana su pitanja organiziranja pojedinih djelatnosti i pitanja od šireg društvenog interesa. Iz popisa pitanja i dogovorenih aktivnosti navodimo samo jedan dio radi ilustracije raznolikosti sadržaja rada planinarskih organizacija:

— Organizirana je rasprava na temu: »Analiza stanja i neposredni zadaci u svjetlu rasprave CK SKJ o aktivnosti organizacija fizičke kulture u ostvarivanju društvenog i idejno-političkog rada«.

— Inicirane su aktivnosti u planinarskim organizacijama posvećene Titovim i Partijskim jubilejima, organizirane su mnoge akcije i aktivnosti obilježavanja značajnih datuma, mjesta i puteva boraca oružane revolucije i bratimljenja planinarskih društava.

— Naročito je uspješno sudjelovanje u akciji »Na 85 vrhova Jugoslavije za Titov rodendan«. Organizatori u Dalmaciji ili suorganizatori ove akcije bili su »Mosor«, »Kozjak«, »Paklenica«, »Biokovo«, »Dubrovnik« i »Svilajac«.

— Organizacija i provođenje akcije »Ništa nas ne smije iznenaditi 77« i uključivanje planinarskih organizacija imalo je cilj da pomogne drugim organizacijama što efikasnije djelovanje u uvjetima općenarodnog obrambenog rata. Osim toga, to je bila i provjera od sada stečenih znanja i vještina iz koncepcije općenarodne obrane i društvene samozaštite.

— Otvorenjem Omladinske planinarske transverzale pod nazivom »Tragom Prvog splitskog partizanskog odreda« upostavljena je posebna veza iz-

među Stanice planinarskih vodiča u Splitu, Organizacije Saveza socijalističke omladine — Konferencija Split, i Općinskog odbora SUBNOR-a koja će trajno povezivati ove organizacije i uzajamno se ispomagati.

— U toku ove godine organiziran je veći broj partizanskih marševa putevima revolucije i stazama partizanskih jedinica.

— Tradicionalna akcija pod nazivom Susret planinara Like i Dalmacije ostvarena je u 1976. godini na Mosoru, a 1977. na Baškim Oštarijama.

— Održan je II Slet planinara Dalmacije u neposrednoj organizaciji Planinarskog društva »Kozjak« iz Kaštel Sućurca. Na ovom Sletu se okupilo preko 500 planinara Dalmacije.

— Zajedničke priredbe planinarskih društava organizirane su na: Orjenu, Svilaji, Promini, Velebitu, Triglavu, Biokovu, Mosoru i Kozjaku. Na ovim akcijama u 1976. i 1977. godini sudjelovalo je preko 3.300 planinara.

— U proteklom razdoblju organizirane su specijalizirane planinarske škole iz alpinizma, speleologije i vodičke službe. U realizaciji ovih planinarskih škola korišteni su planinarski kadrovi s ovog područja. U školama je bilo ukupno obuhvaćeno oko 150 polaznika — članova planinarskih organizacija. Nosioći realizacije programa bili su odgovarajući Odsjeci specijaliziranih djelatnosti.

— Valja istaknuti sve učestalije organizirane akcije planinara i planinarskih društava u visoka gorja. Tu se ne misli samo na alpiniste, nego na šire planinarsko članstvo. Ova aktivnost sve više zaokuplja planinare s Jadrana željnih visokogorskih saznanja o planinama.

— Pokrenuta je šira akcija prikupljanja dokumentacije o planinarskim organizacijama u Dalmaciji, kako bi se kompletirala građa za publikaciju »Planinarstvo u Dalmaciji«.

— Pitanju brige o socijalističkom odgoju članova planinarske organizacije, posebno omladine, pridonose formirani aktivni SK i u nekim sredinama aktivni SSO. Ovom pitanju u svim sredinama još nije posvećeno dovoljno pažnje.

U ovoj kratkoj informaciji o djelatnosti planinarske organizacije u Dalmaciji nije bilo moguće izložiti sve što su organizirala planinarska društva u okviru svojih planova aktivnosti. Naime, treba kazati da je skoro i nemoguće prikazati rad planinarske organizacije putem izvještaja ili informacija, zbog njene specifičnosti. Članstvo u planinarskoj organizaciji ispunjava i ostvaruje ciljeve i zadatke kroz razne oblike djelovanja što je nemoguće statistički obraditi. Zbog toga, ova informacija i nema pretenzija da obuhvati cjelokupnu djelatnost već samo neke značajnije priredbe.

Prof. Milan Sunko

MEDUDRUŠTVENI SAVJET ZAGORSKOG PLANINARSKOG PUTA U 1977. g.

Nedavno je na 82. savjetovanju ZPP-a delegat Planinarskog saveza Hrvatske izjavio, da je Savjet ZPP-a jedan od najboljih regionalnih planinarskih odbora u SR Hrvatskoj. Već preko 20 godina Savjet radi neprekidno i kontinuirano, a akcije su mu sve kvalitetnije, sve jače i sve brojnije. U početku je okupljao planinarska društva iz Hrvatskog zagorja, Zagreba i Samobora, da bi se kasnije proširio na Međimurje, gornju Podravinu, Bjelovar, pa čak i na susjednu Sloveniju (Rogaška Slatina). O tome svjedoče 82 održana savjetovanja, 21 Slet planinara Hrvatskog zagorja, te nebrojeni sastanci i priredbe sprovedene u minulom razdoblju.

U 1977. godini održana su 4 savjetovanja. Na savjetovanju na Peseku u organizaciji PD »Bilo« Koprivnica izabran je novi izvršni odbor za 1977. godinu. U odbor su ušli bivši članovi savjeta i to: kao predsjednik Dragutin Karažinec, kao tajnik Vlado Samac i kao zamjenici Filip Majčić i Mato Poljanec. Na istom je savjetovanju donijet plan akcija za 1977. god. u koji su ušle sve značajnije

akcije regionalnog i saveznog značaja. Također su podijeljene nove iskaznice i karte ZPP-a a cijeli ZPP je proširen s 5 novih kontrolnih točki. Prelazni pehar Planinarskog saveza Hrvatske za 1976. god. osvojio je PD »Japetić« iz Samobora.

19. lipnja održano je drugo savjetovanje u 1977. godini. Bilo je veoma svečano, ali pomučno viješću o smrti jednog od osnivača ZPP-a, Drage Horvata. Minutom šutnje odana je počast našem velikom planinaru. Na tom su savjetovanju podijeljena prva priznanja Međudruštvenog savjeta zaslužnim planinarima i to: Zeljku Hlebecu, Dragutinu Horvatu, Mirku Iviću, Dragutinu Karažincu, Vladi Klobučaru, Juraju Kantociju, Ivanu Kusteru, Luji Hercegu, Vladi Kameniću, Rudolfu Kresu, Kruni Lončaru, Đuri Makšanu, Mirku Markulinu, Filipu Majiću, Franji Matejaku, Vladimiru Oreškoviću, Josipu Petranu, Matiji Poljancu, Matiji Riseku, Lucijanu Smokvini, Vladi Samcu, Ivanu Stošiću, Cvjetku Soštariću, mru Ivanu Stoku, Zvonimiru Tramišaku, dru Ivanu Veroneku, te naknadno Edi Pašviću. Na tom su savjetovanju također razmotrene neke buduće važne akcije.

Jejsenko savjetovanje održano je u organizaciji PD »Stubičan« u Stubici. Bila je to ujedno i svečanost stubičanskog društva kao i službeno otvorenje piramide na jednom obronku blizu Stubice, koju je svojim marljivim radom društvo izgradilo. Na tom savjetovanju su podijeljena priznanja planinarskim društvima, koja su novčano pomogla izgradnju planinarske kuće na Pokojcu. Priznanja je podijelio u ime PD »Milengrad« predsjednik Luj Herceg.

U mjesecu prosincu održano je savjetovanje u planinarskom domu »Ivan Pačkovski« na Medvednici u organizaciji PD »Zagreb-Matica«. Tu su do-

šla do izražaja razmišljanja i problemi zagrebačkih planinarskih društava, koje su iznosili delegati iz Zagreba. Naročito je istaknut problem veoma lošeg stanja planinarskih domova na Medvednici i teška financijska problematika. Vodila se dosta opsežna diskusija o planinarskim školama za pionire i omladinu. Zaključeno je, da se na području ZPP-a kroz zimske školske praznike održe 2 škole i to jedna na Kalniku odnosno Strahinjčici i jedna u Varaždinu, te da svako društvo, članica Međudruštvenog savjeta ZPP-a, odvoji godišnje za budžet ZPP-a po 300 dinara.

Valja istaknuti dvije značajne akcije održane tijekom 1977. god. na području ZPP-a: Slet planinara Hrvatskog zagorja u mjesecu rujnu na Peseku u organizaciji PD »Bilo« Koprivnica, te otvorenje nove planinarske kuće na Pokojcu, koju je izgradilo PD »Milengrad« iz Budinšćine. Nbrojeni delegati i izletnici potvrdili su svojom aktivnom prisutnošću privrženost tako zamašnim akcijama i odali puno priznanje organizatorima. Do punog su izražaja ovdje došle organizacione sposobnosti tih društava na čelu s njihovim predsjednicima drugovima Lujom Hercegom i drom Milivojem Kovačičem.

Iz svega je vidljivo da planinarstvo u ovoj regiji ide još brže i čvršće svojem pravom cilju i da ga vode dobri i vrlji planinari. Nadamo se da ni ubuduće nećemo posustati, nego ćemo naći novih snaga i novih mladih ljudi-planinarskih entuzijasta, koji će izvesti naše planinarstvo na vrhunce jakosti, slave i prodora u sve pore našeg društvenog života.

Dragutin Karažinec

Prvenstveni usponi

SIBEC—BOŠNJNI SMJER U II STIJENI VOLUŠNICE (PROKLETIJE)

Prvi uspon: Mihailo Kovačević (Beograd) i Sibi-slav Todorović (Čačak) 8. 7. 1977. g.

Prilaz Od planinarske kuće u Grbaji, uz dolinu, preko takozvane Druge livade i desno kroz prorjedeni šumu, te preko obraslih sipara pod stijenu, i to u pravcu vidljive pećine (oko 1 sat). (Smjer se pruža lijevo od dijela stijene kroz koji prolazi Crnogorski smjer — vidi br. 221 u alpinističkom vodiču »Stijene Jugoslavije I« Z. Smerkea.)

Opis Ulaz s l. strane pećine i preko žute mahovine l. 5 do 6 metara. Između dva stupa gore (IV +) do travnate terase i l. u visinu druge pećine. Po l. ivici travnate police oko 15 metara od vertikalnih stijena do iznad markantnog drveta iznad treće pećine. Policom do kraja i preko sipara oštro u širok žlijeb (II) te pravo gore za tri dužine užeta (III). L. stranom padine nedaleko od vertikalnih stijena do pod žlijeb u l. kutu glave Volušnice (II). L. uz žlijeb i uz stijenu do sedla. Vrh Volušnice visok je 1750 m.

Silaz: Niz sjeverozapadnu padinu do katuna i stazom do kuće u Grbaji (1 sat).

Ocjena: visina oko 600 m, dužina oko 1000 m, težina II — III (s ulaznim detaljem IV+).

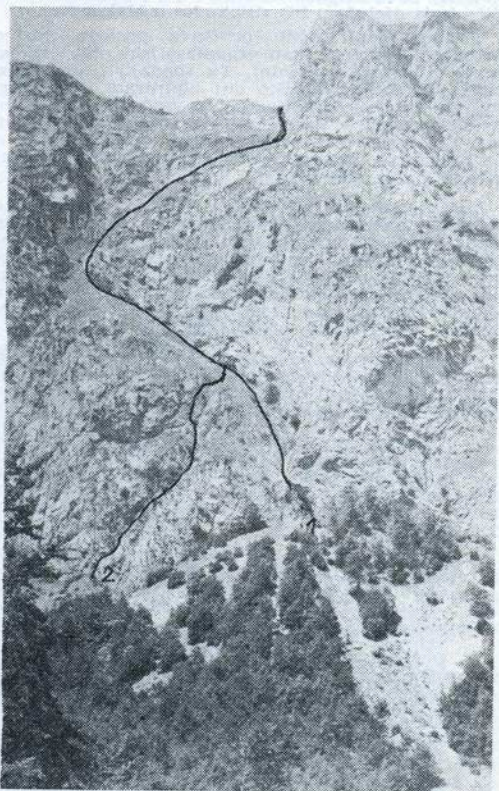
VARIJANTA »LJUDMILA« U SIBEC—BOŠNJNI SMJERU

Prvi uspon: Husein Nalić i Ljudmila Polak (oboje Beograd) 8. 7. 1977. g.

Prilaz Kao u prethodnom opisu, a zatim l. oko 80 m do prvog žlijeba koji se proteže d. gore.

Opis Ulaz u smjer po d. grebenu žlijeba do završenog dijela, zatim kratkom priječnicom d. do manjeg paralelnog žlijeba i njime do široke travnate police (III). Vertikalno naviše po l. strani žlijeba do iznad drveta (IV, osiguravalište). Odatle po izloženoj stijeni do male travnate police, zatim d. gore na kosu policu u Sibec—Bošnjin smjer te njime do kraja.

Ocjena: dužina varijante 250 m, težina III i IV.

1 Sibec—Bošnjin smjer
2 Varijanta »Ljudmila«

Publicistika

● **Planinarski putokaz 4. 5. 1977.** Nakon dužeg vremena opet je izašao list omladine PD »Zagreb matica«, ovaj put kao dvo-broj na 44 stranice (format 17 x 24 cm) pod uredništvom Zorana Krivokapića. Na uvodnom mjestu je razgovor s alpinistkinjom Dadom Pirc, a zatim slijedi velik broj malih priloga, koji listu daju osobitu živost, npr.: o Mat-terhornu, Zasavlju, Jakupici i Šar-planini, Kamniškom sedlu, Hermanu Buhlu, Co Oju, skijaš-koj opremi te brojne vijesti iz društva i planinskog života. Zanimljivo je da se list, u uvod-niku, prilično kritički odnosi prema matičnom društvu, upravnom odboru i starijim članovima koji pomažu samo riječima umjesto djelom. Broj košta 10 d, a naru-čuje se na adresi društva (Za-greb, Bogovićeava 7 III).

● **Karlovački planinar 1-2. 1978.** Izašao je ovaj put u povodu skupštine PD »Dubovac« 5. 3. 1978. a sadrži, osim izvještaja za skupštinu o domu na Vodicama, domu na Kalvariji, izletima, fi-nancijama, Karlovačkoj transver-zali, radu SO i AO i nekoliko putopisa, humorističkih priloga i nekoliko napisa o ekspediciji na Demavend u Iranu na koji se čla-novi spremaju 1979. godine. Ovaj

broj ima 38 stranica, razmnožen je na šapirografu, košta 2 d, a naručuje se na adresi društva (47000 Karlovac, p. p. 77).

● **Knjiga o Orjenu.** Mjesna za-jednica Lastva kod Trebinja ob-javila je 1976. godine knjigu »Lastva kod Trebinja i Bijela gora u masivu Orjena«, s podna-slovom »Centar za rekreaciju« (366 str., 14x20 cm, broširano, čir-licom, u prilogu karta 1:100.000 formata 32x28 cm). Napisao ju je dr Ljubo Mihić, stručnjak za tu-rističku geografiju. Na knjigu ćemo se osvrnuti zato jer se pod njenim naslovom zapravo krije opsežna monografija o Orjenu, planini na tromeđi triju republi-ka. Mihić je već poznat po rani-jim sličnim djelima: o Neumu (190 stranica), Stolcu i okolini (275), Kuparima (180), Ljubinj u s okolinom (863), Hercegovini (1000), Dubrovačkom primorju (367), Ja-horini (238) i Prenju i Čvrnsnici (448); o njoj smo pisali u NP 1973,274). Knjiga o Orjenu sastav-ljena je gotovo na isti način kao i ona o Prenju i Čvrnsnici: skup-ljen je obilan materijal iz svega onoga što je autoru bilo dostup-no. Taj je materijal podijelio na dva dijela. Prvi se odnosi na

selo Lastvu, a sadrži opširna po-glavlja o klimi, vegetaciji, hidro-grafiji (porječje Trebišnjice), po- vijesnim spomenicima i ugosti- teljstvu. Drugi dio obraduje Or- jen, a u njemu podrobnije sjever- oistočni dio Bijelu goru iznad Lastve. Lastva se nalazi 12 km od Trebinja, gdje postoji Plani- narsko društvo »Bijela gora«. Opširno je obrađen reljef, glacia- cija, klima, vegetacija, hidrografi- ja, lov, katuni, turizam i skija- nje. Posve su planinarskog sadr- žaja poglavlja: Planinske opasno- sti, Razvoj turizma, Prilazi, Alpi- nizam i Orjenska planinarska transverzala (u toku je trasira- nje). Literatura sadrži 94 naslova, među njima i izdanja HPD i PSH. Valja naglasiti da je knji- ga bogato ilustrirana sa stotinjak slika, crteža i skica. Kao i sve ostale Mihićeve knjige, i ova je plod neobične marljivosti u skup- ljanju grade, ali kao kompilacija ima i iste nedostatke: nedovolj- nu kritičnost u preuzimanju po- dataka od drugih autora i mnogo balastnih tekstova koji nemaju nikakve veze s naslovnom te- mom. Ipak, to je najbolja i na- jopsežnija, zapravo jedina knjiga o Orjenu koju imamo. (Z. P.)

Vijesti

● **Ljetni tečaj GSS PSH odr- žan je od 26. 11 do 3. 12 1977. go- dine u organizaciji Komisije za GSS Planinarskog saveza Hr- vatske.** Bio je to republički početni- čki tečaj. Nakon prošlogodišnjeg zimskog, na ovom se obradivala ljetna tehnika spasanavanja. Tečaju je prisustvovalo 33 polaznika iz stanica Zagreb, Split, Rijeka, Tršće, Ogulin, Varaždin i Samo- bor. Instruktori na tečaju bili su Miroslav Pleško, Branko Separ- ović, Vinko Prizmić, Darko Ber- ljak i Borislav Aleraž — voda tečaja. Ne očekivani snijeg i hlad- noća na Mosoru učinili su da uv- jeti na tečaju nisu bili baš ljet- ni. No to nije utjecalo na predvi- deno odvijanje tečaja, jer spasa- vaoci moraju biti spremni i spo- sobni djelovati po svakom vreme- nu. 7adnjeg dana tečajci su izve- li složenu završnu vježbu spasa- vanja nesrećenog iz penjačkog smjera u 120 metarskoj stijeni Kičere, po velikoj hladnoći i dje- lomice po mraku, a uz veoma jaku buru. Smještaj u planinars- kom domu na Mosoru bio je bez zamjerke. Posebno treba istaknu- ti odličnu i obilnu hranu te bri- gu i gostoljubivost opskrbnika.

(Borislav Aleraž)

● **81 savjetovanje ZPP-a održa- no je u listopadu prošle godine u stubičkom kraju, a organizira- lo ga je PD »Stubičan« iz Donje**

Stubice. To je bila ujedno i sve- čana proslava 25. obljetnice stubi- čanskog društva, o čemu je su- dionike savjetovanja upoznala predsjednica društva domaćina Danica Obad. U toku svečanog dijela savjetovanja predsjednik PD »Milengrad« iz Budinšćine Lujo Herceg podijelio je prizna- nja planinarskim društvima koja su novčano pomogla izgradnju planinarske kuće na Pokojcu. U radnom dijelu savjetovanja najvi- še riječi je bilo o sletu planinara Hrvatskog zagorja, koji je ovaj puta priredilo podravsko plani- narsko društvo »Bilo« iz Kopriv- nice, a o čemu je izvještaj pod- nio dr Milivoj Kovačić. Među- društveni savjet ZPP-a ocijenio je da je slet izvanredno uspio, pa je pohvalio organizatora sleta. Pohvalu je primilo i PD »Milen- grad« i Lujo Herceg za uspješnu izgradnju planinarske kuće na Pokojcu. Ovaj lijepi nedjeljni sunčani dan, sudionici savjetova- nja su iskoristili za malu sveča- nost otvorenja piramide na jed- nom prekrasnom obronku blizu Donje Stubice, koju je izgradilo PD »Stubičan«. (C. S.)

● **82. savjetovanje ZPP-a održa- no je u prosincu u planinarskom domu »Ivan Pačkovski« na Med- vednici, a organiziralo ga je PD »Zagreb-Matica«. Ovo savjetova- nje je ustvari pretvoreno u sus- ret planinara Zagorja i grada**

Zagreba i na njemu su razmije- njena obostrana mišljenja i is- kustva koja će pridonijeti daljn- jem razvoju planinarstva. Naro- čito se govorilo o lošem stanju planinarskih domova na Medved- nici i o novčanim teškoćama, pogotovo za održavanje planinars- kih objekata. Poslije diskusije o potrebi organiziranja planinars- kih škola, zaključeno je da se odr- že dvije škole, jedna na Kal- niku ili na Strahinjčici, za pionir- e i omladinu za vrijeme zims- kog raspusta, i jedna u Varaždi- nu. Također je dogovoreno da svako društvo koje sudjeluje u radu Medudruštvenog savjeta ZPP-a odvoji godišnje po 300 di- nara za budžet ZPP-a. Na kraju savjetovanja je rečeno da se na idućem, proljetnom, savjetovanju podnese izvještaj o radu Savjeta u 1977. godini i da društva dostave Centrali ZPP-a izvještaje o radu u ZPP-u, kako bi se na idu- ćem savjetovanju moglo odlučiti o dodjeli prelaznog pehara PSH. Za zasluge na razvoju planinarst- va u Hrvatskom zagorju dodije- ljeno je i priznanje Savjeta, Edi Pavšiću iz Zagreba, koje je tre- bao primiti već ranije na savjetov- anju na Ivančici. Dogovoreno je da će iduće savjetovanje biti u lovačkom domu u Loboru, u ožujku, a organizirat će ga PD »Oštrec« iz Zlatara. (C. S.)

● **PD »Paklenica«** u Zadru u posljednje doba sve više razvija svestranu planinarsku djelatnost, a pogotovo poslije skupštine što je održana 20. 12. 1977. g. Sekcija za orijentaciju je poslije teoretskog dijela nastave u Školi za orijentaciju izvela od 20. do 24. 12. praktičnu vježbu na Zavižanu u Velebitu u teškim zimskim prilikama, po velikom snijegu (oko 110 cm) i niskoj temperaturi. Odsjek za speleologiju također drži školu zbog velikog priliva novih članova. Vježbu je održao u Velikoj Paklenici, a trajala je dva dana. Speleolozi su obišli Manitu peć i Jamu Vodariću i tu provjeravali znanje stečeno u školi. Stanica vodiča priprema vježbu koja će trajati tri dana, a održat će se oko Struga na Velebitu. I ostale skupine društva ne miruju. Mnogi su članovi zimske školske ferije iskoristili na Velebitu i u domu u Paklenici. Komisija za snabdijevanje doma vodi računa o živežnim namirnicama. Jedna je skupina planinara, po tradicionalnom običaju, pripremila planinarsku noć druge subote u veljači, također u domu u Paklenici. Sve su to djelatnosti koje ohrabruju i čine nas zadovoljnima.

(Đ. P.)

● **Primjer propagande planinarstva.** Na čelu PD »Bilo« u Koprivnici stoji dr. Milivoj Kovačić, liječnik, koji svojom brigom za to društvo i za opću propagandu planinarstva zaista pruža svijetao primjer. Znajući koliko važnost za širenje planinarstva ima službeno glasilo PSH, revija »Naše planine«, on je u svom društvu prikupio više od 120 pretplatnika za 1978. godinu. Rekordan broj ne samo za ovu planinarsku organizaciju, nego i jedinstven primjer koji treba da posluži za ugled i našim najvećim planinarskim društvima, osobito u Zagrebu. Koje se društvo može pohvaliti uspjehom kakav je postigao predsjednik PD »Bilo«? (Dr Ivo Lipovšćak)

● **Istarski planinarski put zimi.** Četvorica planinara PD »Zeljezničar« Zagreb krenuli smo 19. siječnja od željezničke stanice Podgorje preko Čičarije i Planika do Učke, da bismo utvrdili kakve su prilike za planinarenje kroz Istru u zimskim uvjetima. Prema planu krenuli smo s opterećenjem od 240 godina života, da bismo se popeli na vrh Zbevnice (1014 m), te odatle vidjeli prirodnu granicu Bijele i Sive Istre, Sivu Istru pod bijelim plaštom, a Bijelu Istru pod mrkim oblacima bez snijega. Na vrhu Čičarije bila je jaka bura sa snijegom, koja nam se usijecala u lice. Nastavili smo put prema Brajkovom vrhu, da bismo se svratili u selo Trstenik, gdje smo se malo okrijepili. U U Račoj Vasi smo prenoćili i sutradan nastavili put preko Orljaka i Lanišća do

Brgudca. Tu smo se malo odmorili od bure i snijega. Put preko Brajkovog vrha i Planika do Učke bio je vrlo naporan. Snijeg je stalno padao, nošen jakom burom, koja nas je na brisanim prostorima zanosila. Snijeg je prema Planiku bio sve viši. Mjestimično je dosizao visinu i do dva metra. Na prijetojima između Planika i Učke bura je toliko puhala, da nas je skoro otjerala natrag u Brgudac. Jednim dijelom smo hodali po snijegu u mraku, jer smo na Poklon stigli tek u 19,30 sati. Put od Brajkovog vrha pod normalnim uvjetima se savlada za 4–5 sati, dok smo mi trebali 8 i po sati. Obišli smo čitavu planinarsku transverzalu od Slavnika do Učke i put će nam ostati u trajnom sjećanju. (Josip Sakaman)

● **Što s Medvednicom?** Koncem veljače održani su Gradskoj konferenciji SSRNH Zagreba razgovori o problemima Medvednice, tj. o glavnim objektima koji se na njoj nalaze: Tomislavova doma, prostora u televizijskom tornju i Brestovcu. Razgovorima je bio prisutan predsjednik Vlado Podubski. Predstavnici zagrebačkog »Ferimporta« informirali su prisutne da je, što se tiče planova o preuređenju Tomislavova doma, sve u redu, tj. sva odobrenja za adaptaciju su dobivena, osim rješenja Zavoda za zaštitu objekata kulture jer je Tomislavov dom, navodno, pod zaštitom. No, kakva je sada situacija, to će se odobrenje dobiti, a zatim se odmah pristupa izradi glavnog projekta. Pretpostavlja se da će cijena cijelog objekta iznositi 30 milijuna dinara, a on će po koncepciji biti izgrađen kao planinarski dom otvorena tipa. Koliko god situacija s Tomislavovim domom bila optimistička i, kako vidimo, jasna, toliko to nije s prostorom vidikovca, tj. televizijskim tornjem koji već sedam mjeseci stoji prazan i neiskorišten, iako je bilo dogovora kako da se iskoristi. Za sada se samo zna da su investitori, PTT i RTV, spremni prodati taj objekt (cijena osam milijuna dinara), no tko bi otkupio i stvorio ugostiteljski objekt, za sada je otvoreno pitanje. Zato je dogovoreno da Privredna komora bude inicijator razgovora u Izvršnom vijeću predstavnika Gradske skupštine, banke i ugostitelja koji bi bili spremni nešto učiniti i pokrenuti akciju s mrtve točke, tj. učiniti objekt upotrebljivim i dostupnim građanima. Prihvaćen je prijedlog »Montinga« (njihove službe za fizičku kulturu, odmor i rekreaciju), koji je predložio da preuredi objekt Brestovac, iskoristi za potrebe svojih radnih ljudi i svih građana i učini od njega objekt prikladan za razne vrste sportske rekreacije. Nadajmo se ne će sve ostati samo na planovima i namjerama, kao i uvijek dosad.

● **Sekcija skijaša u PDŽ.** Dana 2. veljače osnovana je u PD »Zeljezničar« u Zagrebu Sekcija skijaša koja broji 20 članova. Za pročelnika je izabran ing. Davor Lisicin. Donesen je plan rada za proljeće 1978. godine, a prvo natjecanje planirano je za sredinu veljače na Petehovcu iznad Delinca. (Josip Sakaman)

● **1500 žena na Mosoru!** Ovu posljednju vijest ubacujemo u broj u posljednji čas, a doznali smo za događaj iz radio-vijesti. U povodu Dana žena je PD »Mosor« u Splitu, pod pokroviteljstvom »Slobodne Dalmacije«, organiziralo u nedjelju 5. 3. po prilično lošem vremenu izlet za Spilčanke na vrh Mosora. Bio ih je dosad nezapamćen broj. Organizator je naš suradnik Bojan Tolazji koji je već i ranijih godina organizirao pohode žena na Mosor i o tome pisao u NP.

● **200 godina prvog uspona na Triglav.** Mnogobrojne priredbe povodom proslave 200 obljetnice prvog uspona na Triglav, već su započele. U Ljubljani u dvorani Union održana je 27. veljače svečana akademija posvećena 200. obljetnici prvog uspona na Triglav. 85. obljetnici Slovenskog planinarskog društva i 30. obljetnici Planinske zveze Slovenije. Akademiji je na poziv PZS prisustvovala i delegacija PSH. Osim ove, u organizaciji PZS održat će se još niz priredbi koje organizira poseban odbor pod predsjedanjem člana predsjedništva SFRJ i SKJ Edvarda Kardelja. Centralna masovna akcija i proslava održat će se u Ribčevom laz u Bohinju 26. kolovoza na sam dan prvog dokumentiranog uspona na Triglav. Tom prilikom otkrit će se spomenik četvorici prvih osvajača Triglava na vrlo prometnom mjestu uz Bohinjsko jezero. Skulptura u bronci visine 2,5 metara rad je akademskog kipara Stojana Batića. Sama priredba imat će bogat kulturno-umjetnički program. Dan prije, tj. 25. kolovoza posebna štafeta odnijet će na vrh Triglava vijenac, a u spomen velike obljetnice s vrha će biti ispaljene rakete. Ovogodišnji Dan planinara Slovenije održat će se na Loki pod Raduhom povodom otvorenja obnovljene i proširene planinarske kuće. U mjesecu listopadu ili studenom održat će se u Ijubljanskom Gospodarskom rastavišću završna priredba. To će biti kulturno-zabavna priredba povezana s izložbom »Triglav u umjetnosti, alpinizmu i turizmu«. Koncem godine predviđa se velika propagandna i izdavačka djelatnost i to: snimanje cjelovečernjeg kolor-filma »Zlatorog«, izdavanje plakata, prospekata, znački, karata, vodiča i drugo.

CVJETKO ŠOŠTARIĆ

IVANEC

**MEĐUDRUŠTVENI SAVJET
ZAGORSKOG PLANINARSKOG PUTA**

POVODOM 20. OBLJETNICE

ZAGREB, 1978.

ZASLUŽNI PLANINARI

1. Zeljko Hlebec	10. Rudolf Kres	19. Matija Poljanec
2. Dragutin Horvat	11. Kruno Lončar	20. Matija Risek
3. Mirko Ivić — Šiljo	12. Đuro Makšan	21. Lucijan Smokvina
4. Dragutin Karažinec	13. Mirko Markulin	22. Vlado Samac
5. Vlado Klobučar	14. Filip Majić	23. Ivan Stošić
6. Juraj Kantoci	15. Franjo Matejak	24. Cvjetko Šostarić
7. Ivan Kuster	16. Vladimir Orešković	25. Ivan Štok
8. Lujo Herceg	17. Edo Pavšić	26. Zvonimir Tramišak
9. Vlado Kamenić	18. Josip Petran	27. Ivan Veronek

KONTROLNE TOČKE ZPP-a

KT-1 Plan dom na Puntijarki — Medvednica	KT-11 Plan. kuća »Anka Ivić« — Ravna gora
KT-2 Gupčeva lipa — Gornja Stubica	KT-12 Oštroggrad — Ivančica
KT-3 Kapelišćak — Beljakova klijet	KT-13 Plan. kuća »Josip Pasarić« — Ivančica
KT-4 Planinarska kuća Cesargrad	KT-14 Planinarska kuća na Vodicama — Ham
KT-5 Titova kuća — Kumrovec	KT-15 Plan. kuća na Grebengradu - Veliki Lubenjak
KT-6 Veliki Tabor	KT-16 Planinarska kuća na Kalniku
KT-7 Planinarska kuća na Kuna gori	KT-17 Planinarska kuća na Peseku
KT-8 Planinarska kuća na Strahinjčici	KT-18 Vukanovec — Zeljezna gora
KT-9 Gornji Macelj	KT-19 Planinarska kuća na Velikom dolu — Samoborsko gorje
KT-10 Trakošćan	

SAVJETOVANJA MEDUDRUŠTVENOG SAVJETA ZPP-a

1. 11. 11. 1956. Ivančica, PD »Ivančica«	40. 25. 6. 1967. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«
2. 31. 3. 1957. Ravna Gora, PD »Ravna Gora«	41. 17. 9. 1967. Kuna gora, PD »Kuna gora«
3. 23. 6. 1957. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«	42. 17. 12. 1967. Ravna gora, PD »Ravna gora«
4. 15. 9. 1957. Kuna gora, PD »Kuna gora«	43. 12. 5. 1968. Ivančica, PD »Ivančica«
5. 10. 11. 1957. Cesargrad, PD »Cesargrad«	44. 30. 6. 1968. Vugrovec, PD »Sljeme«
6. 16. 2. 1958. Kalnik, PD »Kalnik«	45. 29. 9. 1968. Grebengrad, PD »Grebengrad«
7. 13. 4. 1958. Ivančica, PD »Ivančica«	46. 15. 12. 1968. Veliki dol, PD »Japetić«
8. 28. 9. 1958. G. Stubica, PD »Stubičan«	47. 20. 4. 1969. Kalnik, PD »Kalnik«
9. 7. 12. 1958. Medvednica, PD »Zagreb-Matica«	48. 22. 6. 1969. Medvednica, PD »Zanatlija«
10. 12. 4. 1959. Grebengrad, PD »Grebengrad«	49. 21. 9. 1969. Kulmerica, PD »Stubičan«
11. 13. 12. 1959. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«	50. 7. 12. 1969. Kuna gora, PD »Kuna gora«
12. 10. 4. 1960. Kalnik, PD »Kalnik«	51. 8. 3. 1970. Grebengrad, PD »Grebengrad«
13. 25. 9. 1960. Ravna gora, PD »Ravna gora«	52. 31. 5. 1970. Kumrovec, PD »Cesargrad«
14. 13. 11. 1960. Kuna gora, PD »Kuna gora«	53. 20. 9. 1970. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«
15. 19. 2. 1961. Stub. Toplice, PD »Stubičan«	54. 13. 12. 1970. Gotalovec, PD »Milengrad«
16. 23. 4. 1961. Cesargrad, PD »Cesargrad«	55. 21. 3. 1971. Veliki Tabor, PD »Kuna gora«
17. 25. 6. 1961. Medvednica, PD »Zagreb-Matica«	56. 27. 6. 1971. Cesargrad, PD »Cesargrad«
18. 24. 9. 1961. Soičeva kuća, PD »Japetić«	57. 26. 9. 1971. Veliki dol, PD »Japetić«
19. 10. 12. 1961. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«	58. 12. 12. 1971. Medvednica, PD »Zagreb-Matica«
20. 25. 3. 1962. Macelj, PD »Strahinjčica«	59. 19. 3. 1972. Ravna gora, PD »Trakošćan«
21. 24. 6. 1962. Ivančica, PD »Ivančica«	60. 18. 6. 1972. Ivančica, PD »Ivančica«
22. 16. 9. 1962. Kalnik, PD »Kalnik«	61. 1. 10. 1972. Strigova, PD »Zeljezna gora«
23. 21. 4. 1963. Ravna gora, PD »Ravna gora«	62. 10. 12. 1972. Kalnik, PD »Kalnik«
24. 23. 6. 1963. Cesargrad, PD »Cesargrad«	63. 25. 3. 1973. G. Stubica, PD »Stubičan«
25. 6. 10. 1963. Kuna gora, PD »Kuna gora«	64. 24. 6. 1973. Ravna gora, PD »Ravna gora«
26. 15. 12. 1963. Budinščina, PD »Milengrad«	65. 25. 9. 1973. Kuna gora, PD »Kuna gora«
27. 22. 3. 1964. G. Stubica, PD »Stubičan«	66. 9. 12. 1973. Vugrovec, PD »Sljeme«
28. 17. 5. 1964. Kalnik, PD »Kalnik«	67. 31. 3. 1974. Kalnik, PD »Kalnik«
29. 27. 9. 1964. Ravna gora, PD »Trakošćan«	68. 23. 6. 1974. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«
30. 13. 12. 1964. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«	69. 13. 10. 1974. Veliki dol, PD »Japetić«
31. 25. 4. 1965. Medvednica, PD »Zagreb-Matica«	70. 15. 12. 1974. Oroslavje, PD »Runolist«
32. 13. 6. 1965. Grebengrad, PD »Grebengrad«	71. 6. 4. 1975. Hlebine, PD »Bilo«
33. 26. 9. 1965. Ivančica, PD »Ivančica«	72. 29. 6. 1975. Ravna gora, PD »Trakošćan«
34. 12. 12. 1965. Veliki Tabor, PD »Kuna gora«	73. 12. 10. 1975. Pokojec, PD »Milengrad«
35. 13. 3. 1966. Kumrovec, PD »Cesargrad«	74. 7. 12. 1975. Boč, PD »Rogaška Slatina«
36. 26. 6. 1966. Ham, PD »Milengrad«	75. 14. 3. 1976. Ravna gora, PD »Ravna gora«
37. 25. 9. 1966. Trakošćan, PD »Trakošćan«	76. 13. 6. 1976. Ivančica, PD »Ivančica«
38. 18. 12. 1966. Veliki dol, PD »Japetić«	77. 24. 10. 1976. Cesargrad, PD »Cesargrad«
39. 2. 4. 1967. D. Stubica, PD »Stubičan«	78. 29. 11. 1976. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«

SLETOVI PLANINARA HRVATSKOG ZAGORJA

1. 9. 6. 1957. Ivančica, PD »Ivančica«	11. 11. 6. 1967. Kalnik, PD »Kalnik«
2. 8. 6. 1958. Ravna gora, PD »Ivančica«	12. 9. 6. 1968. Ivančica, PD »Ivančica«
3. 7. 6. 1959. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«	13. 8. 6. 1969. Ravna gora, PD »Ravna gora«
4. 5. 6. 1960. Kalnik, PD »Kalnik«	14. 10. 5. 1970. Grebengrad, PD »Grebengrad«
5. 11. 6. 1961. Cesargrad, PD »Cesargrad«	15. 13. 6. 1971. Strahinjčica, PD »Strahinjčica«
6. 17. 6. 1962. G. Stubica, PD »Stubičan«	16. 14. 5. 1972. Pokojec, PD »Milengrad«
7. 22. 9. 1963. Ravna gora, PD »Ravna gora«	17. 17. 6. 1973. G. Stubica, PD »Stubičan«
8. 7. 6. 1964. Kuna gora, PD »Kuna gora«	18. 22. 9. 1974. Kalnik, PD »Kalnik«
9. 20. 6. 1965. Medvednica, PD »Zagreb-Matica«	19. 28. 9. 1975. Grebengrad, PD »Grebengrad«
10. 12. 6. 1966. Ravna gora, PD »Ravna gora«	20. 19. 9. 1976. Veliki dol, DP »Japetić«

Stare slave dĕdovino,
Da bi vazda ĉestna bila!

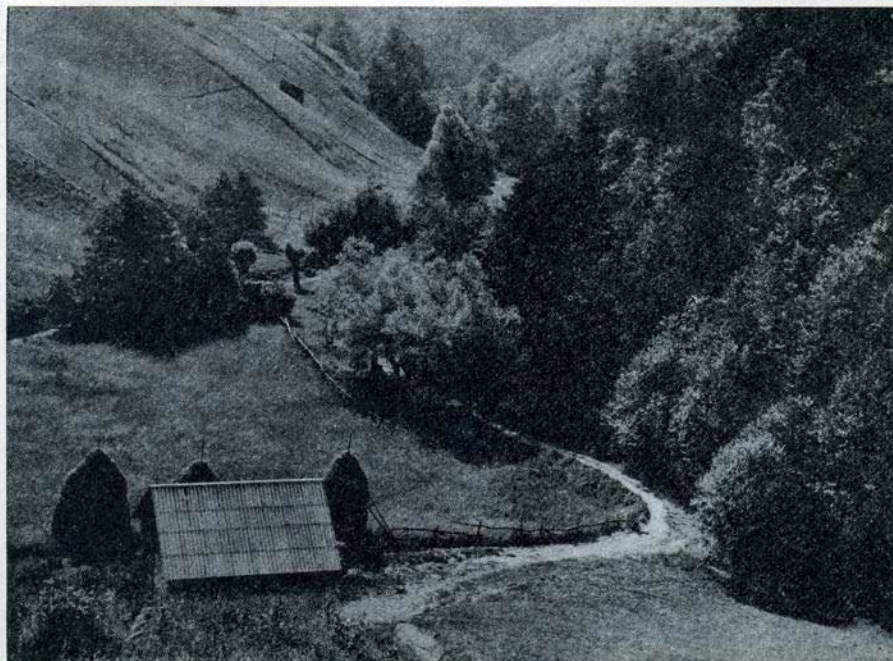
A. Mihanović

Zatalasani zagorski pejzaŝ, u kojem se posebno izdiŝu gore Ivanĉica, Strahinjĉica, Macelj, Medvednica i Kalnik, osobito je lijep i po mnogo ĉemu posebno dragi kutak naŝe domovine. Kao da je priroda tu, u Hrvatskom zagorju, dala sebi oduŝka u majstorstvu oblikovanja i skladanja joŝ uvijek zagonetne materije, stvarajuĉi pojave i oblike koji neodoljivo mame radoznalost prirodoslovnih struĉnjaka i zaokupljaju paŝnju ĉovjeka s razvijenim osjeĉajem i smislom za lijepo.

Odvajkada je tu obitavao hrvatski Zagorac u veĉim ili manjim naseljima, zaseocima ili selima okupljenima oko prastarih crkviĉa. Postojali su tu nekad feudalni veleposjedi crkvene i svjetovne gospode. Nekat ĉvrste kule i burgovi danas su nazubljene ruŝevine i raslinjem prekriveni ostaci ostataka. Bijahu tu dvorci visokog plemstva, plemenitaŝke kurije, ŝaroliko druŝtvo prepuno suprotnosti. Bogatoj riznici prirodnih, povijesnih, kulturnih i narodnih osobitosti naŝe domovine Hrvatsko je zagorje podarilo takve vrednote koje uĉvrŝuju poŝtovanje, ljubav i naklonost prema tom dragom kajkavskom kraju.

Zanosni spjev Horvatska domovina Antuna Mihanoviĉa, to svjedoĉanstvo probuĉenog hrvatskog narodnog osjeĉaja, nikao je prije stotinu ĉetrdeset godina u Hrvatskom zagorju. To snaŝno lirsko svjedoĉanstvo iskrenog rodoljublja »ilirsko-juŝnoslavjanske« roman-tike, ŝto je doskora dobilo obiljeŝje i neuniŝtiv peĉat hrvatske narodne himne, niklo je u breŝuljkastom pejzaŝu cesargradskog ogranka Kostelskog gorja. Niklo je uz ŝubor sutlanskog vodotoka u rodnom kraju i zavijaĉaju Josipa Broza Tita, legendarnog zagorskog sina, veĉ za ŝivota.

Istinski je »lijepa naŝa domovina«, to naŝe drago Hrvatsko zagorje, i njega doista moŝe osjetiti i doŝivjeti — kako reĉe Đuro Szabo — »samo onaj, tko ima srca, duŝe i oĉi i uŝi...« I koliko god nije moguĉe ni zamisliti zemlju Hrvatsku bez valovitog humlja i razgranatog pobrĉa Hrvatskog zagorja, premda se odvajkada ŝirom hrvatske domovine pretaĉe rijeĉ i ponosni spomen o zagorskoj »staroj slavi dĕdovine«, ipak pojmovi o geografskom prostoru vrlo ĉesto spominjane zagorske regije sve do naŝih dana, ĉak ni meĉu znanstvenicima i struĉnjacima, nisu potpuno jasni ni dovoljno ujednaĉeni. Poŝtujuĉi re-

Edo Kuŝen: Med bregima

Cvjetko Soštarić: Zimski čar na Ivančici

zultate ranijih znanstvenih radova, cijeneći prethodna, makar i nepotpuna ali dobronamjerna nastojanja i pokušaje oko određivanja prostornog rasezanja Zagorja i koristeći se neposrednim zapažanjima i radom na samom terenu, proživjevši mnogo godina u srcu Zagorja, uvažavajući povijesna zbivanja i suvremenu stvarnost zagorskog života, prof. dr. Vladimir Blašković smatra da je najrealnije prostor Hrvatskog zagorja odrediti ovako:

Zapadna mu je prirodna međa čitav tok rijeke Sutle. Na sjeverozapadu i sjeveru prirodna međa podudara se s razvođem porječja gornje Bednje, odnosno Bednjinih pritoka Žarovnice i Voće, odakle nas vodi na brežuljkasto humlje niskog hrpta Topličke gore. S Topličke gore zagorska se međa spušta na sjeveroistoku u dolinu Bednje i presijecajući tu rijeku i njenu dolinu kod Svibovca prelazi na najviši vrh Kalničke gore, Vranilac (643 m), koji je izraziti međaš između Zagorja na sjeveru i Prigorja na jugu. Jugozapadno od Kalničke gore izdužila se (42 km) grbina Medvednice koja zatvara Zagorje na istoku i jugoistoku. Medvednica se kod Podsuseda strmo ruši u Savu koja između ušća Sutle i Krapine omeđuje Hrvatsko zagorje s južne strane.

Današnje je Hrvatsko zagorje drukčije nego nekadašnje. Izmijenila se već i fizionomija naselja. Električna je prodrla u sva sela i većinu zaselaka, a asfaltne trake povezale su sva veća mjesta. Danas se i kuće grade drukčije i njihov namještaj je drukčiji. Iz

dana u dan sve je veća etnografska rijetkost starinska »škopom pokriva hiža«. Nema više bijelih »rubača«, »gača« ni »škornjih na škrip«. I međuljudski odnosi su postali drukčiji. Čak je i govorni jezik protkan novinama koje nagrdjuju i kvare čistoću izvorne stare zagorske kajkavštine. Izmijenila se sveukupna životna struktura Zagorja i Zagorca. Kao i svuda, i u Zagorju je suvremeni život sav u nekom posebnom gibanju, naročitom pokretu i osobito živoj radnoj napestosti. Nestaju i gube se tragovi preživjele zagorske romantike. Izblijedila je već i društvena nepravda prošlosti. Neminovnu epohalnu promjenu doživjelo je i Hrvatsko zagorje u okviru opće društveno-gospodarske revolucije naše domovine Hrvatske i Jugoslavije.

Svjetske društvene i gospodarske promjene osjećale su se i u Hrvatskom zagorju većom ili manjom jačinom. U doba industrijalizacije evropskih zemalja, u XIX stoljeću, u čovjeku se počela buditi čežnja za povratkom u prirodu, jer ga je iznenada nagli razvoj tehnike stavio u nekakav neprirodni prostor. Izlaz čovjek traži u pravom prirodnom prostoru, hodajući kao pješak, pa se tako javlja masovna pojava — planinarstvo. Osnutkom »Hrvatskog planinarskog društva« u Zagrebu 1874. godine planinarske ideje počinju prodirati i u Hrvatsko zagorje. Napose ih donose intelektualci koji, poslije studija u većim gradovima, dolaze na službu u zagorska mjesta. Tako se prvi trag planinarskog djelovanja u Zagorju osjetio već 1883. godi-

ne kada je u Križevcima osnovano povjereništvo HPD-a od četiri člana, čiji predsjednik bijaše August Vichodil, profesor Višeg gospodarskog učilišta u Križevcima. Već 1893. na najvišoj zagorskoj planini Ivančici (1061 m) podignuta je velika drvena piramida, samo 16 godina poslije podizanja drvene piramide na Sljemenu.

Značajnije razdoblje za razvoj planinarstva u Hrvatskom zagorju dolazi poslije 1898. godine, kada su osnovane podružnice HPD-a »Kalnik« u Križevcima i »Ivančica« u Ivancu te 1899. »Strahinjšćica« u Krapini, i tako se redom osnivaju planinarska društva u mnogim mjestima. Po završetku prvog svjetskog rata nastupile su godine okupljanja mladih ljudi, zadojenih sportskim duhom, pa se u mnogim mjestima osnivaju sportska društva, a HPD potiče osnivanje svojih podružnica i obnavljanje rada onih koje su zbog ratnih prilika prestale radom. Organiziraju se masovni izleti na bliže i dalje planine širom domovine, a planinari nekih društava odlaze i u inozemstvo. Grade se planinarski objekti, uređuju planinarski putevi, i te djelatnosti traju do početka drugog svjetskog rata, kada opet zamiru.

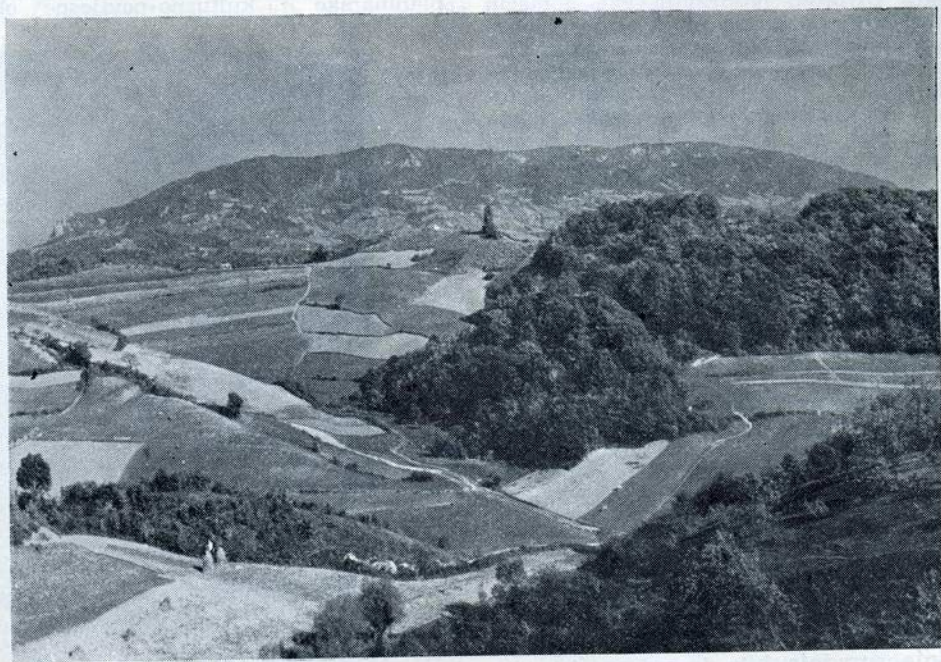
Poslije rata opet je živnuo planinarski duh, tako da danas u svakom i malo većem mjestu u Zagorju aktivno radi planinarsko društvo, o čemu će još biti riječi. Neupućeni čitalac bi mogao pomisliti da ova društva rade svako za sebe, odnosno samo za svoje članove, međutim sva su planinarska društva međusobno povezana, ne samo preko pla-

ninarskih foruma već stvarnim aktivnostima i zajedničkim akcijama, pa nitko posebno i ne pomišlja da je član ovog ili onog društva, već je svaki planinar član jedne velike planinarske organizacije.

Međudruštvena suradnja posebno je značajna za planinarska društva Hrvatskog zagorja. Već 24. srpnja 1927. godine, na inicijativu podružnice HPD-a iz Varaždina, održan je »Prvi zagorski planinarski dan na Ivančici«. Tog dana na Ivančici su se našli Mirko Bothé, potpredsjednik HPD-a iz Zagreba, s 26 članova, Ivo Milčetić, tajnik podružnice u Varaždinu, s 5 članova, dr Ante Cividini, predsjednik podružnice iz Čakovca, s 9 članova, Robert Schönwald, tajnik podružnice iz Zlatara, sa 7 članova, te dr Franjo Kriglović i dr Albert Špiler, predsjednik i tajnik podružnice u Ivancu sa 17 članova. Evo kako je taj dan opisao dr Albert Špiler u svojem dnevniku:

»Vrijeme nije bilo baš najljepše, nu zatoč tome popodne vlakom iz Varaždina stigoše varaždinski planinari i planinari iz Čakovca. Na školi u Ivancu osigurali smo im smještaj i tada smo krenuli u svratište »Ivančica« na večeru. Tamo se sjedilo do kasno naveče. Kod večere dobrodošlicu gostima je zaželio naš predsjednik dr Kriglović, a odgovorio je predsjednik »Željezne gore« iz Čakovca dr Cividini. Kiša je strašno lijevala. Smračilo se, ali je oluja dala nade za ljepši sutrašnji dan.

Jutro je svanulo svježije i vedro. Naslućivao se dobar vidik. Već u ranu zoru krenulo

Stjepan Cajzek: Ravna gora

Dragutin Karažinec, predsjednik od 1959. godine do danas

je na Ivančicu 19 Ivančana, 6 Varaždinaca i 10 Čakovčanaca. Na Mrzljaku je priređen prvi odmor, a nešto kasnije s pogledala kraj ledinice otvarao se vanredan vidik na zapad s pogledom na Pohorje i Karavanke, dok je nad Kamniškim Alpama bila magla.

Po dolasku na Ivančicu ubrzo su stigli Zlatarčani, a nešto poslije njih i Zagrepčani. Sada smo bili svi na okupu, dakle nas 70. Poslije upoznavanja dr Kriglović temperamentnim govorom pozdravlja kao domaćin prisutne, ističe idealnost planinarstva i obećaje izgradnju kuće i piramide na vrhu. Njemu se zahvaljuje u ime središnjice podpredsjednik Bothé. Zatim je dogovoreno da se godišnje organiziraju četiri zajednička izleta i to na Ivančicu, Sljeme, Kalnik i Ravnu goru, da se izrade razglednice zagorskih planina, da se na prolaznim kolodvorima postavite karte i opisi puteva, da se provedu temeljite markacije i da se što više članova pretplati na »Hrvatski planinar«. Poslije objeda i razgledavanja vrha planinari su raznim pravcima Ivančice otputovali svojim kućama.

Drugi planinarski dan zagorskih planinarskih društava bio je 13. svibnja 1928. na Ravnoj gori, u nazočnosti 6 planinara iz Zagreba, 13 iz Zlatara, 16 iz Varaždina, 6 iz Čakovca i 11 iz Ivanca. Zahvaljujući lijepom vremenu, planinari su uživali u prirodnim ljepotama i bili dobro raspoloženi. Kako su varaždinski planinari iznijeli ideju o gradnji kuće na Ravnoj gori, pregledano je zemljište koje je u tu svrhu dobilo HPD od grofa Josipa Bombellesa. Izabrano je i mjesto za kuću na maloj čistini, koje se Varaždincima činilo najzgodnijim.

Daljnja suradnja bila je u organiziranju zajedničkih izleta, međusobnim posjetima,

podizanju planinarskih objekata zajedničkim snagama i nizu drugih djelatnosti. Na žalost, drugi je svjetski rat prekinuo tu međudruštvenu suradnju, jer su mnoga društva zbog ratnih prilika prestala radom.

Poslije rata, u novoj socijalističkoj domovini, razvijaju se mnoga sportska društva, osnivaju nova planinarska društva i obnavlja rad onih čiji je rad zamro. Naravno da se opet rađa ideja o suradnji zagorskih planinarskih društava. Sazrela je 1956. godine, kada PD »Ravna gora« iz Varaždina u dogovoru s PD »Ivančica« iz Ivanca poziva planinarska društva Hrvatskog zagorja na Ivančicu sa željom da se obnovi međudruštvena suradnja. Pozivu »Ravne gore« odazvala su se planinarska društva: »Ivančica« Ivanec, »Kalnik« Križevci, »Strahinjčica« Krapina, »Ravna gora« Varaždin, »Grebengrad« Novi Marof, »Kuna gora« Pregrada, »Cesargrad« Klanjec, »Stubičan« Donja Stubica i planinari Zajezde i Hrašćine Trgovišća. Tako se 11. studenog 1956. u organizaciji PD »Ivančica« iz Ivanca u planinarskoj kući na Ivančici održalo »Prvo savjetovanje zagorskih planinarskih društava«. Uz ostale dogovore usvojen je i prijedlog »Ravne gore« iz Varaždina da se tijekom 1957. organizira planinarski put kroz Hrvatsko zagorje, pod nazivom »Zagorska transverzala«, koja bi povezivala sve planinarske i kulturno-povijesne objekte.

Otvorenje piramide na Ivančici 1929. godine

Planinarski dom »Anka Ivić« na Ravnoj gori na dan otvorenja

Takvim povezanim putem ponukali bi se mnogi planinari i izletnici na pohode po Zagorju i obilazak planinarskih objekata. Na ovom savjetovanju zaduženo je PD »Ravna gora« da izradi prijedlog puta.

Na temelju dogovora na Ivančici izradilo je PD »Ravna gora« prijedlog »Zagorske transverzale« koja bi se mogla obići za sedam dana, a trasa bi išla od željezničkog kolodvora u Križevcima na Kalnik, odatle preko Novog Marofa na Grebengrad i Veliku raven, zatim na Ivančicu i preko Lepoglave i Kamenice na Ravnu goru, pa preko Trakošćana i Jesenja na Strahinjčicu, a odatle preko Krapine i Pregrade na Kuna-goru, Vinagoru, Veliki Tabor, Kumrovec, Zelenjak i Cesargrad. Zatim bi put nastavljao preko Tuheljskih i Krapinskih Toplica do Velikog Trgovišća, a u eventualnoj daljnjoj razradi preko Oroslavja i Stubičkih Toplica na Sljeme i u Zagreb. Društva bi na svojim dionicama trebala voditi računa o markacijama. Pojedine točke bi bile opskrbljene žigovima koji bi se otiskivali u posebne iskaznice, a za obilazak transverzale izdala bi se spomen-značka. Ovaj prijedlog razaslan je svim zagorskim društvima i uskoro su primljeni odgovori iz kojih se vidjela želja da se ova zamisao što prije ostvari kako je predloženo, jedino je PD »Hrašćina« predlagalo da trasa skrene u pravcu piramide na Hrašćinskom humlju.

Na drugom savjetovanju, održanom na Ravnoj gori u ožujku 1957. godine, utvrđena je trasa »Zagorske transverzale«: Križevci — Kalnik — Novi Marof — Lubenjaka — Grebengrad — Ham — Ivančica — Lepoglava — Ravna gora — Trakošćan — Strahinjčica — Kuna gora — Veliki Tabor — Kumrovec — Cesargrad — Krapinske Toplice — Tuheljske Toplice — Veliko Trgovišće — Oroslavje — Stubičke Toplice — Donja Stubica — Sljeme. Također je dogovoreno da se izrade knjižice i žigovi za obilaznike puta. Već na trećem savjetovanju, na Strahinjčici, donijet je zaključak da se transverzala nazove »Zagorski planinarski put« (ZPP) i da trasa bude obilježena uobičajenim planinarskim znakom (crveni krug s bijelom točkom u sredini) uz dodatak slova »Z« bijele boje. Prihvaćena je i karta ovog puta s prijedlogom iskaznice i znakom ZPP-a. Tijekom godine označena je trasa i već u studenom 1957. na savjetovanju, održanom na Cesargradu, dogovoreno je da otvorenje ZPP-a bude 1. svibnja 1958. do kojeg roka treba završiti sve pripreme poslove.

U to vrijeme zagorska planinarska društva veliku brigu poklanjaju planinarskom podmlatku za koji se priređuje čitav niz izleta i planinarskih predavanja i koji masovno sudjeluje u prenošenju Titove štafete. Čak je dogovoreno da se svake godine održavaju sletovi mladih planinara, upotpunjeni raz-

novrsnim programima. Tako se već 9. lipnja 1957. na najvišoj zagorskoj planini Ivančici održava »Prvi slet mladih planinara Hrvatskog zagorja« na kojem se okupilo oko 1100 planinara i ljubitelja prirode, ponajviše mladih iz mnogih krajeva drage nam domovine. Došli su da budu svjedoci velike i divne manifestacije mladosti, da nađu ovdje zajedničku radost i veselje. Na taj dan na Ivančici se sreo bosonogi zagorski dječaćić sa svojim drugom iz daleke Bosne ili Dalmacije, teško je tko mogao pretpostaviti da će se ovdje sastati najmlađi (bilo je i petogodišnjaka) iz svih krajeva naše zemlje, koji su došli da vide i čuju što se za njih stvara. Teško je opisati sve pojedinosti proslave, počev od pozdravnog govora Vladimira Levanića, predsjednika PD »Ivančica«, koje je bilo organizator manifestacije, do plesa uz zvukove neumorne glazbe. Govorili su predstavnici narodne vlasti, društvenih i planinarskih organizacija i osnovnih škola. Folklorne točke, pjesma, narodna kola — sve je to predstavljalo jedinstveno slavlje, odraz jednodušnosti i složnosti mladih koji su došli iz Zagreba, Splita, Banjaluke, Sarajeva, Maribora, Ptuja, Samobora, Podsuseda, Čakovca, Budinščine, Krapine, Varaždina, Lepoglave, Zlatara i Ivanca. Ova akcija zagorskih planinarskih društava prerasla je u širu planinarsku manifestaciju koja ne poznaje uskih granica, već sve planinare udružuje u veliku »planinarsku porodicu« koja upoznaje svoje članove s prirodnim i drugim ljepotama domovine, razvija ljubav prema njoj i širi bratstvo i jedinstvo među svim narodima i narodnostima.

Do početka 1958. godine su savjetovanja sazivala pojedina planinarska društva kod kojih su se ona i održavala, a tada je na savjetovanju na Kalniku zaključeno da se osnuje Odbor ZPP-a koji će rukovoditi poslovanjem kao »Centrala ZPP-a« pri PD »Ravna gora« u Varaždinu. Za tajnika odbora izabran je Ivica Grlač iz »Ravne gore«, a za članove Vladimir Orešković iz »Ivančice« i Dragutin Horvat iz »Strahinjčice«. Između ostalih poslova Centrala ZPP-a će ubuduće sazivati savjetovanja, izdavati iskaznice i značke te obavljati i druge potrebne poslove. Isto tako je dogovoreno da se i ubuduće savjetovanja održavaju četiri puta godišnje, svaki put u organizaciji drugog društva. Na savjetovanju će se usklađivati rad zagorskih planinarskih društava, dogovarat će se o održavanju trase ZPP-a i o pripremama za održavanje sletova mladih planinara Hrvatskog zagorja.

Prvi maj 1958. zagorski su planinari slavili zaista svečano. U planinarskom domu na Kalniku otvorena je trasa »Zagorskog planinarskog puta« i prvi polaznici su krenuli njome. Pohod je završen 4. svibnja u Tomislavovu domu na Medvednici. Uzduž cijele trase nošena je štafetna knjiga u koju su se upisivala imena nosilaca, opis puta, stanje markacija, vrijeme dolaska i odlaska s pojedinih kontrolnih točaka i niz drugih podataka. Na završnu svečanost 4. svibnja u Tomislavovu domu na Medvednici društva su poslala svoje delegate.

8. lipnja 1958. održava se na Ravnoj gori vrlo uspješni »Drugi slet mladih planinara Hrvatskog zagorja«, a do konca godine odr-

Dr. Željko Poljak: Vrh Kalnika i planinarski dom

Kalnička gradina i planinarski dom

žana su još dva savjetovanja, jedno u Gupčevu domu u Donjoj Stubici i drugo na Punjarkama na Medvednici. Na savjetovanja dolaze delegati planinarskih društava koji čine »Međudruštveni savjet ZPP-a« čiji mandat traje samo za vrijeme savjetovanja.

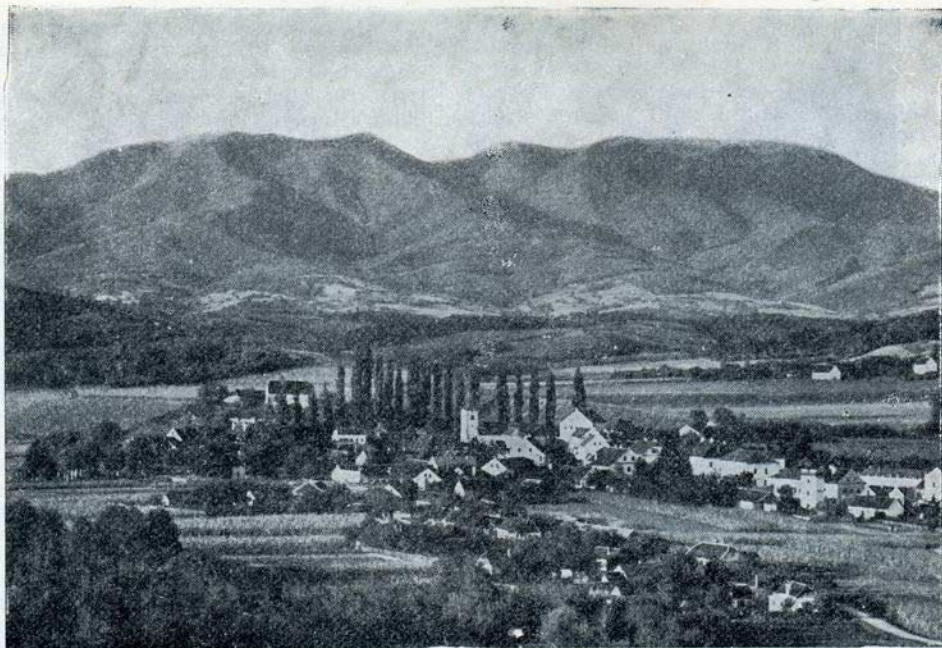
Te godine su u rad »Međudruštvenog savjeta ZPP-a« uključena ova planinarska društva: »Japetić« Samobor, »Milengrad« Budinščina, »Željezna gora« Čakovec, »Zagreb-matica« Zagreb, »Grič« Zagreb, »Risnjak« Zagreb, »Velebit« Zagreb, »Runolist« Oroslavje, »Plavinka« Zabok, »Grafičar« Zagreb, »Runolist« Zagreb, »Sljeme« Zagreb, »Zanatlija« Zagreb i »Željezničar« Zagreb. Ona u zajednici s društvima organizatorima rada Međudruštvenog savjeta pridonose daljnjem razvoju planinarstva.

Na savjetovanju na Grebengu početkom 1959. godine je dogovoreno da se »Treći slet mladih planinara Hrvatskog zagorja« održi 7. lipnja na Strahinjčici. Koncem godine na savjetovanju na Strahinjčici je dogovoreno da Centrala ZPP-a ostaje i dalje pri PD »Ravna gora«, a u tajništvo ZPP-a su izabrani: Dragutin Karažinec, predsjednik Međudruštvenog savjeta ZPP-a, Josip Petran, tajnik i ujedno delegat pri Planinarskom savezu Hrvatske, te članovi Drago Horvat, Ivan Magdić i Krno Lončar. Spomenimo i to da Dragutin Karažinec iz PD »Ivančica« Ivanec od tada biva uvijek biran za predsjednika savjeta. Trasu ZPP-a u samo jednoj godini poslije njena otvaranja prešlo je 30 planinara kojima su podijeljene značke, dok su iskaznice podigli mnogi koji je još obilaze.

Godinu dana kasnije, uz uobičajene dogovore i organiziranje sleta, otvorena je rasprava za izdavanje planinarskog vodiča po Hrvatskom zagorju, za što se zalaže dr. Željko Poljak. On je ne samo napisao tekst već je prikupio potreban novac, pa tako koncem 1960. u izdanju Planinarskog saveza Hrvatske izlazi njegov »Planinarski vodič po Hrvatskom zagorju«. Vodič je formata 12x17 cm, a na omotu je snimak »Pogled s Kamenih svata u Medvednici na Hrvatsko zagorje«. Na šezdesetak stranica uz brojne fotografije opisani su Hrvatsko zagorje i njegove planine, Hrvatsko zagorje u NOB-i, Zagorski planinarski put i objavljena karta ZPP-a.

Uz već pomalo uobičajene poslove, tijekom 1961. govori se o planinarskim društvima koja, stjecajem okolnosti, nemaju uvjeta za normalan rad (Zabok, Zaprešić, Hrašćina) i o uspješnoj suradnji Samoboraca u savjetu, a predlaže se i suradnja s obližnjim slovenskim planinarskim društvima. Naime, interes za rad Međudruštvenog savjeta ZPP-a sve je veći i izvan Zagorja, pa tako na savjetovanja dolaze PD »Bilogora« Bjelovar, PD »Papuk« iz Virovitice i PD »Petrov vrh« iz Daruvara.

Unatoč lošem vremenu iste godine PD »Cesargrad« iz Klanjca organizira uspješni »Peti slet mladih planinara Hrvatskog zagorja« povodom 20. obljetnice ustanka naroda Jugoslavije i 165. obljetnice rođenja pjesnika naše himne Antuna Mihanovića. Koncem godine na savjetovanju na Strahinjčici uz Zagorska društva nalaze se i PD »Jastrebarsko«, PD »Celje« i PD »Poljčane«.

Ritzoffy: Pogled na Ivančicu od Zlatara prije 50 godina

Godine 1962. planinari Zagorja masovno odlaze na »Prvi slet mladih planinara Jadrana« koji se održava na Mosoru. Tijekom te i iduće godine obnavljaju se markacije na trasi ZPP-a i organiziraju sletovi planinara Hrvatskog zagorja, a na onim kontrolnim točkama koje nisu stalno otvorene postavljaju se limene kutije za žigove.

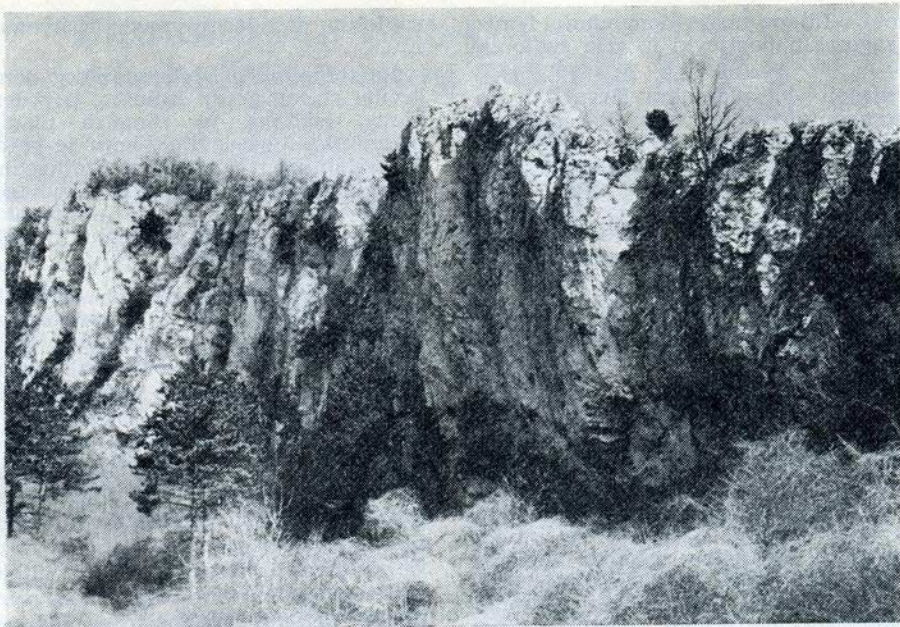
Godine 1964. budi se interes za planinarstvo pa su tako osnovana društva »Ekonomist« u Čakovcu i »Trakošćan« u Lepoglavi, koja nastoje dati svoj prilog razvoju planinarstva u tim krajevima, a u Zlataru se počela osjećati planinarska aktivnost. Budući da se te godine slavi 90. obljetnica planinarstva u Hrvatskoj, planinari Zagorja sudjeluju u svim akcijama PSH, a organiziraju i slet na Kuna-gori. Tako se mogu naći na proslavi na Kleku, na sletu na Velebitu i drugdje. Već iduće godine je slet planinara Hrvatskog zagorja na Medvednici, u organizaciji zagrebačkih planinarskih društava, obogaćen novim sadržajima.

I dalje se redovito održavaju savjetovanja na kojima se koordinira rad društava i donose planovi zajedničkih akcija, a početkom 1967. je PSH odlučio da za poticanje rada u zagorskim društvima u organiziranju međusobnih takmičenja i za ostvarivanje drugih uspjeha pokloni Međudruštvenom savjetu prijelazni pehar koji će se svake godine dodjeljivati najboljem društvu. Iste godine organizira se »Prvi omladinski pohod trasom ZPP-a« i dogovara se o izdavanju razglednica ZPP-a.

Na savjetovanju na Ivančici 12. svibnja 1968. zaključeno je da se djelomično mijenja naziv sleta i da se »XII slet planinara Hrvatskog zagorja« održi 9. lipnja na Ivančici, kojom prilikom će biti i proslava 70. obljetnice PD »Ivančica«. Unatoč lošim vremenskim prilikama ovaj slet je potpuno uspio. Te godine zagorski planinari nalaze se na »Sletu planinara Jugoslavije« u Logarskoj dolini. Već iduće godine radu Savjeta se pridružuje Planinarski odbor Slavonije iz Slavonske Požege, a Zagorci se nalaze i na sletu Slavonije.

Budući da je donesen pravilnik o dodjeli prijelaznog pehara, on se svake godine dodjeljuje najboljem društvu koje ostvari najviše bodova i koje ga ima kod sebe godinu dana.

Početkom 1971. ponovo se raspravlja o dopunjavanju sadržaja sletova, kako bi se na njih privuklo što više planinara, osobito planinarskog podmlatka. Godinu dana kasnije trasu ZPP-a je obišlo PD »Pobeda« iz Beograda uz suradnju društva »Strahinjčica« iz Krapine i »Kalnik« iz Križevaca, a zagorska društva se pripremaju za proslavu 100. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj. Počinje se rad s podmlatkom i omladinom, a sletovi se obogaćuju orijentacijskim natjecanjima i obilaskom pojedinih planinarskih točaka prije dolaska na samo sletišće. Tako već 1973. PD »Stubičan« iz Donje Stubice organizira slet koji u svom programu ima i pohod »Tragom puntara«, što je oduševilo mnoge planinare. Imajući u vidu suradnju

Cvjetko Soštarić: Loborske stijene

nekih zagorskih društava sa slovenskim društvom iz Rogaške Slatine na održavanju trase »štajersko-zagorske transverzale«, u rad ZPP-a se uključuje i PD »Rogaška Slatina«. U rujnu 1973. na Ivančici se održava »Susret planinara Hrvatskog zagorja«, na kojem su se našla sva zagorska planinarska društva.

Godine 1974. raspravlja se o obavještavanju planinara i šire javnosti o radu zagorskih planinarskih društava i Međudruštvenog savjeta ZPP-a pa je odlučeno da se za nj u planinarskom časopisu »Naše planine« zaduži Cvjetko Soštarić iz PD »Ivančica«. Iste godine u rad Savjeta su primljena i društva »Bilo« Koprivnica i »Runolist« Oroslavje, a na savjetovanju u Oroslavju 15. listopada ukinut je pravilnik za dodjelu prijelaznog pehara i donesen »Međudruštveni sporazum Savjeta ZPP-a za dodjelu prijelaznog pehara«. Uz sudjelovanje na akcijama PSJ i PSH brojnim prigodnim programima zagorska su društva dostojno proslavila 100. obljetnicu planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

6. travnja 1975. planinari Zagorja se nalaze, u organizaciji PD »Bilo« iz Koprivnice, na savjetovanju u Hlebinama gdje su između ostalog razgledali Galeriju naivne umjetnosti. Zatim su održana još savjetovanja na Ravnoj gori i Pokojcu te 7. prosinca, u organizaciji PD »Rogaška Slatina«, na Boču gdje je među ostalim donesen i program proslave 20. obljetnice ZPP-a, koja se slavi tijekom 1976. godine. Njime je predviđeno 14. ožujka, na Ravnoj gori, otvaranje proslave i savjetovanje, zatim tijekom svibnja markira-

nje trase ZPP-a i već 13. lipnja na Ivančici središnja proslava u organizaciji PD »Ivančica«. Za Dan borca će PD »Kalnik« iz Križevaca organizirati smotru planinarskog podmlatka Jugoslavije. U rujnu PD »Japetić« iz Samobora organizira slet planinara Hrvatskog zagorja, a u čast Dana Republike predviđen je grupni obilazak trase ZPP-a. Tako su se zagorska društva pripremila za proslavu 20. obljetnice uspješne suradnje.

Već 29. veljače 1976. u Zlataru se sastao pedesetak planinara koji su u prisutnosti brojnih delegata zagorskih društava obnovili rad PD »Oštrc«, koje je uskoro uključeno u rad Savjeta. Predviđeni program proslave počeo se ostvarivati već 14. ožujka na savjetovanju ZPP-a na Ravnoj gori, a tijekom svibnja planinari su prionuli markiranju trase ZPP-a. Središnja proslava održana je 13. lipnja na Ivančici, gdje je bilo i prvo savjetovanje ZPP-a, i tu su delegati PD »Japetić« i »Kalnika« izvještavali o daljnjim pripremama za svečanu proslavu ove jubilarne godine. Na ovom savjetovanju dogovorene su i izmjene trase ZPP-a, tako da su uz dotadašnje kontrolne točke uvedene i neke nove. Nosilac ovog posla bio je inž. Zlatko Smerke iz Varaždina. Poslije radnog dijela proslave prigodno slovo o 20. obljetnici ZPP-a izrekao je Dragutin Karažinec, dugogodišnji predsjednik Savjeta, a zatim je referat o radu ZPP-a u proteklih 20 godina podnio tajnik PD »Ivančica« Cvjetko Soštarić. Poslije govora predstavnika planinarskih društava i planinarskih veterana pred nekoliko stotina okupljenih planinara, odjeknuli

su stihovi »Lijepe naše domovine« i niza drugih zagorskih popijevki iz grla sudionika proslave.

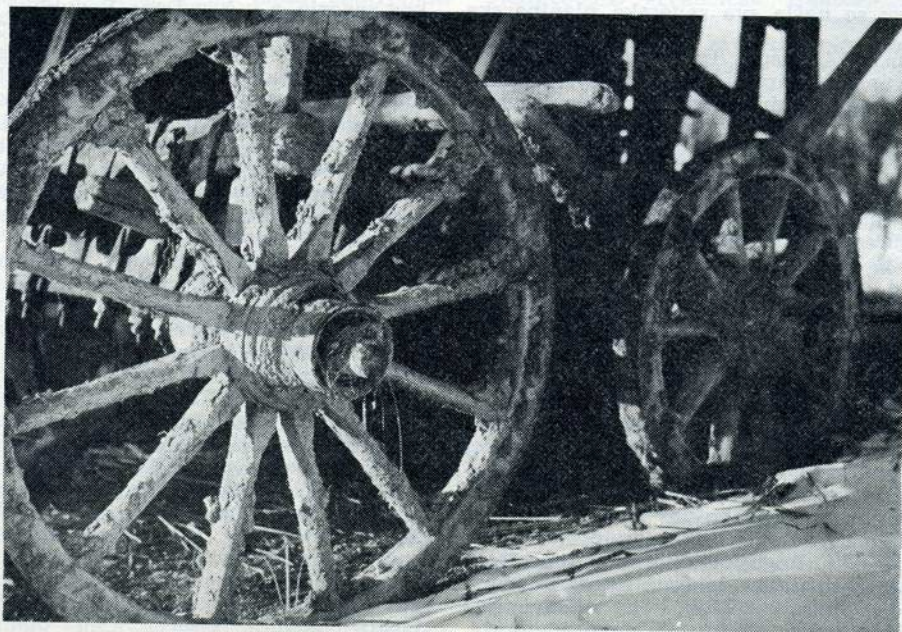
Vrlo uspjeti slet planinara Hrvatskog zagorja organiziralo je u rujnu PD »Japetić« iz Samobora na Velikom dolu u Samoborskom gorju. Poslije bogatog kulturno-umjetničkog programa i takmičenja brojni planinari su krenuli na vrh Oštrca. Sakupljači značaka imali su priliku nabaviti sletsku značku, koju je također dalo izraditi spomenuto društvo.

U listopadu su se planinari sastali na Ceqargradu na savjetovanju i proslavi 25. obljetnice PD »Ceqargrad« iz Klanjca, da bi se u čast Dana Republike, poslije obilaska trase ZPP-a, našli na Strahinjčici gdje je održana završna proslava 20. obljetnice ZPP-a i 78. savjetovanja ZPP-a. Sa zadovoljstvom je konstatirano da je prošlo 20 godina uspješne suradnje zagorskih planinarskih društava, da su u tom vremenu poduzete mnogobrojne akcije i da je mnogo učinjeno na razvoju planinarstva u Hrvatskom zagorju. Konačno je sve utvrđeno i oko reorganizacije trase ZPP-a, a prije kraja godine bit će gotovi i novi dnevnici za obilaznike zagorskih planina i drugih znamenitosti. Isto tako je dogovoreno da se odmah početkom iduće godine podijele priznanja zaslužnim planinarima za

uspješnu dosadašnju međudruštvenu suradnju.

Na terenima oko planinarskog doma i ruševina starog grada Kalnika, povodom Dana borca, održana je »Smotra planinarskog podmlatka Jugoslavije«, koju je organiziralo PD »Kalnik« iz Križevaca. Stotine mladih iz mnogih krajeva drage nam domovine sudjeleovalo je na ovoj smotri, tako da se ona pretvorila u veličanstvenu manifestaciju mladih iz cijele zemlje.

Neumorni planinarski rad zagorskih planinara i planinara koji s njima surađuju posljednjih desetljeća, izgrađeni planinarski domovi u Zagorju i stotine kilometara markiranih puteva konačno su urodili plodom, i zanimanje za ovo planinsko područje svakim danom sve više raste. Svake se godine održavaju četiri zajednička savjetovanja, na koja dolaze delegati svih društava, radi usklađivanja rada i populariziranja planinarstva. Na sletovima se nađe i po tisuću planinara, ne samo iz Zagorja već i iz cijele Jugoslavije. Zajedničkim snagama se priređuju i druge akcije, a posebna briga vodi se o planinarskom podmlatku, te tako planinari Hrvatskog zagorja daju svoj prilog razvoju planinarstva u našoj zemlji.

Cvjetko Šoštarić: Motiv iz Zagorja

Planinarska društva – sudionici Međudruštvenog savjeta ZPP-a

BUDINŠČINA. PD »Milengrad« osnovano je 14. lipnja 1953. na poticaj Adalberta Pepeonika i Vitomira Tešija, tadašnjih učitelja u Zajezdi, i Luje Hercega, službenika iz Budinšćine, s 38 članova. Prvi predsjednik društva do 1958. bio je Vitomir Tešija, a otada do danas je Lujo Herceg. Društvo se aktivno uključuje u sve akcije PSH i PSJ, a svoj prilog daje i radu Međudruštvenog savjeta ZPP-a. Za aktivan rad 16 članova društva primilo je priznanja PSH. Godine 1974. zahvaljujući pomoći društveno-političkih organizacija i Skupštine općine Zlatar-Bistrica, započelo je s izgradnjom planinarske kuće na Pokoju pod Hamom. Te godine društvo je imalo 196 članova.

ČAKOVEC. Podružnica HPD »Željezna gora« osnovana je 10. veljače 1924. Prvi predsjednik Nikola Bičanić, a tajnik Aleksandar Polansky. Godine 1929. predsjednik je dr Ante Cividini, a 1939. dr Blaž Piljanić. Te godine ima 23 člana. PD »Čakovec« osnovano je 27. ožujka 1950. Prvi predsjednik je Andrija Majinić, a tajnik prof. Krešimir Nemeth. Godine 1954. društvo ima predratno ime »Željezna gora«, a 1955. 82 člana. Rad je zamro oko 1963. da bi oko 1964. bilo osnovano PD »Ekonomist«, koje djeluje nekoliko godina. Tijekom 1972. obnavlja se rad »Željezne gore«.

DONJA STUBICA. Podružnica HPD »Medvednica« osnovana je 1925. i iduće godine podiže drvenu piramidu na Kapelščaku, već 1936. postaje neaktivna. PD »Stubičan« je osnovano 4. kolovoza 1952. s 50 članova. Predsjednici su bili Stjepan Kuhta, Vladimir Slivarić, ing. Eduard Tomas i Zvonko Tramišak, a tajnici do 1959. Zvonko Tramišak, ota- da Tomislav Stunić. Vrlo je aktivna sekcija »Pčelica«, poslije sekcija podmlatka. Važnije akcije: uređivanje skloništa Lojzekov izvor, foto-izložba 1961, pohod trgom seljačke bune i skijačko natjecanje za podmladak 1963, te otvorenje skloništa na Kulmerici i akademija u povodu 90-godišnjice planinarstva 1964, otvorenje društvenih prostorija 1967, pohod kroz Gupčev kraj 1972. Godine 1974. ima 84 člana.

IVANEC. Podružnica HPD »Ivančica« osnovana je 1898. Prvi predsjednik je Božidar pl. Kukulje-

vić-Sakcinski. Godine 1900. ima 58 članova. Osobito je aktivna 1911-12, kada joj je na čelu kotarski predstojnik Edvin Anet (markacije). Poslijeratna obnova započinje osnivačkom skupštinom 12. kolovoza 1923. Važnije akcije: 1927. prvo savjetovanje zagorskih društava, 1929. otvorenje kuće i željezne piramide na vrhu Ivančice, 1933. uređenje skloništa na Kozjanu, 1934. otvorenje vidikovca »Stričevo« (poklon gostioničara Artura Wojtice), 1931. osnivanje Foto-sekcije čiji pročelnik je bio Otokar Hrazdira, 1932. njena prva i 1933. druga izložba, 1933-34. izdavanje časopisa za umjetničku fotografiju »Galerija«. Predsjednici su bili Božidar Kukuljević-Sakcinski, Edvin Anet, Hinko Blumschein, dr Franjo Kriglović, dr Adalbert Spiller, mr. ph. Đuro Radačić i Pavica Hrazdira, a tajnici dr Adalbert Spiller, Otokar Hrazdira, Matija Jaklin, dr Bruno Steiner i Boris Radačić. Obnovu društvenog rada poslije drugog svjetskog rata započela je grupa planinara 1948. s Vladimirom Levanićem na čelu pod imenom PD »Ivančica«. Godine 1950. treća izložba umjetničke fotografije, 1951. obnavlja se kuća na Ivančici, 1954. četvrta izložba umjetničke fotografije, 1956. prvo poslijeratno savjetovanje zagorskih društava na Ivančici, 1958. obnovljena željezna piramida, 1964. elektrificirana planinarska kuća, 1965. izložba dokumentarne fotografije, 1973. svečano tijekom cijele godine proslavljena 75. obljetnica društva i organiziran, među inim, susret planinara na Ivančici, 1975. izdaje brošuru Cvjetka Šoštarića »Planinarstvo u Ivanču«, a 1976. organizira šestu izložbu fotografije u okviru Druge folklorno-umjetničke smotre općine Ivanec. Predsjednici su bili Tomislav Trbuljak, Ciro Geček, Mirko Ivić, Vladimir Levanić i Dragutin Karažinec (1951. i od 1958. do danas), a tajnici Vladimir Levanić, Dragutin Karažinec, Vlado Orešković, Marijan Kraš, Zvonimir Kramar, Ivan Friščić, Stjepan Sal- ković, Ivan Županić i Cvjetko Šoštarić (1962-4, 1966, i od 1971. do danas). Krajem 1976. društvo ima 468 članova. Za zasluge na razvoju planinarstva primilo je Zlatni znak PSJ i PSH, Plaketu PSH, Zlatnu plaketu SOFK-e SR Hrvatske i niz

Prof. I. Srebrnić: Planinarski dom na Strahinjčici

drugih priznanja, a 35 članova društva priznanja planinarskih foruma, Dragutin Karažinec odlikovan je »Ordenom rada sa srebrnim vijencem« za dugogodišnji društveni rad.

KLANJEC. Podružnica HPD »Cesargrad« osnovana je 17. travnja 1937. s 30 članova, na poticaj liječnika dra Josipa Muhvića i suca dra Maksimilijana Stepinca. Prvi predsjednik je dr Milan Stahuljak. PD »Cesargrad« osnovano je 15. svibnja 1951. Prvi predsjednik je Stjepan Medvedec, tajnik Zvonko Pernat. Od 1958. na čelu društva je Ivan Magdić. Društvo uređuje planinarsko-lovačku kuću na Cesargradu.

KOPRIVNICA. Podružnica HPD »Bilo« osnovana je 1928. godine. God. 1929. ima 35 članova, organizira ski-sekciju i prvu, a 1933. drugu planinarsku izložbu. Krajem 1928. osnovana je i podružnica društva »Prijatelj prirode«, koja je bila aktivna sve do 1931. Podružnica HPD-a vode predsjednici Milivoj Somogji, Stjepan Paklec i Pavao Orlović i tajnici Vladimir Blašković i Stanko Sarfar. PD »Bilo« osnovano je 6. lipnja 1950. Predsjednik je bio Franjo Stanić, tajnik Stanko Sarfar. Godine 1951. osniva alpinistički odsjek, a 1955. ima 70 članova. Rad zamire 1956. a obnovlja se 18. studenoga 1973. na poticaj ing. Ante Kvaternika. On je i novi predsjednik, a nakon njegova odlaska iz Koprivnice 1975. na toj je dužnosti dr Milivoj Kovarić. Društvo te godine broji 350 članova i otvara planinarsku kuću »Pesek« na istoimenoj koti 309.

KRAPINA. Povjerenik HPD 1883. je odvjetnik dr Josip Majcen. Podružnica HPD »Strahinjčica« osnovano je 13 članova 19. travnja 1899. Prvi predsjednik je Ziga Marović i već prve godine ima 40 članova. Godine 1900. predsjednik je Eduard Smit. Rad podružnice oživljava prof. Vilko Mahorić sa 60 članova 8. studenoga 1923. Do rata su predsjednici bili Vilko Mahorić, Branko Latinčić i Josip Kompare. Godine 1939. društvo ima 32 člana, 1940. započinje na Strahinjčici gradnju doma koji je 1941. pod krovom. God. 1948. rad društva obnavljaju dr Ivo Veronek, Ivan Zivko Rumbak i prof. Ivica Vrence. Predsjednici su bili do 1955. dr Ivo Veronek, do 1968. Drago Horvat, a potom Matija Risek, Slavko Flegar i Mirko Tušek. Važnije akcije: 1951. otvorenje doma, 1964. jubilarna akademija, 1968. otvorenje »Bratskog planinarskog puta« i

susret »Bratstvo i jedinstvo«, 1974. proslava 75. obljetnice. Godine 1974. ima 400 članova.

KRIZEVCI. Povjerenik HPD 1878. i 1883. je ravnatelj August Vihodil. Podružnica HPD »Kalnik« je osnovana na poticaj dra Frana Gundruma, liječnika, ali o njenom radu do rata nema podataka. Pretpostavlja se da je osnovana 1898. godine. Ponovo je osnovana 5. veljače 1924. sa 44 člana. Među osnivačima su bili dr Ivo Pomper i Ivo Hitrec. Godine 1931. predsjednik je Josip Heršak. Te godine je na poticaj kotarskog predstojnika dra Ive Lipovščaka osnovana ski-sekcija i započeta akcija na izgradnji doma na Kalniku. Dom je otvoren 1935. a 1939. društvo ima 104 člana. PD »Kalnik« je osnovano 18. lipnja 1948. Predsjednici su bili dr Fran Praunsperger, Josip Indruk, Zeljko Kržek, Zeljko Husinec i Ivo Stošić. Godine 1947. dom je obnovljen, 1957. prigraden, a 13 godina kasnije uvodi se centralno grijanje i telefon i dovodi iz Križevaca asfaltirana cesta. God. 1970. uređuje »Put kalničkih partizana«, a 1976. organizira na Kalniku smotru planinarskog podmlatka Jugoslavije.

LEPOGLAVA. Učitelj Matija Filjak aktivno djeluje već 1923. kao povjerenik HPD. PD »Trakošćan« je osnovano 14. travnja 1964. i iste godine ima 36 članova. Budući da je iste godine završen novi planinarski dom na Ravnoj gori, varaždinski planinari predaju društvu planinarsku kuću »Pusti duh«, koju uz pomoć KPD-a lepoglavski planinari potpuno uređuju. Prvi predsjednik je Stjepan Skvarić, a potom Stjepan Martinuš. Danas društvo ima 78 članova.

NOVI MAROF. PD »Grebengrad« je osnovano 1950. Djelovalo je do 1957. Predsjednici su bili Kristina Milak i Franjo Kucej. Ponovno je oživjelo 1961. Otad su bili predsjednici Milivoj Rihtarić i Milan Andrašek, Vlado Majnarić i Zvonko Farkaš. Najvažnije akcije su otvorenje planinarskog naselja pod Grebengradom 1962. i njegova elektrifikacija 1971. Godine 1974. ima 270 članova.

OROSLAVJE. PD »Runolist« osnovano je 3. kolovoza 1974. s 12 članova na inicijativu Vjekoslave Mokrovčak, Marije Krušelj i Stefice Maršanić. Predsjednica društva je prosvjetni radnik Vjekoslava Mokrovčak. 1975. osnovana je pionirska sekcija. Danas društvo broji 79 članova.

Veterani ZPP-a na Ivančici 1976. godine. Stoje: Juraj Kantoci, Franjo Matejak, dr Ivo Veronek, Lucijan Smokvina, Martin Krivak, prof. Mirko Markulin i Kruno Lončar; sjede: Ivan Kuster, Dragutin Karažinec, Stjepan Storkar i Lujo Herceg

PREGRADA. PD »Kuna gora« osnovano je 23. travnja 1950. sa 110 članova. Predsjednici: Boško Kangrga, Andrija Blažun, Juraj Kantoci i Ivan Kuster. Godine 1953. sagrađena je kuća na Kuna-gori. Društvo sudjeluje u radu »Stajersko-zagorskog planinarskog puta«. Godine 1974. ima 100 članova.

ROGAŠKA SLATINA. PD »Rogaška Slatina« je osnovano 1924. i uskoro s PD »Poljčane« gradi prvu drvenu piramidu na Boču. Kasnije gradi planinarsku kuću na Donačkoj gori, čije ruševine se i danas vide. Poslije drugog svjetskog rata djeluje pododbor PD »Poljčane«. PD »Rogaška Slatina« je ponovno osnovana 14. siječnja 1967. Prvi predsjednik je Jože Mecilošek. U zajednici s PD »Strahinjčica« i »Kuna gora« društvo otvara 1968. »Stajersko-zagorsku krožnu pot«. Godine 1971. otvara male kućice na Donačkoj gori za planinare, a svake godine priređuje tradicionalni planinarski ples. Danas ima 108 članova, predsjednik je Jože Božiček, a tajnik Franc Komerički.

SAMOBOR. Povjerenik HPD 1876. je Franjo Svarc, 1878. Franjo Bahovac, a 1883. Vojko Špišić. Godine 1899. radi se na osnivanju podružnice HPD. Sastanak inicijativnog odbora za osnivanje podružnice HPD »Japetić« održan je 4. kolovoza 1923. a tri dana poslije se odbor konstituirao. Prvi predsjednik je bio Stjepan Fresl, a od 1924. Stjepan Soić. Godine 1926. svečano je otvorena »Mesičeva kuća« nedaleko od vrha Japetića, već 1930. društvo popravija dobivenu piramidu na Tepcu i preuzima održavanje ruševina Starog grada u Samoboru, a osniva i ski-sekciju. Soićevu kuću otvara 1931. a 1933 ruševine Okića preuzima na upravljanje. Godine 1939. ima 254 člana. 15. lipnja 1946. je osnovana Planinarsko-skijaška sekcija FD »Samobor«; iz nje 26. lipnja 1948. nastaje PD »Samobor« koje organizira predavanja, sanjkaška i skijaška natjecanja i tečajeve. Godine 1953. mijenja ime u PD »Japetić«, a predsjednik je Ivica Sudnik. Te godine društvo na vrhu Oštrca otkriva spomen-ploču u povodu obljetnice prvog izleta HPD i tiska vodič po Samoborskom gorju. U samoborskom muzeju 1957. pomaže u osnivanju Planinarskog muzeja Hrvatske, a 1958. otvara »Kružni put Samoborskim gorjem«. Poslije osniva Gorskou stražu radi zaštite prirode i Alpinistički odsjek te sudjeluje u osnivanju Sanjkaškog saveza Hrvatske. God. 1962. preuzima na upravljanje Hirčev dom u Jablancu, 1965. organizira put »Tragom prvog izleta HPD«, a 1968. otvara novi dom u Velikom dolu. Godine 1974. ima 600 članova. Najzaslužniji su članovi Ivica Sudnik, Mijo Kokman, dr Ivo Veronek, dr Adalbert Georgijević i drugi.

VARAŽDIN. Povjerenik HPD 1883. je A. E. Jurinac. »Varaždinsko planinarsko društvo« osnovano je 10. studenoga 1919. na poticaj prof. Krešimira

Dr Ivo Veronek, govori na zasjedanju ZPP-a

Filića. Godine 1923. pristupa HPD-u kao podružnica pod imenom »Ravna gora«. Predsjednik je od osnutka do prestanka rada u drugom svjetskom ratu bio prof. Krešimir Filić. Najvažnije akcije: podizanje Filićeva doma na Ravnoj gori 1932. i planinarska izložba iste godine. Godine 1939. ima 111 članova. PD »Ravna gora« osnovano je 7. srpnja 1948. najprije pod nazivom PD »Varaždin«. Predsjednici su bili Mirko Ivić Šiljo, Josip Gjurac i potom opet M. Ivić. Društvene sekcije: pionirska, omladinska i seniorska. Alpinistički odsjek osnovan je prvi puta 19. lipnja 1952. a ponovo ga je aktivirao ing. Zlatko Smerke 1973. Važnije akcije: 1950. gradnja planinarske kuće »Pusti duh«, 1954. tiskanje vodiča-spomenice, 1956. poticaj osnivanja ZPP-a (otad je u Varaždinu sjedište Centrale ZPP-a), planinarske izložbe 1957, 1959, 1961, 1964,

Planinari pred domom na Ivančici

1966. i 1974, otvorenje novog doma i Zagorski broj NP 1963, otvorenje piramide na Ravnoj gori 1965, probijanje ceste do doma 1969. Nadalje su značajne akcije »Karavane proljeća«, partizanski marševi, redovni »Tjedan planinarstva«, akademije, zimovanja za omladinu, Godine 1974. ima 419 članova.

PD »Dugi vrh« osnovano je 1975. godine. Predsjednik je Vlado Majnarić. 13. lipnja 1976. primljeno u ZPP.

VRBOVEC. PD »Vrbovec« osnovano je 6. lipnja 1975. a već slijedeće godine ima 60 članova. Predsjednik je Marijan Sala.

ZAGREB. PD »Risnjak« osnovano je 1951. i te godine okupilo 900 članova, većinom iz zdravstvene struke. Godine 1952. predsjednik je dr. Lujo Križ, a 1958. mr. Ivan Štok. Godine 1952. uređuje sklonište na Oštrici, a već 1955. otvara novi dom »Risnjak« na Sljemenu. Godine 1974. ima 255 članova.

PD »Sljeme« je osnovano 11. svibnja 1950. Nastalo je iz PTT-sekcije PD »Zagreb«, a tradicije mu potječu iz planinarske grupe u SK »Poštar« 1946. Predsjednici su bili Ljubomir Japundžić, ing. Ivan Stritof, Josip Jambrošić i Vladimir Ožbold. Značajnije akcije: osnivanje ogranaka u PTT-organizacijama u Rijeci, Križevcima, Varaždinu, Bjelovaru i Sisku, sletovi ptt-planinara Jugoslavije, izdavanje biltena »Planinarski susreti«, otvorenje planinarskog puta po Medvednici 4. srpnja 1963. (s PD »Runolist«), izložbe i razvijanje orijentacijskog sporta. Danas broji više od 1000 članova.

PD »Zagreb-Matica« osnovano je 20. svibnja 1948. kao prvo samostalno poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj. U prve dvije godine imalo je više od 12.000 članova, a 1950. godine više od 20.000. Radi lakšeg organiziranja rada iste godine su osnovana druga planinarska društva u Zagrebu, pa je broj članova opao i ustalio se na 2000. Stručne sekcije: Sekcija društvenih izleta, grupa »Gorain«, skupina Seniora, AO, Speleološki odsjek, omladinska sekcija i grupa Bedekovčina. Mnogobrojne su aktivnosti društva na svim područjima planinarske djelatnosti. Posjeduju vlastitu knjižnicu s 2200 knjiga i časopisa. Godine 1955. zalaga-

njem tadašnjeg predsjednika Ivana Pačkovskog izgradilo je planinarski dom na Puntijarki, a do 1975. imalo odmaralište na moru, u Nerezinama na Lošinj. U zajednici sa šumarijom »Zagreb« uređuje planinarsko sklonište »Goršćica« na Medvednici. Već više godina na čelu PD »Zagreb-Matica« je predsjednik Josip Ryslavy.

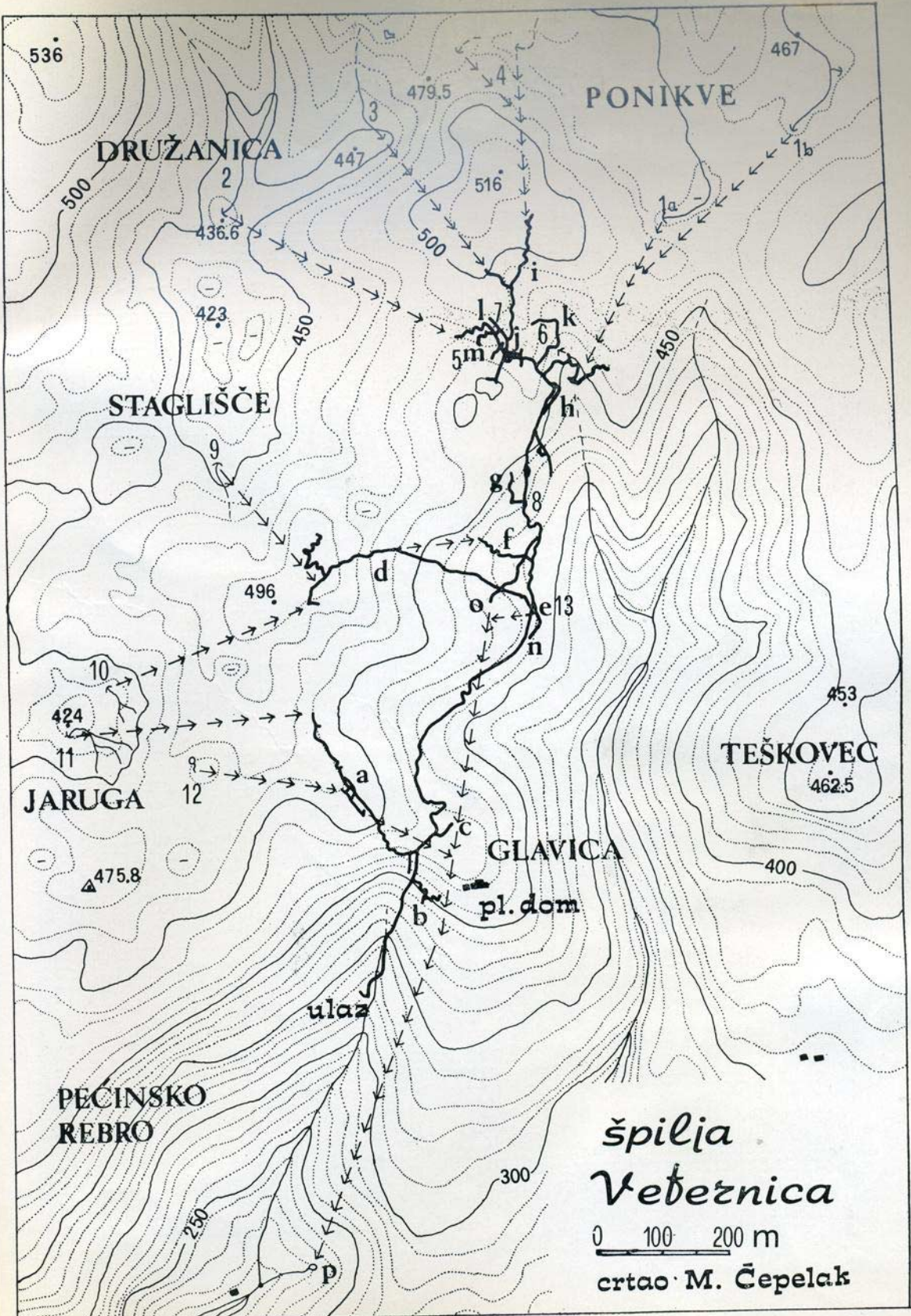
PD »Zanatlija« osnovano je 9. veljače 1951. s 895 članova. Osnivači su bili F. Durlen, L. Lohić, J. Ruhek, S. Fieder, Đ. Postružin, M. Tandarić, M. Verner i J. Bubanko. Društvene sekcije: vodička, markacijska, omladinska, fotografska, glazbena i speleološki odsjek. Važnije akcije: upravljanje planinarskim domom na Risnjaku, uređivanje skloništa na Hunjki, »Partizanski put Medvednicom« i od 1966. tradicionalni »Dan planinara Zanatlija«. Godine 1974. ima 435 članova.

PD »Željezničar« nastalo je iz planinarske sekcije u FD »Lokomotiva« koja je osnovana 28. lipnja 1945. Sekcija je 1948. uključena u PD »Zagreb«, a na osnivačkoj skupštini 20. siječnja 1950. osamostaljena pod imenom PD »Željezničar«. Alpinistički odsjek ima od 16. veljače 1950. a članovi su ispevali 1700 smjerova od kojih su značajniji na Kavkazu, Grenlandu, Centralnim Alpama i Andama. U društvu djeluju i markacijska sekcija, speleološki odsjek, pionirska, omladinska i seniorska sekcija te foto-sekcija, izletnička i ski-sekcija. Važnije akcije: održavanje doma na Oštrcu, izdavanje biltena KOPDZJ, tiskanje jubilarnog zbornika »Planinar« i druga izdavačka djelatnost, organiziranje tradicionalnih sletova i susreta.

ZLATAR. Povjerenik HPD 1883. je Franjo Lisak. Podružnica HPD »Oštrc« osnovana je 23. svibnja 1923. i razvila živu djelatnost. Prvi predsjednik je Josip Rauer. PD »Oštrc« je osnovano na sastanku inicijativnog odbora 2. lipnja 1952. Predsjednik je bio ing. M. Vojtjehovski, a već 1955. društvo nije više aktivno. Od 3. travnja 1966. u Zlataru djeluje sekcija PD »Ivančice« iz Ivanca s 12 članova. Deset godina kasnije, 29. veljače 1976. šezdesetak članova sekcije ponovo osniva PD »Oštrc« čiji predsjednik je Juraj Varga.

Željko Hlebec: Planinarski dom na Peseku

536

467

DRUŽANICA

PONIKVE

STAGLIŠČE

JARUGA

TEŠKOVEC

**PEČINSKO
REBRO**

GLAVICA

špilja
Vezrnica

0 100 200 m

crtao M. Čepelak

479.5

447

516

500

450

496

424

475.8

453

462.5

400

300

250

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

1a

1b

i

j

k

l

m

n

o

a

b

c

d

e

f

g

h

5m

pl. dom

ulaz

p

BOSONOZI PLANINARI

Riječi: R. MIKIĆ

VLADIMIR TOMERLIN

Veselo, poletno

Da su na-ma ci-pe-li-ce, ci-pe-li-ce goj-ze-ri-ce
 bi-lo ko-ji broj, bi-lo ko-ji broj, hoj,
 bi-lo ko-ji broj, — bi-lo ko-ji broj
 1. Kre-nu-li bi u pla-ni-ne, u pla-ni-ne na vi-si-ne
 2. Snji-ma bi-smo pri-je zo-re pe-nja-li se na sve go-re
 u-ja, ha-ja, hoj, u-ja, ha-ja, hoj hoj
 u-ja, ha-ja, hoj, — u-ja, ha-ja, hoj. (Fućkanje)
 za nastavak
 Fine *mp*
 1. Ne-ki dan smo po-šli bo-si tra, la, la, la,
 2. U pod-nož-ju još smo bi-li tra, la, la, la,
 la, la, la, po ka-me-nju i po ro-si tra, la, la, la,
 pal-ce smo si po-raz-bi-li
 la, la, la, a-li ja-o stoj! A-li ja-o
 u-ja, ha-ja hoj! u-ja, ha-ja
 stoj!
 hoj! a-li ja-o, a-li ja-o, a-li ja-o stoj! D.C. al Fine